

<i>Rodzaj dokumentu:</i>	Sprawozdanie za rok 2023
<i>Egzamin:</i>	Egzamin maturalny
<i>Przedmioty:</i>	Filozofia Historia muzyki Historia sztuki Język łaciński i kultura antyczna
<i>Poziom:</i>	Poziom rozszerzony
<i>Terminy egzaminów:</i>	8 maja 2023 r. – język łaciński i kultura antyczna 9 maja 2023 r. – filozofia 15 maja 2023 r. – historia muzyki 19 maja 2023 r. – historia sztuki
<i>Data publikacji dokumentu:</i>	19 września 2023 r.

Opracowanie

Filozofia

dr Jacek Frydrych

Dagmara Rusinek-Smaga (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Historia muzyki

dr Małgorzata Waszak (Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina)

Dagmara Rusinek-Smaga (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Historia sztuki

Dagmara Rusinek-Smaga (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Język łaciński i kultura antyczna

dr Janusz Ryba (Uniwersytet Jagielloński)

Dagmara Rusinek-Smaga (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Redakcja

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Andrzej Kaptur (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Pracownie ds. Analiz Wyników Egzaminacyjnych okręgowych komisji egzaminacyjnych

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa

tel. 22 536 65 00, fax 22 536 65 04

e-mail: sekretariat@cke.gov.pl

www.cke.gov.pl

Spis treści

I. Filozofia

Opis arkusza maturalnego	4
Dane dotyczące populacji zdających	5
Przebieg egzaminu	6
Podstawowe dane statystyczne	7
Komentarz	13
Wnioski i rekomendacje	34

II. Historia muzyki

Opis arkusza maturalnego	35
Dane dotyczące populacji zdających	36
Przebieg egzaminu	37
Podstawowe dane statystyczne	37
Komentarz	45
Wnioski i rekomendacje	54

III. Historia sztuki

Opis arkusza maturalnego	56
Dane dotyczące populacji zdających	57
Przebieg egzaminu	59
Podstawowe dane statystyczne	59
Komentarz	65
Wnioski i rekomendacje	83

IV. Język łaciński

Opis arkusza maturalnego	85
Dane dotyczące populacji zdających	86
Przebieg egzaminu	87
Podstawowe dane statystyczne	87
Komentarz	93
Wnioski i rekomendacje	108

Filozofia

Opis arkusza egzaminu maturalnego

W roku szkolnym 2022/2023 egzamin maturalny z filozofii został przeprowadzony na podstawie wymagań egzaminacyjnych określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r.¹

Arkusz egzaminacyjny z filozofii składał się z dwóch części i zawierał 16 zadań.

Część pierwsza – test – sprawdzała wiedzę z zakresu historii filozofii oraz umiejętność analizy krytycznej tekstu filozoficznego (fragment *Medytacji o życiu godziwym* Tadeusza Kotarbińskiego) oraz tekstu niefilozoficznego (fragment *Antygony* Sofoklesa).

Część druga obejmowała zadanie rozszerzonej odpowiedzi, którego celem było napisanie wypracowania na jeden z dwóch tematów:

Temat 1.

Dwie rzeczy napełniają umysł coraz to nowym wzmagającym się podziwem i czią, im częściej i trwalej nad nimi się zastanawiamy: niebo gwiazdziste nade mną i prawo moralne we mnie.

Immanuel Kant

Czy według Immanuela Kanta prawo moralne można pogodzić z autonomią człowieka? Przedstaw jego koncepcję prawa moralnego na tle sporu autonomizmu z heteronomizmem w etyce.

Temat 2.

Człowiek bywa niekiedy tak różny od samego siebie, jak od drugich.

La Rochefoucauld

Czy podzielasz pogląd wyrażony w maksymie La Rochefoucaulda? Rozważ ten problem w kontekście sporu o zmienność i niezmiennność człowieka.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać 60 punktów.

---

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wymagań egzaminacyjnych dla egzaminu maturalnego przeprowadzanego w roku szkolnym 2022/2023 i 2023/2024 (Dz.U. poz. 1246).

Dane dotyczące populacji zdających

TABELA 1. ZDAJĄCY ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZU STANDARDOWYM*

Liczba zdających (Formuła 2023)		1117
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	z liceów ogólnokształcących	1117
	ze szkół na wsi	16
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	173
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	324
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	604
	ze szkół publicznych	987
	ze szkół niepublicznych	130
	kobiety	745
	mężczyźni	372
	bez dysleksji rozwojowej	947
	z dysleksją rozwojową	170

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu – w Formule 2023 i Formule 2015 – zwolniono 141 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Filozoficznej.

TABELA 2. ZDAJĄCY ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZACH DOSTOSOWANYCH

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	22
	słabowidzący	3
	niewidomi	0
	słabosłyszący	4
	niesłyszący	0
	z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym	0
	z zaburzeniem widzenia barw	1
	Ogółem	30

Przebieg egzaminu

TABELA 3. INFORMACJE DOTYCZĄCE PRZEBIEGU EGZAMINU

Termin egzaminu			19 maja 2023
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego			180 minut
Liczba szkół			378
Liczba zespołów egzaminatorów			1
Liczba egzaminatorów			23
Liczba obserwatorów ² (§ 8 ust. 1)			6
Liczba unieważnień ³	w przypadku:		
	art. 44zzv pkt 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	art. 44zzv pkt 2	wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
	art. 44zzv pkt 3	zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu egzaminu	0
	art. 44zzw ust. 1	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	art. 44zzy ust. 7	stwierdzenie naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu maturalnego	0
	art. 44zzy ust. 10	niemożność ustalenia wyniku (np. zaginięcie karty odpowiedzi)	0
Liczba wglądów ³ (art. 44zzz)			47

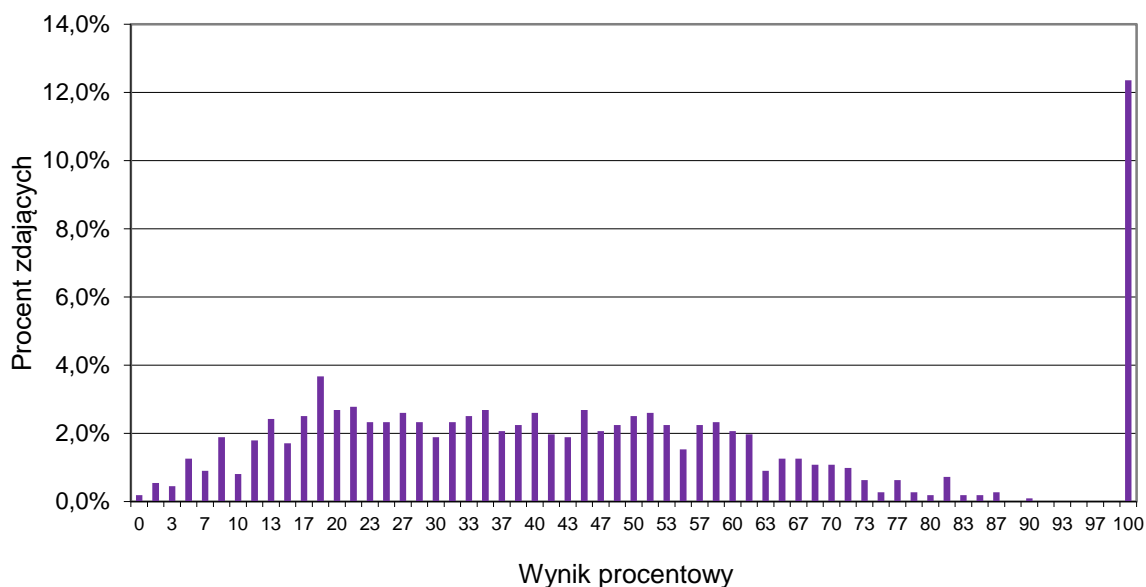
² Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 1644, z późn. zm.) – podano łącznie dla Formuły 2023 i Formuły 2015.

³ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2022 r. poz. 2230).

Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

WYKRES 1. ROZKŁAD WYNIKÓW ZDAJĄCYCH

TABELA 4. WYNIKI ZDAJĄCYCH – PARAMETRY STATYSTYCZNE*

Zdający	Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
Ogółem Formuła 2023	1117	0	100	42	100	46	27

* Dane dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów. Parametry statystyczne są podane dla grup liczących 30 lub więcej zdających.

Poziom wykonania zadań

TABELA 5. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ

Wymagania egzaminacyjne 2023			
Nr zad.	Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe <i>Gdy wymaganie dotyczy treści szkoły podstawowej, dopisano (SP), a gdy zakresu podstawowego szkoły ponadpodstawowej – dopisano (P).</i>	Poziom wykonania zadania (%)
1.	III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej. IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.	II. Elementy historii filozofii. 13. Filozofia analityczna. Zdający: 3) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: [...] <i>Medytacje o życiu godziwym</i> Tadeusza Kotarbińskiego [...]. III. Wybrane problemy filozofii. 2. Wybrane spory metafizyczne (ontologiczne). Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 4) o przyczynowość (determinizm – indeterminizm). 4. Wybrane spory antropologiczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 3) o wolność woli (libertarianizm – fatalizm – kompatybilizm).	71
2.	III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej. IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.	II. Elementy historii filozofii. 13. Filozofia analityczna. Zdający: 3) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: [...] <i>Medytacje o życiu godziwym</i> Tadeusza Kotarbińskiego [...]. III. Wybrane problemy filozofii. 2. Wybrane spory metafizyczne (ontologiczne). Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 4) o przyczynowość (determinizm – indeterminizm). 4. Wybrane spory antropologiczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 3) o wolność woli (libertarianizm – fatalizm – kompatybilizm).	72
3.	III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej. IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.	II. Elementy historii filozofii. 13. Filozofia analityczna. Zdający: 3) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: [...] <i>Medytacje o życiu godziwym</i> Tadeusza Kotarbińskiego [...]. III. Wybrane problemy filozofii. 2. Wybrane spory metafizyczne (ontologiczne). Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 4) o przyczynowość (determinizm – indeterminizm). 4. Wybrane spory antropologiczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 3) o wolność woli (libertarianizm – fatalizm –	65

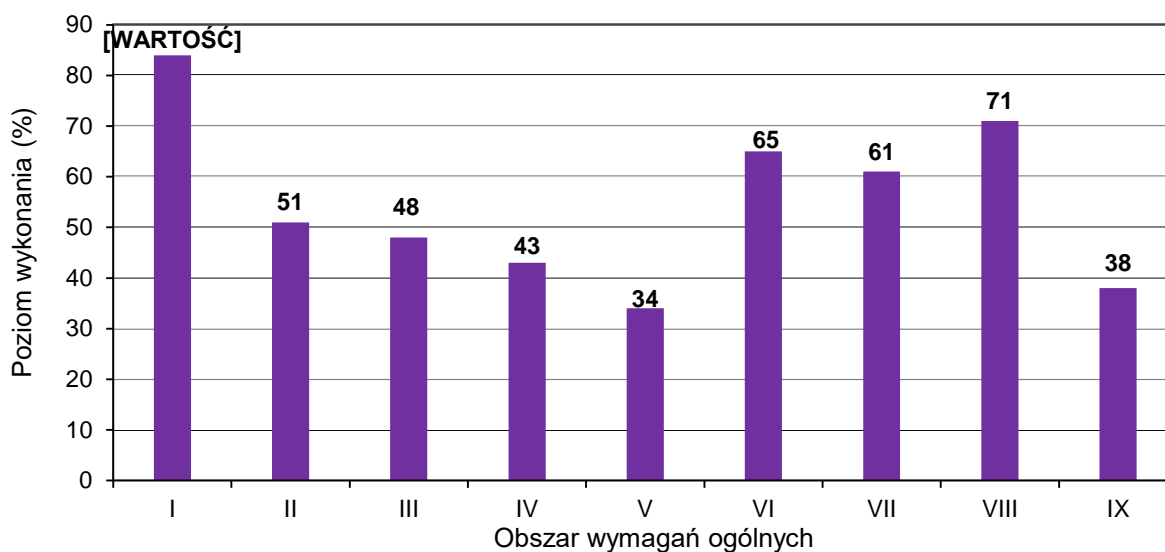
		kompatybilizm).	
4.	III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej. IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych. VIII. Stosowanie narzędzi logiki w analizie tekstu filozoficznego i zawartej w niej argumentacji [...].	I. Kultura logiczna. 2. Logiczne wady wypowiedzi: sprzeczność wewnętrzna [...]. Zdający: 2) odróżnia wyrażenia sprzeczne wewnętrznie od wyrażen fałszywych i nonsensownych. II. Elementy historii filozofii. 13. Filozofia analityczna. Zdający: 3) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: [...] <i>Medytacje o życiu godziwym</i> Tadeusza Kotarbińskiego [...].	71
5.	III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej. IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.	I. Elementy historii filozofii. 13. Filozofia analityczna. Zdający: 3) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: [...] <i>Medytacje o życiu godziwym</i> Tadeusza Kotarbińskiego [...]. III. Wybrane problemy filozofii. 2. Wybrane spory metafizyczne (ontologiczne). Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 4) o przyczynowość (determinizm – indeterminizm). 4. Wybrane spory antropologiczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 3) o wolność woli (libertarianizm – fatalizm – kompatybilizm).	64
6.1.	III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej. IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.	II. Elementy historii filozofii. 13. Filozofia analityczna. Zdający: 3) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: [...] <i>Medytacje o życiu godziwym</i> Tadeusza Kotarbińskiego [...]. III. Wybrane problemy filozofii. 2. Wybrane spory metafizyczne (ontologiczne). Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 4) o przyczynowość (determinizm – indeterminizm). 4. Wybrane spory antropologiczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 3) o wolność woli (libertarianizm – fatalizm – kompatybilizm).	58
6.2.	III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej. IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.	III. Wybrane problemy filozofii. 7. Wybrane spory estetyczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory: 2) o istotę sztuki (koncepcja klasyczna – alternatywna definicja sztuki Władysława Tatarkiewicza).	36

7.	<p>III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej.</p> <p>IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.</p>	<p>II. Elementy historii filozofii.</p> <p>13. Filozofia analityczna. Zdający:</p> <p>3) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: [...] <i>Medytacje o życiu godziwym</i> Tadeusza Kotarbińskiego [...].</p> <p>III. Wybrane problemy filozofii.</p> <p>2. Wybrane spory metafizyczne (ontologiczne). Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:</p> <p>4) o przyczynowość (determinizm – indeterminizm).</p> <p>4. Wybrane spory antropologiczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:</p> <p>3) o wolność woli (libertarianizm – fatalizm – kompatybilizm).</p>	20
8.	<p>III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej.</p> <p>IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.</p> <p>V. Umiejętność stawiania pytań światopoglądowych (w tym moralnych) i poszukiwania odpowiedzi na nie z wykorzystaniem wiedzy filozoficznej.</p>	<p>II. Elementy historii filozofii.</p> <p>13. Filozofia analityczna. Zdający:</p> <p>3) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: [...] <i>Medytacje o życiu godziwym</i> Tadeusza Kotarbińskiego [...].</p> <p>III. Wybrane problemy filozofii.</p> <p>4. Wybrane spory antropologiczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:</p> <p>3) o wolność woli (libertarianizm – fatalizm – kompatybilizm)</p> <p>5. Wybrane spory etyczne. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:</p> <p>2) o sposób formułowania i uzasadniania ocen moralnych (konsekwencjalizm, w szczególności utilitaryzm – nonkonsekwencjalizm, w szczególności deontologizm kantowski).</p>	34
9.	<p>III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej.</p> <p>IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.</p>	<p>II. Elementy historii filozofii.</p> <p>1. Filozofia starożytna. Zdający opanowuje następujące treści nauczania zawarte w podstawie programowej do filozofii poziomu podstawowego:</p> <p>2) filozofia Platona jako paradygmat metafizyki antynaturalistycznej (punkt VI);</p> <p>7) początki filozoficznej teologii (punkt XI).</p>	22
10.	<p>IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.</p> <p>VII. Posługiwanie się podstawowymi kategoriami logiki i dbanie o kulturę logiczną wypowiedzi.</p>	<p>I. Kultura logiczna.</p> <p>5. Uzasadnianie pośrednie: wnioskowanie (rozumowanie) niezawodne (oparte na wynikaniu logicznym lub definicyjnym) i zawodne, wybrane schematy (reguły) wnioskowań. Zdający:</p> <p>2) rozstrzyga, czy dane zdanie wynika logicznie lub definicyjnie z innego zdania lub zbioru zdań;</p> <p>3) odtwarza schemat, na którym opiera się określone wnioskowanie;</p> <p>4) zna i stosuje przykładowe schematy wnioskowań ([...] sylogizm hipotetyczny [...]).</p>	51

11.	<p>II. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej.</p> <p>IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych.</p>	<p>II. Elementy historii filozofii.</p> <p>12. Egzystencjalizm. Zdający:</p> <p>1) wymienia ważniejsze cechy, odmiany i przedstawicieli (w tym prekursorów) egzystencjalizmu;</p> <p>3) objaśnia pojęcie sytuacji granicznej według Karla Jaspersa;</p> <p>4) analizuje fragmenty następujących tekstów: <i>Wprowadzenie do filozofii</i> Karla Jaspersa (rozdz. 2 <i>Źródła filozofii</i>) [...].</p>	24
12.	<p>I. Świadomość znaczenia filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej.</p> <p>II. Rozpoznawanie związków między filozofią a innymi działami kultury europejskiej, zwłaszcza między filozofią a sztuką (w tym literaturą piękną) [...].</p> <p>VII. Posługiwanie się podstawowymi kategoriami logiki i dbanie o kulturę logiczną wypowiedzi.</p>	<p>I. Kultura logiczna.</p> <p>5. Uzasadnianie pośrednie: wnioskowanie (rozumowanie) niezawodne (oparte na wynikaniu logicznym lub definicyjnym) i zawodne, wybrane schematy (reguły) wnioskowań.</p> <p>Zdający:</p> <p>1) odróżnia w rozumowaniu przesłanki od wniosku oraz formułuje przesłanki pominięte w entymemacie;</p> <p>3) odtwarza schemat, na którym opiera się określone wnioskowanie.</p>	84
13.	<p>I. Świadomość znaczenia filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej.</p> <p>II. Rozpoznawanie związków między filozofią a innymi działami kultury europejskiej, zwłaszcza między filozofią a sztuką (w tym literaturą piękną) [...].</p> <p>VI. Podejmowanie rzetelnej dyskusji filozoficznej oraz formułowanie w niej jasnego i uzasadnionego stanowiska.</p> <p>VII. Posługiwanie się podstawowymi kategoriami logiki i dbanie o kulturę logiczną wypowiedzi.</p>	<p>I. Kultura logiczna.</p> <p>5. Uzasadnianie pośrednie: wnioskowanie (rozumowanie) niezawodne (oparte na wynikaniu logicznym lub definicyjnym) i zawodne, wybrane schematy (reguły) wnioskowań. Zdający:</p> <p>1) odróżnia w rozumowaniu przesłanki od wniosku oraz formułuje przesłanki pominięte w entymemacie;</p> <p>3) odtwarza schemat, na którym opiera się określone wnioskowanie.</p>	65
14.	<p>I. Świadomość znaczenia filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej.</p> <p>II. Rozpoznawanie związków między filozofią a innymi działami kultury europejskiej, zwłaszcza między filozofią a sztuką (w tym literaturą piękną) [...].</p> <p>IV. Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin</p>	<p>III. Wybrane problemy filozofii.</p> <p>8. Wybrane spory z zakresu filozofii polityki. Zdający, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:</p> <p>4) o podstawy prawa stanowionego (pozytywizm prawniczy – teoria prawa naturalnego).</p>	51

	filozoficznych. VI. Podejmowanie rzetelnej dyskusji filozoficznej oraz formułowanie w niej jasnego i uzasadnionego stanowiska.		
15.	VII. Posługiwanie się podstawowymi kategoriami logiki i dbanie o kulturę logiczną wypowiedzi.	I. Kultura logiczna. 1. Podstawowe kategorie logiczne języka: nazwy i zdania. Zdający: 1) wskazuje w odpowiednich tekstach nazwy i zdania w sensie logicznym; 3) odróżnia zdania w sensie logicznym od imperatywów (nakazów) [...].	72
16.1.	IX. Umiejętność pisania tekstu (eseju) filozoficznego, w którym – korzystając ze zdobytej wiedzy z zakresu logiki i historii filozofii – identyfikuje się i rozpatruje określone poglądy filozoficzne.		70
16.2.1.			42
16.2.2.			35
16.2.3a			33
16.2.3b			25
16.2.3c			20
16.2.4.			44
16.3.			48
16.4.			62

WYKRES 2. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ W OBSZARZE WYMAGAŃ OGÓLNYCH

Komentarz

Analiza jakościowa zadań

Średni wynik tegorocznego egzaminu maturalnego z filozofii wyniósł 46%.

Spośród dziewięciu wymagań ogólnych maturzyści najlepiej radzili sobie z zadaniami z zakresu wymagania I. (*Świadomość znaczenia filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej* – poziom wykonania – 84%) oraz VIII. (*Stosowanie narzędzi logiki w analizie tekstu filozoficznego i zawartej w nim argumentacji, a także w obronie przed manipulacją* – poziom wykonania – 71%). Maturzyści najgorzej poradzili sobie z zadaniami z zakresu wymagania V. (*Umiejętność stawiania pytań światopoglądowych (w tym moralnych) i poszukiwania odpowiedzi na nie z wykorzystaniem wiedzy filozoficznej* – poziom wykonania – 34%), IX. (*Umiejętność pisania tekstu (eseju) filozoficznego, w którym – korzystając ze zdobytej wiedzy z zakresu logiki i historii filozofii – identyfikuje się i rozpatruje określone poglądy filozoficzne* – poziom wykonania – 38%) oraz IV. (*Rozumienie ważniejszych pojęć, zagadnień i stanowisk głównych dyscyplin filozoficznych* – poziom wykonania – 43%).

Wśród szesnastu zdań zamieszczonych w pierwszej części arkusza znalazły się trzy zadania zamknięte (zadanie 1., 3. i 15.) oraz trzynaście zadań otwartych. Jedno z wszystkich zadań okazało się dla zdających łatwe (12. – poziom wykonania – 84%), a cztery umiarkowanie łatwe (1., 2., 4., 15.); trudnych lub umiarkowanie trudnych było osiem zadań, a trzy okazały się bardzo trudne (zadanie 7. – poziom wykonania – 20%, zadanie 9. – poziom wykonania – 22% oraz zadanie 11. – poziom wykonania – 24%).

Zadania od 1. do 6. odnosiły się bezpośrednio lub pośrednio do zamieszczonego w arkuszu maturalnym fragmentu tekstu filozoficznego Tadeusza Kotarbińskiego *Medytacje o życiu godziwym*.

Zadanie 1. było zadaniem zamkniętym i należało do zadań umiarkowanie łatwych (poziom wykonania – 71%). Zadanie sprawdzało umiejętność rozumienia tekstu filozoficznego pod kątem odróżniania tez autora tekstu od twierdzeń, które w tekście prezentował lub z którymi dyskutował.

Zadanie 2. było zadaniem otwartym i również okazało się dla zdających umiarkowanie łatwe (poziom wykonania – 72%). Sprawdzało ono umiejętność rozumienia tekstu, wyszukiwania w nim stosownych informacji oraz formułowania określonych twierdzeń. Rozwiązanie tego zadania polegało na wskazaniu dwóch tez – tezy determinizmu przyczynowego oraz fatalizmu – wokół których autor tekstu źródłowego snuł swoje rozważania. Warto podkreślić, że zdający mogli rozwiązać to zadanie na dwa zasadnicze sposoby: 1) przywołać wskazane tezy występujące w tekście źródłowym (ewentualnie podać ich udane parafrazy) lub 2) samodzielnie sformułować wymagane tezy, bazując na wiedzy własnej. Poniżej zaprezentowano rozwiązanie, które uznano za akceptowalne (przykład 1.). Zdający przywołał występującą w tekście źródłowym tezę determinizmu i podał objaśnienie fatalizmu. Przedstawiona przez zdającego teza fatalistyczna jest parafrazą tezy zaprezentowanej przez Tadeusza Kotarbińskiego. Jakość odpowiedzi zdającego budzi pewne wątpliwości, w szczególności ze względu na ewidentny brak ostatniego wyrazu w wypowiedzi zdającego

(wyrazu jednak domyślnego ze względu na kontekst oraz obecność tego wyrazu w tekście źródłowym), jest jednak na tyle zrozumiała, że można uznać ją za poprawną. W tekście źródłowym jej autor tezę tę oddaje następująco: *od niczych działań nic w przyszłości nie zależy, ponieważ wszystko jest z góry wyznaczone przez przyczyny wcześniejsze od naszych postanowień*).

Przykład 1.

Teza determinizmu przyczynowego: *Każde zdarzenie ma przyczynę i jest tej przyczyny skutkiem określonym i koniecznym.*

Teza fatalizmu: *Natomiast wolna wola jest iluzją, nic nie jest zależne od człowieka gdyż wszystko jest z góry wyznaczone przez przyczyny wcześniejsze od naszych*

Natomiast rozwiązania poniższego za poprawne uznać nie można:

Teza determinizmu przyczynowego: *Określona przyczyna zawsze za sobą koniecznie poprzedzający skutek*

Teza fatalizmu: *Możliwość ~~zda~~ działania nie oznacza wyboru z spośród nich. Jedno z działań jest faktycznym prawdziwym działaniem przyczynowym*

W podanym przypadku – jeśli chodzi o tezę deterministyczną – zdający prezentuje sformułowanie, które wyraża ideę przyczynowości (zasadę przyczynowości, związek przyczynowo-skutkowy), która wiąże się ze stanowiskiem deterministycznym, ale nie jest tożsama z tezą deterministyczną. W drugiej części odpowiedzi zdający nie prezentuje tezy fatalistycznej, lecz – ewentualnie – fragment argumentu w sporze o prawdziwość fatalizmu.

Zadanie 3. było zdaniem zamkniętym i należało do zadań umiarkowanie trudnych (poziom wykonania – 65%). Sprawdzało ono umiejętność rozumienia tekstu filozoficznego pod kątem oceny prawdziwości podanych w nim tez (zgodności podanych tez z poglądami Tadeusza Kotarbińskiego).

Zadanie 4. było zadaniem otwartym i okazało się dla zdających umiarkowanie łatwe (poziom wykonania – 71%). Sprawdzało ono umiejętność rozumienia tekstu oraz zastosowania wiedzy z zakresu logiki. Zadaniem zdających było zidentyfikowanie – poprzez zaznaczenie jednej z czterech podanych w zadaniu odpowiedzi – występującego w tekście źródłowym zarzutu przeciw fatalizmowi oraz wyjaśnieniu, na czym ten zarzut polegał. Poniżej

przedstawiono akceptowalne rozwiązanie tego zadania (przykład 2.). Zdający trafnie zaznacza rodzaj błędu logicznego oraz wyjaśnia w sposób akceptowalny, choć niezręcznie pod względem językowym, na czym polega wskazany błąd. Warto zaznaczyć, że wyjaśnienie wskazanej przez zdającego wadliwości logicznej bazuje na tekście źródłowym – zdający opisuje, na czym polega błąd przypisywany fatalistom przez Tadeusza Kotarbińskiego. Akceptowalna odpowiedź mogłaby przybrać postać objaśnienia samej wskazanej wadliwości (np. definicja sprzeczności wewnętrznej).

Przykład 2.

Nazwa zarzutu:

- A. *ad vanitatem*.
- B. ekwiwokacja.
- C. sprzeczność wewnętrzna.
- D. *ignotum per ignotum*.

Wyjaśnienie: Zarzut ten polega na niekonsekwencji w pewnym stwierdzeniu. Do fataliści powstrzymują się od wyboru, co samo w sobie jest wyborem, więc ich argumentacja nie jest logicznie prawdziwa. Sprzeczarzut ten ukazuje, że ich argument zaprzecza samemu sobie.

Zadanie 5. było zdaniem otwartym i należało do zadań umiarkowanie trudnych (poziom wykonania – 64%). Sprawdzało ono umiejętność rozumienia tekstu filozoficznego, wyszukiwania w nim stosownych informacji oraz formułowania poprawnych argumentów. Zadaniem zdających było sformułowanie dwóch różnych argumentów, które w tekście źródłowym jego autor przypisywał fatalistom. Poniżej zaprezentowano jedno z rozwiązań niepoprawnych (przykład 3.).

Przykład 3.

1. Fatalista twierdzi, że wszystko już jest ^{już} z góry rozłożone. Nie ma więc działania, nie wpływa się na przyszłość.
2. Fatalista powstrzymuje się od postanowień, ponieważ i tak nie mają one sensu. ^{gdzie} ~~ponieważ~~ wszystko jest już wyznaczone.

Zdający, udzielając odpowiedzi, podaje twierdzenia typowe dla stanowiska fatalistycznego, co nie jest równoznaczne z argumentacją na rzecz samego tego stanowiska – jest to wyraźnie widoczne w pierwszej części wypowiedzi zdającego. W zadaniu ponadto

wymagano, aby podać argumenty, które przypisuje fatalistom autor tekstu źródłowego. Argumenty z tekstu źródłowego wyraźnie różnią się od zaprezentowanych w rozwiązaniu ogólnikowych stwierdzeń zdającego.

Zadania 6.1. oraz 6.2. były wyposażone w zdjęcie obrazu Angeliki Kauffman, *Sąd Parysa*. Reprodukacja przedstawia Parysa wręczającego jabłko najpiękniejszej z przedstawionych na obrazie bogiń.

W ramach zadania 6.1. zdający mieli za zadanie rozstrzygnąć, czy – w świetle przeprowadzonych w tekście źródłowym przez Tadeusza Kotarbińskiego rozważań na temat fatalizmu – fakt, iż Zeus przewidział wybór Parysa, sprawiał, iż wybór Parysa nie był wolny. Dopelnieniem rozwiązania tego zdania było wyjaśnienie zaprezentowanego w nim rozstrzygnięcia. Zadanie to okazało się dla maturzystów umiarkowanie trudne (poziom wykonania – 58%). Zadanie to sprawdzało umiejętność rozumienia tekstu filozoficznego oraz umiejętność uzasadniania. Zdający mógł otrzymać przewidziany w zasadach oceniania punkt wówczas, gdy właściwie rozstrzygnął polecenie oraz poprawnie uzasadnił dokonane przez siebie rozstrzygnięcie.

Poniżej zamieszczono jedno z typowych poprawnych rozwiązań (przykład 4.).

Przykład 4.

Rozstrzygnięcie: Według Kotarbińskiego wybór Parysa był wolny
Uzasadnienie: Kotarbiński uważa, że nawet ~~jeżeli~~ ~~by~~ ~~nie~~ ~~stało~~ ~~się~~ ~~przypadkiem~~ i w sprzeczności z tym, że jest on w stanie dokonać wolny wybór. „Fatalista traktuje bezwzględnie uprzedzone jako wyznaczone. Jawne to jednak żółkiewce”

Zadanie 6.2. sprawdzało umiejętność zastosowania wiedzy zdających z zakresu estetyki do interpretacji przedstawionej reprodukcji oraz umiejętność uzasadniania. Zadanie to okazało się dla zdających trudne (poziom wykonania – 34%). Mieli oni rozstrzygnąć – wybierając

jedną z czterech podanych odpowiedzi – czy zaprezentowany obraz A. Kauffman jest dziełem sztuki w świetle klasycznej koncepcji sztuki oraz w świetle alternatywnej definicji sztuki Władysława Tatarkiewicza. Jedno z typowych, częściowo poprawnych rozwiązań, prezentuje przykład 5.

Przykład 5.

Obraz Angeliki Kauffman *Sąd Parysa*

- A. jest dziełem sztuki w świetle klasycznej koncepcji sztuki i nie jest dziełem sztuki w świetle alternatywnej definicji sztuki (autorstwa W. Tatarkiewicza).
- B. nie jest dziełem sztuki w świetle klasycznej koncepcji sztuki i jest dziełem sztuki w świetle alternatywnej definicji sztuki (autorstwa W. Tatarkiewicza).
- C. jest dziełem sztuki zarówno w świetle klasycznej koncepcji sztuki, jak i alternatywnej definicji sztuki (autorstwa W. Tatarkiewicza).
- D. nie jest dziełem sztuki ani w świetle klasycznej koncepcji sztuki, ani alternatywnej definicji sztuki (autorstwa W. Tatarkiewicza).

Uzasadnienie: *Obraz Angeliki Kauffman „Sąd Parysa” wpisuje się w definicję klasycznej koncepcji sztuki, pasuje także do zarówno Tatarkiewicza o alternatywnej definicji sztuki, ponieważ wszystko może być sztuką.*

Uzyskanie maksymalnej liczby dwóch punktów za zadanie 6.2. wymagało zaznaczenia właściwej odpowiedzi oraz przedstawienia poprawnego uzasadnienia dokonanego rozstrzygnięcia. Drugi z wymogów okazał się dla ogromnej większości zdających zbyt trudny, co zapewne było spowodowane brakiem wiedzy na temat klasycznego rozumienia sztuki oraz nieznaności alternatywnej definicji sztuki Władysława Tatarkiewicza lub jej niezrozumienia. Potwierdzeniem tego przypuszczenia zdaje się być zaprezentowane powyżej rozwiązanie. Zdający zaznacza właściwą odpowiedź, lecz podane uzasadnienie nie jest poprawne, ponieważ zdający nie odnosi się w nim do istoty klasycznej koncepcji sztuki oraz twierdzi – niezgodnie z alternatywną definicją sztuki – iż *wszystko może być sztuką*.

Zadanie 7. było zadaniem otwartym i okazało się dla zdających zadaniem najtrudniejszym (poziom wykonania – 20%). Sprawdzało ono wiedzę zdających na temat relacji między determinizmem a wolną wolą. Zadaniem zdających było podanie nazwy jednego ze stanowisk filozoficznych (dotyczących wskazanej relacji) oraz objaśnienie tego stanowiska. Warto podkreślić, że zrozumienie przedstawionej problematyki tekstu źródłowego znacząco ułatwiało rozwiązanie tego zadania, tym niemniej uzyskanie maksymalnej liczby dwóch punktów za jego rozwiązanie wymagało od zdających znajomości nazw stosownych stanowisk filozoficznych i rozumienia tych stanowisk (niektóre z nich są dosyć powszechnie znane w literaturze filozoficznej a ich nazwy występują w podstawie programowej filozofii). Należy podkreślić, że zadanie to nie wymagało ani zaawansowanej wiedzy, ani złożonych i trudnych umiejętności. Bardzo niski poziom wykonania tego zadania świadczy jedynie o braku dosyć elementarnej wiedzy z zakresu filozofii. Poniżej zaprezentowano jedno z poprawnych rozwiązań, które obrazuje raczej łatwość niż trudność tego zadania (przykład 6.).

Przykład 6.

Nazwa stanowiska: kompatybilizm
Wyjaśnienie: kompatybilizm to stanowisko, zgodnie z którym możliwe jest pogodzenie determinizmu ~~z~~ z wolnością (preferowania, nie wymyślenie odmienia się z formy wyrazu) & akceptację istnienia wolnej woli

Kolejne cztery zadania z tegorocznego arkusza maturalnego z filozofii nie były związane – ani bezpośrednio, ani pośrednio – wspólnym tekstem źródłowym.

Zadanie 8. było zadaniem otwartym i sprawdzało wiedzę zdających z zakresu etyki; sprawdzało ono, czy zdający znają i rozumieją jedno z głównych stanowisk etycznych we współczesnej etyce (konsekwencjalizm etyczny). Zadanie to okazało się dla zdających trudne (poziom wykonania – 34%). Zdający mogli otrzymać jeden punkt za podanie poprawnej tezy konsekwencjalizmu oraz kolejny – za wyjaśnienie roli intencji sprawcy w ocenie moralnej czynu (na gruncie konsekwencjalizmu). O ile część zdających uzyskała jeden punkt za podanie poprawnej tezy, to jedynie nieliczni w zadowalający sposób przedstawili wyjaśnienie roli „dobrej intencji sprawcy działania”. Udzielane przez zdających odpowiedzi i ich jakość pozwalają sformułować następujące uwagi:

- większość zdających nie potrafiła podać jednej z najbardziej znanych tez występujących we współczesnej etyce (nazwa „konsekwencjalizm” występuje zarówno w podstawie programowej z filozofii w zakresie podstawowym, jak też w zakresie rozszerzonym – w każdym z tych dwóch przypadków w różnych kontekstach; występuje także w podstawie programowej etyki). Fakt, iż jedynie ok. 30% zdających potrafiło podać poprawną tezę konsekwencjalizmu świadczy o elementarnych brakach w wiedzy z zakresu etyki, jednej z głównych dziedzin filozofii
- mimo znajomości tezy konsekwencjalizmu nieliczni zdający zadowalająco rozwiązali drugą część zadania, odpowiadając na pytanie o rolę dobrych intencji sprawcy (na gruncie konsekwencjalizmu etycznego). Fakt ten zdaje się świadczyć o tym, iż zdający nie rozumieją tego stanowiska w należyty sposób.

Poniżej zamieszczono realizację ocenioną na maksymalną liczbę dwóch punktów (przykład 7.) oraz realizację niepoprawną (przykład 8.).

Przykład 7.

Teza: ^{Kryterium oceny moralnej} ~~Olewa~~ ~~konsekwencjonalizm~~ ~~wynik~~ ~~z~~ ~~jego~~ ~~stoski~~

Wyjaśnienie: ~~W~~ ~~konsekwencjonalizacji~~ w ocenie moralnej najwyższą wagę przykładają do ~~stoski~~ danego ~~wynik~~ i jego ~~pozyteczności~~. ~~Zatem~~ dobre intencje ~~we~~ ~~z~~ ~~dużo~~ ~~widzi~~ ~~istotnym~~ kryterium oceny, ponieważ ~~nie~~ ~~ma~~ ~~żadnego~~ ~~wpływu~~ na ~~próg~~ ~~z~~ ~~wynik~~ ~~stoski~~.

Przykład 8.

Teza: ~~działanie~~ ~~etyczne~~ ~~jest~~ ~~wynikiem~~ ~~oczekiwanych~~ ~~konsekwencji~~ ~~wyboru~~, ~~nie~~ ~~uniwersalnych~~ ~~prawd~~ ~~moralnych~~ (imperatywu)

Wyjaśnienie: ~~Konsekwencjonalizacja~~ ~~uważa~~, ~~że~~ ~~dobre~~ ~~intencje~~ ~~sprawy~~ ~~oceniającego~~ ~~działanie~~ ~~ściśle~~ ~~związane~~ ~~z~~ ~~konsekwencjami~~ ~~tego~~ ~~wymu~~. ~~Dobre~~ ~~intencje~~ ~~nie~~ ~~są~~ ~~pojmowane~~ ~~jako~~ ~~wynik~~ ~~moralności~~ ~~prawoświeckiej~~ ~~nie~~ ~~pojmowanej~~, ~~a~~ ~~wynik~~ ~~oczekiwania~~ ~~konkretnych~~ ~~postępowania~~ (konkretnych indywidualnych, jak i zbiorowych)

W przykładzie 8. zdający wadliwie zaprezentował tezę konsekwencjonalizmu, gdyż na gruncie tej tezy to nie działanie jest wynikiem oczekiwanych konsekwencji, lecz ocena moralna działania jest wyznaczana na podstawie przewidywanych konsekwencji ocenianego działania. Nawet jednak gdyby zdający podał poprawną tezę konsekwencjonalizmu, to wadliwe objaśnienie roli dobrych intencji sprawcy działania wskazywałoby na niezrozumienie konsekwencjonalizmu etycznego.

Zadanie 9. było zadaniem otwartym i należało do zadań bardzo trudnych (poziom wykonania – 22%). Sprawdzało ono wiedzę maturzystów z zakresu historii filozofii. Zdający za wskazanie – za Platonem i św. Augustynem – przyczyn niedoskonałości natury ludzkiej mogli uzyskać po jednym punkcie. Podobnie jak w przypadku zadania 7. i 8. uzyskany w ramach tego zadania bardzo niski wynik zdających jest najpewniej następstwem braków w wiedzy z zakresu filozofii – w tym przypadku chodzi o brak wiedzy z zakresu historii filozofii. Należy podkreślić, że chodzi o niewiedzę na dosyć elementarnym poziomie, gdyż zagadnienie, którego dotyczy pytanie w zadaniu 9., należy do podstawowych zagadnień antropologicznych i wymaga znajomości podstawowych twierdzeń klasyków myśli filozoficznej (Platon, św. Augustyn), których poglądy uczniowie mogą znać nie tylko z edukacji filozoficznej.

Zadanie 10. było zadaniem otwartym i okazało się umiarkowanie trudne (poziom wykonania – 51%). Zadanie to sprawdzało wiedzę zdających z zakresu logiki. Zdający mogli uzyskać jeden punkt za właściwe zaznaczenie układu zdań, w przypadku którego zachodzi związek wynikania logicznego, a drugi punkt za uzasadnienie, dlaczego w wybranym układzie zdań zachodzi związek wskazany związek logiczny. O ile niemal 50% zdających poprawnie wskazała taki układ zdań (w którym zachodzi wynikanie logiczne), to jedynie bardzo nieliczni zdający podali zadowalające uzasadnienie swojego wyboru. Taki wynik zdaje się świadczyć o dwóch ściśle powiązanych kwestiach:

- przynajmniej w przypadku wynikania logicznego – a jest to podstawowy wyraz „logiczności” – intuicyjne myślenie logiczne (tu: w aspekcie wynikania) nie wystarcza do tego, aby myśleć logicznie w sensie ścisłym. Uzyskany przez zdających wynik, w ramach pierwszej części tego zadania, niewiele różni się od wyniku, który uzyskałby każdy, kto dokonałby losowego wyboru spośród podanych w zadaniu układów zdań
- wyniki uzyskane przez zdających w tym zadaniu wskazują na to, iż w ogromnej większości nie posiadli oni wiedzy logicznej na temat wynikania logicznego – jedynie ok. 1% spośród zdających przedstawiło zadowalające uzasadnienie dokonanego rozstrzygnięcia (dlaczego w wybranym układzie zdań zachodzi związek wynikania logicznego). W ramach uwagi 1) podkreślono, iż intuicje logiczne bywają zawodne. Jeśli zatem chce się podnieść poziom kultury logicznej, to należy nabyć wiedzę z zakresu logiki i ze zrozumieniem ją stosować. Warto dodać, że uwaga ta ma charakter uniwersalnie ważny – dotyczy edukacji po prostu, nie zaś jedynie edukacji filozoficznej w kontekście egzaminu maturalnego z filozofii.

Poniżej zaprezentowano rozwiązanie częściowo poprawne (przykład 9.). Zdający zaznaczył właściwą odpowiedź, lecz niepoprawnie uzasadnił dokonany wybór.

Przykład 9.

Ze zdań I–II wynika logicznie zdanie ..... **B** .....

Uzasadnienie: *Jest to implikacja, która wynika z dwóch przesłanek prawdziwych prawdziwe informacje. Należy odnieść odpowiedź A, ponieważ ^{wskazano ona} ~~wskazano~~ to błąd ekwiwencji, oraz wniosek C, ponieważ jest to błąd ambigüli.*

Za odpowiedź w pełni poprawną uznano rozwiązanie zamieszczone poniżej (przykład 10.).

Przykład 10.

Ze zdań I–II wynika logicznie zdanie ..... **B** .....

Uzasadnienie: *wg. schematu $p \rightarrow q$ wynika, że $p \rightarrow r$*

Co prawda zdający ograniczył się w ramach uzasadnienia do zaprezentowania schematu logicznego, pod który podpada wybrany przez niego układ zdań i nie wyjaśnia on wprost, na czym polega wynikanie logiczne, ale można życzliwie założyć, iż zdający wie, iż w przypadku podanego schematu logicznego zawsze wniosek wynika z przesłanek (wie, że podany układ zdań jest postacią wnioskowania niezawodnego, a podany schemat jego doskonałą ilustracją).

Zadanie 11. było zadaniem otwartym, sprawdzającym wiedzę zdających na temat znajomości klasycznych tekstów filozoficznych oraz umiejętność rozumienia tekstu filozoficznego. Zadanie to okazało się dla zdających zaskakująco trudne (poziom wykonania – 24%). Za właściwe rozwiązanie tego zadania zdający mogli uzyskać dwa punkty: jeden za wskazanie autora podanego fragmentu tekstu, drugi za rozstrzygnięcie i uzasadnienie, czy – w świetle podanego fragmentu tekstu – za początek filozofii można uznać zdumienie. Relatywnie nieliczni zdający wskazali na Karla Jaspersa jako autora tekstu, co już można uznać za dosyć zaskakujące, ponieważ w wielu podręcznikach do filozofii pojawia się ten filozof jako autor odróżniający genezę filozofii od jej źródeł i wyliczający trzy podstawowe źródła filozofowania. Bardziej zaskakujące są bardzo niskie wyniki uzyskane przez zdających za drugą część tego zadania, co świadczy o niskim poziomie rozumieniem tego fragmentu tekstu lub o niskim poziomie koncentracji zdających.

Kolejne trzy zadania: 12., 13. i 14., były związane z tekstem niefilozoficznym, którym w tegorocznym arkuszu maturalnym z filozofii był fragment *Antygony* Sofoklesa.

Zadanie 12. okazało się najłatwiejszym zadaniem maturalnym z filozofii w roku 2023 (poziom wykonania – 84%). Sprawdzało ono umiejętność rozumienia tekstu, wyszukiwania w nim stosownych informacji i formułowania racji na rzecz wskazanej tezy. Zdający mieli za zadanie wskazać dwie różne racje Antygony na rzecz jej przekonania, iż – wbrew woli Kreona – należało pogrzebać Polinejka.

Uzyskany przez maturzystów wynik – jak na osiągnięte przez zdających wyniki z zadań maturalnych z filozofii – należy uznać za bardzo wysoki. Prawdopodobnie było to w znacznej mierze spowodowane tym, iż tekst ten był maturzystom bardzo dobrze znany, gdyż stanowi kanon literatury światowej i poświęca się mu sporo uwagi w ramach edukacji polonistycznej. Warto zauważyć, iż pojedyncze rozwiązania zawierały mankament polegający na tym, iż w odpowiedziach pojawiały się wprawdzie dwie wyodrębnione przez zdającego racje, lecz treść tych racji była na tyle zbieżna, że egzaminatorzy przyznawali tylko jeden punkt.

Zadanie 13. było zadaniem otwartym i należało do zadań umiarkowanie trudnych (poziom wykonania – 65%). Zadanie to sprawdzało umiejętność rozumienia tekstu niefilozoficznego oraz wyszukiwania w nim stosownych informacji, co w przypadku tego zadania wymagało identyfikacji jednego z zarzutów (dowolnego), który Kreon stawiał Antygonie. W ramach drugiej części zadania należało ustosunkować się do wskazanego zarzutu – zdający mógł go odrzucić lub podtrzymać. Warto podkreślić, że odniesienie się do podanego zarzutu nie wymagało od zdających odniesienia się bezpośrednio do treści tragedii Sofoklesa. Poniżej znajduje się przykład jednego z poprawnych rozwiązań (przykład 11.).

Przykład 11.

Zarzut: Polinejkes był zdrajcą, nie należy go pochować.....

Odpowiedź na zarzut (za lub przeciw): Prawa Hadesu są takie same, dla wszystkich, to nie człowiek wymienia karę ale Bogowie.....

Zadanie 14. było zadaniem otwartym i okazało się nieco trudniejsze niż zadanie 13. (poziom wykonania – 51%). Zdający na ogół dobrze radzili sobie z pierwszą częścią zadania 14., podając – zgodnie z poleceniem – dwie cechy, które Antygona przypisywała „boskim prawom”. Nieliczni zdający otrzymywali za swoje odpowiedzi drugi punkt (za trafne rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem następującej kwestii: „które ze stanowisk – Antygony czy Kreona – jest zbieżne z pozytywizmem prawniczym”). Niskie wyniki uzyskane przez zdających za drugą część tego zadania świadczą o niedostatkach ich wiedzy z zakresu filozofii polityki.

Przykład 12. prezentuje jedno z rozwiązań, które należy uznać za poprawne jedynie w części.

Przykład 12.

Cechy „boskich praw”: Odwrocne i napisane.....
Rozstrzygnięcie: Stanowisko Kreona jest bliższe do pozytywizmu prawniczego.....
Uzasadnienie: Wg pozytywizmu prawniczego prawo, żeby funkcjonować musi być napisane, aby było odpowiednią podstawą. Do tego prawo musi być ewoluować, opierać się na prawie naturalnym, ale wagi dostrzegają się do realności człowieka.....

Zdający w swojej odpowiedzi podał cechy boskich praw oraz sformułował trafne rozstrzygnięcie. Uzasadnienie tego rozstrzygnięcia jest jednak błędne – w pierwszej jego części zdający trafnie wskazał na jedną z cech prawa w ujęciu zwolenników pozytywizmu prawniczego („musi być napisane”) oraz na dynamiczny i zmienny charakter prawa (w ujęciu pozytywizmu), co bez pogłębienia oraz powiązania z poglądami i działaniami Kreona już należałoby uznać za niewystarczające do uznania wypowiedzi zdającego za zadowalającą, co pogłębiła dalsza część wypowiedzi, w ramach której zdający stwierdził, iż prawo opiera się na prawie naturalnym. Stwierdzenie to dyskwalifikuje wywód zdającego, gdyż zwolennicy pozytywizmu prawniczego znajdują się w opozycji wobec zwolenników teorii prawa naturalnego w kwestii relacji między prawem moralnym a prawem stanowionym. Wprawdzie pojęcie prawa naturalnego jest wieloznaczne, a zdający nie precyzuje tego terminu, tym niemniej

trudno w przekonujący sposób przypisać Kreonowi tezę o ugruntowaniu prawa w prawie naturalnym. Zdający takiej próby zresztą nie podjął. Ostatnie zadanie (numer 15.) części testowej arkusza było zadaniem zamkniętym i sprawdzało wiedzę zdających z zakresu logiki (semiotyka logiczna). Zadanie to okazało się umiarkowanie łatwe (poziom wykonania – 72%). Sprawdzało ono umiejętność identyfikowania – spośród podanych w zadaniu – wybranych kategorii syntaktycznych: odróżnianie zdania w sensie logicznym od imperatywu oraz wskazanie wyrażenia, które jest nazwą.

Wypracowanie

W części II arkusza egzaminacyjnego (zadanie 16.) należało napisać wypracowanie na jeden z dwóch podanych tematów. Zadanie to było zadaniem otwartym rozszerzonej odpowiedzi i sprawdzało umiejętność pisania tekstu (eseju) filozoficznego, w którym – korzystając ze zdobytej wiedzy z zakresu logiki i historii filozofii – identyfikuje się i rozpatruje określone poglądy filozoficzne.

Za tę część arkusza egzaminacyjnego zdający mógł uzyskać 30 punktów. Wypracowanie maturalne z filozofii sprawdzane jest według czterech głównych kryteriów:

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (0–1).
2. Kompetencje filozoficzne i kulturowe (0–23).
3. Kompozycja i spójność wypowiedzi (0–4).
4. Język wypowiedzi (0–2).

W ramach niektórych z wyróżnionych kryteriów głównych wyróżniono kryteria szczegółowe, co obrazuje poniższa tabela. Egzaminatorzy sprawdzający wypracowania maturalne z filozofii dokonywali ich oceny wedle podanych poniżej, ogólnych i szczegółowych kryteriów.

16.1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (0–1)		
16.2. Kompetencje filozoficzne i kulturowe	16.2.1. Sformułowanie stanowiska	wyjaśnienie tematu (0–2)
		sformułowanie tezy (0–2)
	16.2.2. Wykorzystanie wiedzy z zakresu historii filozofii (0–5)	
	16.2.3. Uzasadnienie stanowiska	a) argumentacja na rzecz stanowiska (0–6)
		b) kontrargumentacja (zarzuty) (0–3)
c) odpowiedź na zarzuty (0–3)		
16.2.4. Nawiązania kulturowe (0–2)		
16.3. Kompozycja i spójność wypowiedzi (0–4)		
16.4. Język wypowiedzi (0–2)		

Poziom wykonania zadania 16. wyniósł 38%, co świadczy o dużej trudności zadania tego typu. Nie jest to zaskakujące, jeżeli wziąć pod uwagę dwie kwestie. Po pierwsze, poza kompetencjami językowymi niezbędnymi do napisania tekstu argumentacyjnego liczącego minimum 300 wyrazów, od zdających piszących wypracowanie maturalne z filozofii wymaga się opanowania określonej wiedzy i umiejętności z zakresu edukacji filozoficznej, która to wiedza i umiejętności podlegają ocenie wedle ściśle określonych kryteriów. Po drugie, egzamin maturalny z filozofii w formule 2023 – w stosunku do formuły 2015 – najbardziej różni się właśnie w zakresie wymagań odnoszących się do wypracowania maturalnego. Mając powyższe na uwadze, uzyskany przez zdających wynik można uznać za zadowalający. Ocena ta jest tym bardziej zasadna, jeżeli weźmie się pod uwagę, że aż 30% zdających albo nie podjęło zadania numer 16. (ok. 10%), albo napisane przez nich wypracowanie nie spełniło przynajmniej jednego z trzech warunków formalnych, czego konsekwencją była ocena tego zadania na 0 pkt.

Temat 1. miał charakter historyczno-filozoficzny i dotyczył problematyki etycznej. Realizując ten temat, zdający miał za zadanie odpowiedzieć na pytanie, czy według Immanuela Kanta prawo moralne można pogodzić z autonomią człowieka? Zdający miał koncepcję prawa moralnego Immanuela Kanta zaprezentować na tle sporu autonomizmu z heteronomizmem etycznym.

Temat 2. miał charakter filozoficzno-problemowy. Zdający miał ustosunkować się do poglądu wyrażonego w przywołanej maksymie La Rochefoucaulda: *Człowiek bywa niekiedy tak różny od samego siebie, jak od drugich*. Zdający mieli za zadanie rozważyć wyrażony w cytacie problem w kontekście sporu o zmienność i niezmienność człowieka.

Temat pierwszy wybrało niespełna 20% zdających, co było prawdopodobnie – przynajmniej w pewnym zakresie – wynikiem niezadowalającego poziomu wiedzy na temat poglądów etycznych Immanuela Kanta, z czego duża część zdających musiała sobie zdawać sprawę. Przypuszczenie to wydaje się trafne w świetle przeprowadzonych już analiz rozwiązań zadań maturalnych występujących w pierwszej części arkusza maturalnego. Należy przypomnieć, że zdający uzyskiwali najłabsze wyniki z tych zadań, których rozwiązanie wymagało posłużenia się konkretną wiedzą filozoficzną z poszczególnych jej dziedzin (znajomość pojęć i też charakterystycznych dla poszczególnych stanowisk filozoficznych) lub znajomością poglądów filozoficznych wskazanych filozofów. Warto zaznaczyć, że wymieniony w sformułowaniu tematu pierwszego autor oraz problematyka pracy, należą do kanonu edukacji filozoficznej i etycznej.

Analizując uzyskane przez zdających wyniki z zadania 16. z uwzględnieniem kryteriów szczegółowych, należy mieć na względzie – co zostało już podkreślone – że kryteria służące egzaminatorom do oceny wypracowań maturalnych uległy znaczącym zmianom (w stosunku do matury w formule 2015), co zapewne wpłynęło na niezadowalający poziom wykonania zadania 16. Mając świadomość przypomnianej zmiany, trzeba zauważyć, iż – poza nowo sformułowanym i mającym charakter formalny kryterium pierwszym (*Spełnienie formalnych warunków polecenia* – poziom wykonania: 70%), najlepiej zdający radzili sobie z wymaganiami niespecyficznymi dla edukacji filozoficznej, czyli z poprawnością językową, kompozycją wypracowania oraz nawiązaniami pozafilozoficznymi. Tegoroczni maturzyści najwyższy wynik zyskali za poprawność językową (poziom wykonania – 61%) oraz za kompozycję i spójność wypowiedzi (poziom wykonania – 48%). Najwięcej punktów – 23 z 30

– zdający mogli uzyskać za spełnienie wymagań szczegółowych w ramach II. Kryterium głównego: *Kompetencje filozoficzne i kulturowe*. Poziom wykonania zadania 16. w aspekcie pierwszego ze szczegółowych kryteriów w ramach omawianego kryterium głównego (16.2.1. *Formułowania stanowiska*) wyniósł 42%. Temu ważnemu wymaganiu zostanie poświęcona bardziej szczegółowa analiza w dalszej części sprawozdania („problem pod lupą”), ponieważ wymaganie to uległo istotnej zmianie w stosunku do analogicznego wymagania obowiązującego w ramach matury w formule 2015.

Zupełnie nowym – w stosunku do matury w formule 2015 – jest kolejne kryterium szczegółowe (16.2.2. *Wykorzystanie wiedzy z zakresu historii filozofii*). Za jego spełnienie zdający mogą uzyskać maksymalnie 5 punktów. Poziom wykonania zadania 16. w ramach tego kryterium szczegółowego wyniósł 35%. Ten relatywnie niski wynik nie powinien specjalnie dziwić w świetle już poczynionych uwag na temat niskiego poziomu opanowania przez zdających wiedzy z zakresu filozofii (w tym z zakresu historii filozofii). W ramach trzeciego kryterium szczegółowego (16.2.3. *Uzasadnienie stanowiska*), zdający mogli uzyskać 12 punktów. Argumentacja zdających jest obecnie oceniana w trzech aspektach: 16.2.3a) *Argumentacja na rzecz stanowiska* (0–6 pkt); 16.2.3b) *Kontrargumentacja* (0–3 pkt) oraz 16.2.3c) *Odpowiedź na zarzuty* (0–3 pkt). Poziom wykonania zadania 16. w ramach wymienionych powyżej aspektów argumentowania wyniósł odpowiednio: 33%, 25% i 20%. Zastanawia w szczególności niski wynik uzyskany przez zdających za formułowanie argumentów na rzecz przedstawionego w pracy stanowiska (33%) oraz za kontrargumentację (25%). Bardzo niski wynik (20%) za trzeci element argumentacji (odpowiedź na zarzuty) nie dziwi o tyle, iż ta umiejętność może pojawić się w pracy przy założeniu, że zdający w ogóle postawił w swojej pracy jakiś zarzut. Odpowiadanie na zarzuty jest też szczególnie trudną umiejętnością. Uznając ten aspekt argumentowania za pewną postać krytyczności wywodu zdającego, wypada także zaznaczyć, iż także w ubiegłych latach ten właśnie aspekt uzasadnienia – jego krytyczność – sprawiał zdającym największą trudność (poziom jego wykonania na ogół nie przekraczał 20%).

Poniżej zamieszczono przykładowe wypracowanie na temat 1. wraz z oceną uwzględniającą wszystkie wymienione wcześniej kryteria szczegółowe (odpowiednie oznaczenia wymagań zostały zamieszczone na marginesie ocenianego wypracowania na wysokości tej części wypowiedzi zdającego, w ramach której dane wymaganie zostało przez zdającego – w pełni lub w części – spełnione; także na marginesie oznaczono miejsca poważnych usterek wpływających na ocenę pracy). Poszczególne oceny cząstkowe zostały opatrzone krótkimi komentarzami.

Oznaczenia kryteriów	Wypracowanie
_____	<p>W przytoczonym fragmencie Immanuel Kant dzieli się swoją obserwacją na temat własnych przeżyć wewnętrznych. Napawają go podziwem dwa doznania – ontologiczne i etyczne. „Niebo gwiaździste” to postrzegane przez niego zmysłowe wrażenie (fenomen) budzące fascynację niebem gwiaździstym samym w sobie (noumenem). Właśnie te dwa pojęcia – fenomeny i noumeny – stanowią jeden z filarów kantowskiej ontologii, czyli teorii bytu. Dociekania na ich temat stanowią próbę udzielenia odpowiedzi na słynne pytania królewieckiego filozofa. Na pierwsze: „Co mogę wiedzieć” i piąte, ostatnie: „Co naprawdę istnieje?”</p>
_2.2._____ _____	<p>Kant pisze „prawo moralne we mnie”, odczuwa więc wyraźnie (i to właśnie budzi jego entuzjastyczną emocjonalną reakcję), że prawo to jest jakby w nim. Oznacza to, że w nim samym jako odrębnej od świata jednostce zasady moralne mają swe źródło. Był więc zwolennikiem autonomizmu, czyli stanowiska w etyce głoszącego, że zasady moralne są stanowione przez jednostkę będącą podmiotem moralnym, czyli podejmującą świadome decyzje osobą, której czyny mogą mieć skutki moralne. Poglądem przeciwstawnym jest heteronomizm uznający, że źródło zasad moralnych znajduje się poza podmiotem moralnym. Źródłem tym może być na przykład istota nadprzyrodzona, jak Bóg, ale też chociażby państwo czy społeczeństwo.</p>
_2.1_ oraz _2.3a)_ _____	<p>Oznacza to, że w nim samym jako odrębnej od świata jednostce zasady moralne mają swe źródło. Był więc zwolennikiem autonomizmu, czyli stanowiska w etyce głoszącego, że zasady moralne są stanowione przez jednostkę będącą podmiotem moralnym, czyli podejmującą świadome decyzje osobą, której czyny mogą mieć skutki moralne. Poglądem przeciwstawnym jest heteronomizm uznający, że źródło zasad moralnych znajduje się poza podmiotem moralnym. Źródłem tym może być na przykład istota nadprzyrodzona, jak Bóg, ale też chociażby państwo czy społeczeństwo.</p>
_2.1/_ oraz _2.2_____ _____	<p>jest heteronomizm uznający, że źródło zasad moralnych znajduje się poza podmiotem moralnym. Źródłem tym może być na przykład istota nadprzyrodzona, jak Bóg, ale też chociażby państwo czy społeczeństwo.</p>
_2.2_____ _____	<p>Autor „Uzasadnienie metafizyki moralności” (Kant) przedstawił w tym dziele koncepcję etyczną ujętą właśnie w duchu autonomizmu. Jej centralnym punktem jest tak zwany imperatyw kategoryczny. Działający zgodnie z nim człowiek postępuje w zgodzie z poczuciem obowiązku, które pokazuje nam takie postępowanie, które mogłoby się stać prawem powszechnym. Poczucie to jest doświadczeniem indywidualnym, któremu dał Kant wyraz w przytoczonym cytacie.</p>
_2.1_ oraz _2.2_____ _____ rzecz _____	<p>Jej centralnym punktem jest tak zwany imperatyw kategoryczny. Działający zgodnie z nim człowiek postępuje w zgodzie z poczuciem obowiązku, które pokazuje nam takie postępowanie, które mogłoby się stać prawem powszechnym. Poczucie to jest doświadczeniem indywidualnym, któremu dał Kant wyraz w przytoczonym cytacie.</p>
2.3a)_____	<p>to jest doświadczeniem indywidualnym, któremu dał Kant wyraz w przytoczonym cytacie.</p>
_____	<p>Wyróżnił też dwa pojęcia pozwalające oceniać czyny: legalność i moralność. Czyn zasługujący na aprobatę, nie będący w sprzeczności z normami społecznymi jest legalny. Taki czyn niekoniecznie musi być moralny. Moralny jest dopiero wtedy, gdy dokonany jest w wyniku wewnętrznego przeświadczenia, że realizuje on poczucie obowiązku.</p>
_2.2_____ _____	<p>Wyróżnił też dwa pojęcia pozwalające oceniać czyny: legalność i moralność. Czyn zasługujący na aprobatę, nie będący w sprzeczności z normami społecznymi jest legalny. Taki czyn niekoniecznie musi być moralny. Moralny jest dopiero wtedy, gdy dokonany jest w wyniku wewnętrznego przeświadczenia, że realizuje on poczucie obowiązku.</p>
_2.3a)_ _____	<p>Przywiązanie do obowiązku wiąże Kanta z jeszcze jednym stanowiskiem, a mianowicie deontologizmem. Opiera się on właśnie na twierdzeniu, że dany czyn jest moralny, jeśli jest spełnieniem obowiązku i/lub wynikał z dobrych</p>
_2.2_____ _____	<p>Przywiązanie do obowiązku wiąże Kanta z jeszcze jednym stanowiskiem, a mianowicie deontologizmem. Opiera się on właśnie na twierdzeniu, że dany czyn jest moralny, jeśli jest spełnieniem obowiązku i/lub wynikał z dobrych</p>

_____	intencji. Jego przeciwieństwem jest konsekwencjalizm za kryterium słuszności
_____	czyny uznający wywołane przezeń skutki.
_____	W związku z powyższym był Kant rzecznikiem autonomii człowieka. To
_____	czyny zgodne z dobrą wolą są dobre, a wola jest dobra, gdy dąży do
_____	wypełnienia obowiązku. Jednocześnie uzupełnił swoją koncepcję o imperatyw
_____	spój
_____	2.1_ oraz
_____	2.2
_____	sprzeczną z imperatywem kategorycznym – to, co dobre zależy od poczucia
_____	2.3b)
_____	obowiązku jednostki, a jednak poczucie obowiązku nie może nakazywać
_____	traktowania drugiej osoby jako środka do celu. Ta sprzeczność jest pozorna,
_____	obowiązek wcale nie musi nakazywać uprzedmiotowienia ludzi. Najwyraźniej
_____	zdaniem Kanta do takiej kolizji nie dochodzi. Teoretycznie byłoby to możliwe,
_____	a jednak tak się nie dzieje.
_____	Z poglądami Kanta nie zgodziłby się Platon. W swym dialogu „Państwo”
_____	zawarł on słynną alegorię jaskini ilustrującą relację między pozornym światem
_____	materialnym a wiecznym światem idei. Idee te (prawdziwe przedmioty) rzucają
_____	cienie na ścianę. Przykuci do ścian widzą tylko cienie, które biorą za
_____	rzeczywistość, nie zdając sobie sprawy z ich znikomości. Platon stworzył
_____	koncepcję świata, w którym istnieją idee – doskonałe wzorce, których
_____	odbiciem jest świat materialny. To samo dotyczyło się wartości, w tym moralnych.
_____	W świecie materialnym mogą zaistnieć jedynie manifestacje idei Dobra. Czyn
_____	jest dobry tylko o tyle, o ile bliski jest tej idei. Był więc Platon heteronormistą –
_____	źródła właściwego postępowania upatrywał w świecie idei istniejącym realnie,
_____	niezależnie od podmiotu. Świat idei uznawał on za inteligibilny, czyli
_____	rzecz
_____	racjonalny, logiczny i intelektualnie poznawalny. Udoskonalenia ludzi pod
_____	względem moralnym upatrywał się w poznaniu przez nich idei, uzyskaniu
_____	wiedzy – a nie w wewnętrznych odczuciach.
_____	W dramacie pt. „Moralność pani Dulskiej” tytułowa bohaterka postępuje
_____	zgodnie z etyką kantowską tylko częściowo. Postępuje w zgodzie z poczuciem
_____	obowiązku. Stoi na straży barier obyczajowych, które uważa za
_____	2.4.
_____	nieprzekraczalne. Łączy ją z Kantem deontologizm. Nie jest jednak
_____	autonomistką, gdyż źródłem obyczajowości jest raczej tradycja niż pojedynczy
_____	ludzie. Nie realizuje imperatywu kategorycznego, gdyż nie chciałaby, by jej
_____	zasady stały się prawem powszechnym – nakazuje innym, jak mają się
_____	postępować, a sama nie znosi najdrobniejszych słów krytyki. Jej postawa stoi
_____	również w sprzeczności z imperatywem praktycznym – domownicy są dla niej

	<p>środkiem realizacji jej własnej wizji świata. Nie uwzględnia ona ich indywidualnych potrzeb.</p> <p>Immanuel Kant stworzył oryginalną koncepcję opierającą się na kilku nieskomplikowanych zasadach. Pozwalają one oceniać czyjeś postępowanie, a także kierować własnym. Etyka filozofia z Królewca godzi dobro powszechne z dobrem indywidualnym. Zachęca do wsłuchania się w głos sumienia, a jednocześnie ustanawia zasadę wzajemności – powinniśmy tak postępować z innymi, jak sami chcielibyśmy zostać potraktowani. Autonomizm etyczny okazuje się nie być sprzeczny z wizją społeczeństwa jednostek, których interesy wzajemnie się wykluczają, lecz znajdują w sobie nawzajem uzasadnienie, a nawet wsparcie.</p>
--	--

Punktacja

Kryterium			Liczba przyznanych punktów
1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (0–1)			1
2. Kompetencje filozoficzne i kulturowe	2.1. Sformułowanie stanowiska	wyjaśnienie tematu (0–2)	1
		sformułowanie tezy (0–2)	2
	2.2. Wykorzystanie wiedzy z zakresu historii filozofii (0–5)		2
	2.3. Uzasadnienie stanowiska	a) argumentacja na rzecz stanowiska (0–6)	2
		b) kontrargumentacja (zarzuty) (0–3)	1
		c) odpowiedź na zarzuty (0–3)	0
	2.4. Nawiązania kulturowe (0–2)		2
3. Kompozycja i spójność wypowiedzi (0–4)			2
4. Język wypowiedzi (0–2)			2
Razem (0–30)			15

Komentarz do oceny wypracowania

Zaprezentowane wypracowanie na pierwszy rzut oka – głównie poprzez swoją erudycyjność – sprawia wrażenie wartościowego, dobrze napisanego wypracowania maturalnego z filozofii. Uważna lektura wypracowania i zastosowanie do jego oceny szczegółowych kryteriów tę wstępną ocenę kaže dosyć wyraźnie zweryfikować.

Mając na uwadze minimalny poziom wymagań, oceniając zaprezentowane wypracowanie pod kątem sformułowanego w nim przez zdającego stanowiska, można przyznać zdającemu

najwyżej 3 punkty (na 4 możliwe). Autor wypracowania pisze w nim wprost, iż etyka I. Kanta jest etyką autonomiczną. Można się także domyślić z kontekstu, iż zdający jest przekonany, iż wg I. Kana prawo moralne jest do pogodzenia z autonomią człowieka (w szczególności zdaje się wskazywać na to następujący fragment: *W związku z powyższym był Kant rzecznikiem autonomii człowieka. To czyny zgodne z dobrą wolą są dobre, a wola jest dobra, gdy dąży do wypełnienia obowiązku*). Niestety, zdający nie wyjaśnia ważnego w etyce Immanuela Kanta i wymienionego w temacie wypracowania pojęcia autonomii, wprost nie objaśnia także drugiego z kluczowych dla tematu terminów („prawo moralne”) a prezentując idee kantowskiej etyki posługuje się – w kilku miejscach pracy – sformułowaniami, które nie oddają w pełni rzetelnie doktryny etycznej filozofa z Królewca.

Zdający prezentuje i obszernie (jak na realia wypracowania maturalnego z filozofii) omawia poglądy filozoficzno-moralne I. Kanta oraz przywołuje poglądy drugiego wielkiego filozofa – Platona. Prezentując poglądy wymienionych filozofów formułuje w kilku miejscach twierdzenia, które budzą zasadne wątpliwości, co do ich rzetelności. Przynajmniej w dwóch miejscach można wskazać na wypowiedzi błędne, co – zgodnie z obowiązującymi kryteriami – skutkuje przyznaniem jedynie dwóch punktów (na 5 możliwych do uzyskania w ramach kryterium 2.2.).

Argumentacja przedstawiona w pracy jest powierzchowna. Można wskazać trzy różne wypowiedzi zdającego, w których można doszukać się *de facto* jednego argumentu na rzecz prezentowanej w pracy tezy, co przesądziło o tym, iż w ramach kryterium 2.3a) zdający mógł otrzymać jedynie 2 punkty (na 6 możliwych). W wypracowaniu można także zidentyfikować fragment, w którym zdający podejmuje próbę sformułowania zarzutu oraz jego odparcia. Zasadny zarzut – którego nie można jednak uznać za pogłębiony – pojawia się w jednym miejscu pracy, co pozwoliło na przyznanie jednego punktu (na trzy możliwe). W pracy znajduje się wprawdzie fragment, w którym zdający powołuje się na poglądy Platona, i które to przywołanie – prawdopodobnie – pełnić miało w zamierzeniu zdającego rolę drugiego zarzutu, ale próby tej nie można uznać za udaną ze względu na brak funkcjonalności tego zarzutu. Zarówno istota tematu, jak – domyślna raczej – teza autora wypracowania, nie pozostają w istotnym związku ze stwierdzeniem zdającego (stanowiącego zapewne istotę domniemanego zarzutu), iż Platon nie podzielał poglądów I. Kanta z zakresu etyki. Zdaniem zdającego etyka Platona była etyką heteronomiczną – kantowska zaś autonomiczną. Nawet jeśli się zgodzić z tezami zdającego na temat etyki Platona, to trudno zarazem wykazać istotny związek tych rozstrzygnięć z głównym pytaniem sformułowanym w poleceniu zadania: *Czy według Immanuela Kanta prawo moralne można pogodzić z autonomią człowieka?*

W przypadku kryterium 2.3c) trzeba stwierdzić, iż podjęta przez zdającego próba odparcia zarzutu ma charakter niefunkcjonalny, w związku z czym za tę próbę zdający nie uzyskał żadnego punktu. W swojej pracy zdający nawiązuje do klasycznego tekstu G. Zapolskiej, *Moralność Pani Dulskiej*. Jest to jedno, dłuższe nawiązanie do tekstu niefilozoficznego. Mimo występujących w tym fragmencie uproszczeń – w nawiązywaniu do wybranych idei etyki kantowskiej – można uznać tę część wypowiedzi zdającego za pogłębione przywołanie kontekstu pozafilozoficznego, którego poziom rzetelności pozwala przyznać maksymalną liczbę dwóch punktów (za kryterium 16.2.4.). Ze względu na zidentyfikowaną w pracy niespójność oraz wadę kompozycyjną (zdający przedstawił nierzetelne podsumowanie pracy, prezentując w nim treści drugorzędne oraz takie, które nie miały odzwierciedlenia

w rozważaniach autora prezentowanych przez niego w części głównej wypracowania) zdający otrzymał 2 punkty (na 4 możliwe do uzyskania w ramach kryterium głównego 16.3. Zdający otrzymał maksymalną liczbę dwóch punktów za poprawność językową (w pracy nie pojawiły się więcej niż trzy błędy językowe, które znacząco utrudniłyby rozumienie tekstu lub czyniły go zupełnie niezrozumiałym).

Problem pod lupą

Analizie zostanie poddana umiejętność formułowania stanowiska (w wypracowaniu maturalnym z filozofii), co odpowiada pierwszemu z wyszczególnionych kryteriów szczegółowych.

Wybór tego zagadnienie podyktowany jest czterema powiązаныmi racjami:

- jest to wymaganie sformułowane i opisane w nowy sposób
- formułowanie przez zdających własnego stanowiska, stanowi jedną z kluczowych umiejętności, która istotnie wpływa na jakość całego wypracowania i ma charakter uniwersalnie ważny w kontekście edukacji nie tylko filozoficznej
- uzyskane przez tegorocznych maturzystów wyniki w zakresie tego wymagania są relatywnie niskie (poziom wykonania – 42%), wskazujące na to, iż ten element zadania rozszerzonej wypowiedzi jest dla zdających trudny
- wydaje się, że bardziej pogłębione zrozumienie tego wymagania, poparte stosownymi ćwiczeniami, powinno przełożyć się na zauważalne podniesienie poziomu opanowania tej umiejętności, czego konsekwencją będą wyższe wyniki uzyskiwane przez zdających w przyszłości (za zadanie rozszerzonej odpowiedzi w zakresie formułowania przez nich własnego stanowiska).

W ramach obowiązujących od tego roku szkolnego standardów oceny wypracowania maturalnego z filozofii przez sformułowanie stanowiska zdającego rozumie się nie tylko podanie powiązanej z tematem wypracowania tezy, ale również wyjaśnienie tematu wypracowania. Maksymalną liczbę 4 punktów – za spełnienie omawianego wymagania – otrzymuje się wówczas, gdy w sposób zadowalający wyjaśni się temat wypracowania (2 punkty) oraz w jasny sposób sformułuje się tezę (2 punkty).

Jeżeli wyjaśnienie tematu nie jest w pełni zadowalające, wówczas zdający otrzymuje 1 punkt, a gdy wyjaśnienie jest wadliwe lub nie występuje w ogóle, wówczas zdający nie otrzymuje punktu. Analogiczna gradacja ma miejsce w przypadku oceny jakości formułowanych tez.

W zależności od konkretnej postaci tematu wypracowania maturalnego wyróżnione i wstępnie omówione aspekty oceny stanowiska zdającego, mogą na różne sposoby ze sobą korespondować. W wielu przypadkach zdającemu, który rzetelnie objaśni kluczowe terminy i twierdzenia występujące w temacie wypracowania, pozostaje w krótkiej formule wyrazić swoją tezę, której jednoznaczne zrozumienie nie nastęrcza trudności w świetle wcześniej poczynionych przez niego wyjaśnień. W części przypadków będzie jednak tak, iż zdający będzie musiał dodatkowo objaśnić swoją tezę – mimo zadowalającego wyjaśnienia tematu – gdyż zaprezentowana w wypracowaniu postać tej tezy (jej treść) może wciąż nastęrczać problemy z jej jednoznacznym rozumieniem.

W dalszej kolejności zaprezentowane zostaną fragmenty tegorocznych wypracowań maturalnych z filozofii, wraz z ich oceną (w kontekście omawianego kryterium 2.1) i krótkimi komentarzami.

Przykład 1.

WYPRACOWANIE

na temat nr 2...

...Pogląd wyrażony przez La Rochefoucaulda ~~związany~~ słowami: „Człowiek bywa...
niekiedy... jak... od... samego siebie... jak... od... drugich...” dotyczy... tematyki... antropolo-
gicznej. Ponadto... można go... rozważyć... w... kontekście... spornego... o... zmienność... i... niezmiennost...
~~stanowiska~~. Dotyczy... ca... zatem... zarówno... natury... człowieka... jak... i... rzeczywistości... W...
wypracowaniu... przedstawię... argumenty... słuszne... dla... zmienności... oraz... niezmiennost...
210... ludzkiej... istoty... natomiast... ^{zajmę} ~~zajmę~~... w... danym... opasze... stanowisko... opowiadające
... się... za... przewagę... zmienności...

W dalszej części wypracowania, którego częścią jest powyższy fragment, pojawiają się odniesienia do sformułowanej powyżej tezy (*zajmę stanowisko opowiadające się za przewagą zmienności*); zdający nie przedstawia jednak ani nieco bardziej zniuansowanej interpretacji cytatu La Rochefoucaulda, ani też nie precyzuje takich pojęć jak natura ludzka, czy zmienność. Tego typu wstęp był dosyć typowy dla zdających piszących wypracowanie maturalne na temat 2. Nie można uznać tak objaśnionego tematu za w pełni zadowalające, a tezy za w pełni zrozumiałą. Stąd też zdający w ramach kryterium 16.2.1. otrzymał 2 punkty (na 4 możliwe).

Brak pogłębionego wyjaśnienia tematu oraz precyzyjnie sformułowanej i objaśnionej tezy powoduje, że pojawiające się w dalszej części wypracowania rozważania nastęrczają trudności z ich rozumieniem w kontekście stanowiska zdającego, co powoduje trudności z oceną wypracowania w ramach innych wymagań. W tym samym wypracowaniu, z którego pochodzi przykład 1., zdający przedstawia swoje rozważania na temat poglądów Arystotelesa:

...Człowiek, jako... istotę... zmienną... możemy... dostrzec... również... w... filozofii... Arystotelesa...
Zakładał... on... bowiem... istnienie... cnoty... etycznej... , na... której... składają... się... między...
innymi... „złoty... środek” - Stagiryta... twierdził... iż... osiągnięcie... eudajmonii... możliwe
jest... dzięki... se stnieniu... kilku... kryteriów... Jednym... z... nich... było... summa... doświadczeń

W dalszej części tego wypracowania mowa jest o tym, iż *samosdoskonalenie świadczy o zmianie wewnętrznej człowieka*.

Przedstawionych wypowiedzi zdający nie odnosi do cytatu La Rochefoucaulda, traktując je jako fragment argumentacji na rzecz swoje tezy. Brak doprecyzowania tezy – w szczególności tego, czy zmienność człowieka dotyczy jego istoty (wymiar ontologiczny), moralności (wymiar aksjologiczny), czy też poglądów – sprawia trudność w ocenie argumentacji zdającego, gdyż akurat arystotelesowska koncepcja cnoty eksponowała jej raczej niezmienny charakter. Podobne problemy – z rozumieniem wywodu zdającego – nastęrcza także ten fragment wypracowani:

..... Oury... kontrargument... moine... obawie, ... pomywaj... szerszą... biogrup...
 Sokratesa... Filozof... mimo... swej... niezmiennosci, ... namawia... do... zmiany... cnoty.....

Pisząc o niezmienności Sokratesa, zdający ma zapewne na myśli fakt, iż był on wierny swoim przekonaniom. Zdający nie odnosi się jednak do tego, jak fakt bycia wiernym wobec niektórych swoich przekonań ma się do tezy o zmienności (lub niezmienności) ludzkiej natury.

Poniżej zamieszczono wypracowanie innego maturzysty (przykład 2.).

Przykład 2.

Jednym z najważniejszych sporów filozoficznych,
 poruszanych przez myślicieli na przestrzeni wieków,
 jest spór o zmienność i niezmienną bytu.
 Konflikt ten sięga już ~~temu~~ czasów starożytności,
 mianowicie kształtowania się zwolenników
 eleatyzmu (papierek twierdzących, że zmiany ²⁻¹
 nie ma), oraz wariabilizmu (opowiadającym
 się za zmienną, procesualną naturą świata).
 Zagadnienie to jest ~~obecnie~~ ważnym
 aspektem nauk filozoficznych. Jego oddziaływanie
 widoczne jest nie tylko w kwestii metafizyki,
 ale również antropologii.
 Jako punkt wyjścia do rozważań o
 zmienności bądź niezmienności człowieka, warto
 uczynić przykład statku Terusa [↑] ~~Parasera~~
~~oraz~~ ~~bowiem~~ - kwestię ~~zamy~~ ~~na~~ jego podstawie
 można wysunąć pytanie: czy po wymianie
 wszystkich elementów, legendarny statek jest
 tym samym czym był wcześniej? Pytanie
 to, można postawić również w kwestii natury
 ludzkiej.

W pracy, z której pochodzi powyższy fragment, zdający w ogóle nie odnosi się do myśli La Rochefoucaulda, a nawet wprost nie formułuje tezy, której można się jednak domyślić z treści wypracowania. Poza stwierdzeniem, iż problem zmienności ma również wymiar antropologiczny, zdający w żaden inny sposób, wprost, nie objaśnia tematu wypracowania. Nie objaśnia także użytego przez siebie, wieloznacznego na gruncie filozofii, pojęcia natury ludzkiej. Efektem tak powierzchownie sformułowanego stanowiska – mając także na uwadze treść całości wypracowania – było przyznanie jedynie dwóch punktów w ramach wymagania 16.2.1.

W zamieszczonym poniżej fragmencie trzeciego wypracowania (przykład 3.) zdający przywołuje cytat La Rochefoucaulda i się wprost do niego odnosi, lecz sformułowaną w ostatnim zdaniu tezę należy uznać za nie w pełni jasną. Nie chodzi w tym przypadku o to, iż interpretacja cytatu jest trywialna, lecz o to, że – podobnie jak to miało miejsce we wcześniejszych omawianych przypadkach – zdający nie objaśnia użytych pojęć filozoficznych i nie

prezentuje też filozoficznych, które pozwoliłyby na sformułowanie stanowiska w sposób rzetelny i w pełni zrozumiały. Mając na uwadze przywołany wstęp i treść całego wypracowania, zdający w ramach kryterium 16.2.1. otrzymał jedynie jeden punkt, ponieważ nie wyjaśnił tematu wypracowania, a sformułowana przez niego teza nie jest w pełni jasna.

Przykład 3.

na temat nr 2.....

Wielcy filozofowie od lat zastanawiają się nad kwestią zmienności i zmienności tytu. Otóż wydaje mi się, że wprowadzić faszyjizm, lecz rozważając problem świata często zapominamy o tym, że ten świat kreuje postać i doświadcza - o nas samych. La Rochefoucauld podjął się tego zagadnienia i stwierdził, że jako ~~jednostki~~ różniemy się między od innych. Tak samo, jak od innych. W pełni podziwiam ten pogląd i uważam, że odpowiedź jest bardzo zmienna i różna.

Zaprezentowane fragmenty wypracowań są reprezentatywne dla ogółu zdających tegoroczną maturę z filozofii. Analiza przedstawionych fragmentów ujawnia, iż zdający w ogromnej większości zdają się nie rozumieć, iż sformułowanie rzetelnego i w pełni zrozumiałego stanowiska w wypracowaniu maturalnym z filozofii, wymaga nie tylko wyrażenia swojego zdania na wskazany temat, ale w pierwszej kolejności wyjaśnienia tego tematu oraz sformułowania tezy, której znaczenie na ogół wymaga doprecyzowania, co zwykle uzyskuje się poprzez objaśnienie kluczowych terminów występujących w formułowanej tezie.

Wnioski i rekomendacje

- Jeżeli chodzi o jakość wypracowań maturalnych oraz uzyskane w tym roku przez zdających wyniki za zadanie otwarte rozszerzonej odpowiedzi, to należy stwierdzić, iż większość realizacji świadczy o tym, iż na ogół zdający znają wymagania szczegółowe, w świetle których oceniane są wypracowania maturalne z filozofii, co jednak nie przekłada się na zadowalające wyniki przez nich uzyskiwane. Szczególnie dobrą ilustracją tego faktu jest zaprezentowana w sprawozdaniu analiza tego, jak zdający radzili sobie z wymaganiem 16.2.1. (*Problem pod lupą*). Zdający powinni zatem nie tylko znać wymagania szczegółowe, ale nade wszystko rozumieć je w pogłębiony sposób. Zrozumienie to powinno zostać poparte stosownymi ćwiczeniami, których efektem będzie podniesienie jakości umiejętności pisania tekstów argumentacyjnych, których podstawowym elementem jest rzetelne i jasne formułowanie prezentowanego stanowiska.

2. Zarówno analiza treści wypracowań maturalnych, jak też zadań z tzw. części testowej arkusza maturalnego, świadczą o tym, iż zdecydowana większość zdających nie opanowała dosyć podstawowej wiedzy z zakresu głównych dziedzin filozofii (nieznajomość wielu podstawowych tez i pojęć filozoficznych) oraz nie zna na wystarczającym poziomie poglądów klasyków myśli filozoficznej. Wniosek w kontekście tej uwagi jest oczywisty: zdający powinni – jeżeli chcą uzyskać wyższe wyniki z matury z filozofii – zdecydowanie więcej czasu poświęcić na przyswojenie podstawowej wiedzy z zakresu filozofii (uzyskanie wysokiego wyniku z matury z filozofii wymaga znajomości poglądów klasyków filozofii oraz wiedzy na temat stanowisk filozoficznych, których nazwy występują w podstawie programowej filozofii).
3. Jedną z głównych dziedzin filozofii jest etyka. Zainteresowani maturą z filozofii uczniowie powinni rozważyć, czy nie warto uczestniczyć w systematycznych lekcjach etyki (przedmiot nieobowiązkowy), ponieważ rzetelnie prowadzone lekcje etyki pozwalają opanować wiedzę z zakresu etyki w pogłębiony sposób oraz dają sposobność na trening typowych umiejętności filozoficznych: formułowanie stanowiska, argumentowanie, analiza problemów filozoficzno-etycznych.
4. Każdy arkusz maturalny z filozofii w formule 2023 zawiera przynajmniej trzy zadania z logiki. Analiza rozwiązań zadań tego typu pozwala sformułować dwa wnioski:
  - zdający dosyć dobrze radzą sobie z zagadnieniami semiotycznymi, natomiast wyraźnie gorzej z zagadnieniami formalno-logicznymi
  - uczenie się logiki wymaga długiego treningu, lecz efektem rzetelnej edukacji logicznej jest wyraźny przyrost kompetencji logicznych, które są niezbędne nie tylko do tego, aby z powodzeniem rozwiązywać zadania maturalne z zakresu logiki, ale mają charakter uniwersalnie ważny. W kontekście edukacji (w szczególności matury) poziom kultury logicznej jest skorelowany z uzyskiwanymi wynikami edukacyjnymi.

Historia muzyki

Opis arkusza egzaminu maturalnego

W roku szkolnym 2022/2023 egzamin maturalny z historii muzyki został przeprowadzony na podstawie wymagań egzaminacyjnych określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r.⁴

Arkusz egzaminacyjny z historii muzyki składał się z dwóch części i zawierał 17 zadań.

W części pierwszej arkusza znalazły się zadania otwarte i zamknięte, sprawdzające umiejętność analizy utworów muzycznych oraz wiedzę dotyczącą historii muzyki od starożytności do czasów współczesnych.

Część druga polegała na napisaniu wypracowania na jeden z dwóch tematów:

Temat 1.

Opisz rozwój koncertu solowego na podstawie trzech wybranych utworów tego gatunku pochodzących z różnych epok. W wypowiedzi uwzględnij budowę cyklu, obsadę wykonawczą, charakterystykę partii solowej i orkiestrowej oraz sposób współdziałania tych partii.

Temat 2.

Od happeningów Johna Cage'a do aleatoryzmu kontrolowanego Witolda Lutosławskiego. Omów powstanie i różne sposoby wykorzystania idei przypadku w muzyce XX wieku na podstawie trzech wybranych utworów.

Do wybranych zadań w arkuszu dołączone były przykłady dźwiękowe nagrane kolejno na płycie oraz przykłady nutowe. Zdający mógł korzystać z odtwarzacza nagrań.

Za rozwiązanie wszystkich zadań można było otrzymać łącznie 60 punktów.

---

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wymagań egzaminacyjnych dla egzaminu maturalnego przeprowadzanego w roku szkolnym 2022/2023 i 2023/2024 (Dz.U. poz. 1246).

Dane dotyczące populacji zdających

TABELA 1. ZDAJĄCY ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZU STANDARDOWYM*

Liczba zdających (Formuła 2023)		238
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	z liceów ogólnokształcących	238
	ze szkół na wsi	3
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	32
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	50
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	153
	ze szkół publicznych	213
	ze szkół niepublicznych	25
	kobiety	163
	mężczyźni	75
	bez dysleksji rozwojowej	217
	z dysleksją rozwojową	21
	o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy ⁵ (obywatele Ukrainy)	1

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu – w Formule 2023 i Formule 2015 – zwolniono 12 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Artystycznej.

TABELA 2. ZDAJĄCY ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZACH DOSTOSOWANYCH

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	2
	słabowidzący	0
	niewidomi	0
	słabosłyszący	0
	nieśłyszący	0
	z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym	0
	z zaburzeniem widzenia barw	0
	Ogółem	2

⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. poz. 583, z późn. zm.).

Przebieg egzaminu

TABELA 3. INFORMACJE DOTYCZĄCE PRZEBIEGU EGZAMINU

Termin egzaminu		19 maja 2023	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		180 minut	
Liczba szkół		145	
Liczba zespołów egzaminatorów		2	
Liczba egzaminatorów		20	
Liczba obserwatorów ⁶ (§ 8 ust. 1)		2	
Liczba unieważnień ⁷	w przypadku:		
	art. 44zzv pkt 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	art. 44zzv pkt 2	wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
	art. 44zzv pkt 3	zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu egzaminu	0
	art. 44zzw ust. 1	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	art. 44zzy ust. 7	stwierdzenie naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu maturalnego	1
	art. 44zzy ust. 10	niemożność ustalenia wyniku (np. zaginięcie karty odpowiedzi)	0
Liczba wglądów ⁷ (art. 44zzz)		4	

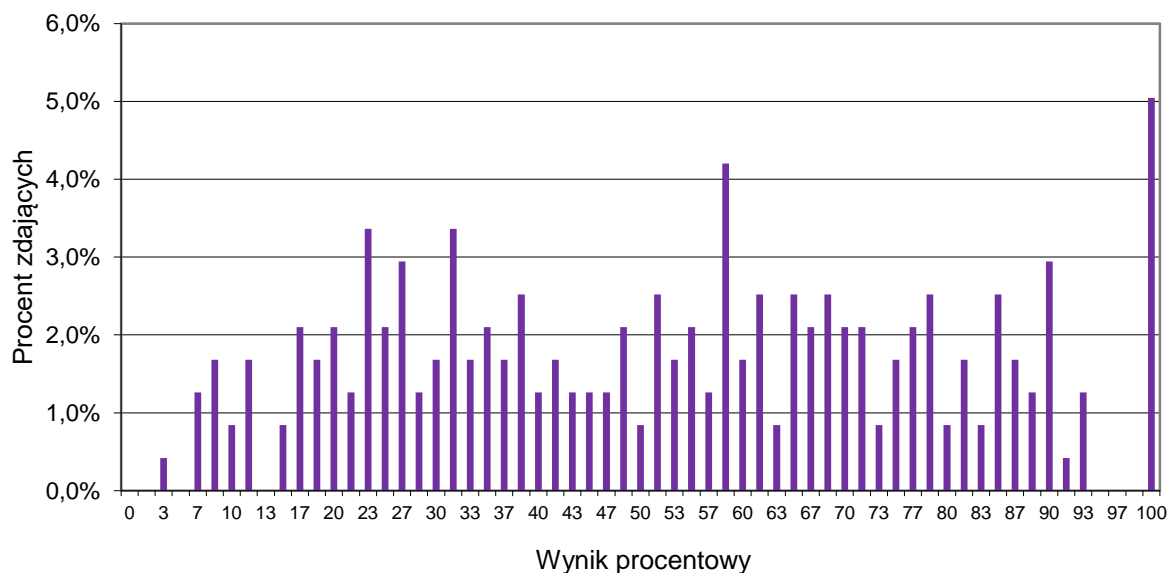
⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 1644).

⁷ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2022 r. poz. 2230) – podano łącznie dla Formuły 2023 i Formuły 2015.

Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

WYKRES 1. ROZKŁAD WYNIKÓW ZDAJĄCYCH

TABELA 4. WYNIKI ZDAJĄCYCH – PARAMETRY STATYSTYCZNE*

Zdający	Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
Ogółem Formuła 2023	238	3	100	53	100	53	26

* Dane dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów. Parametry statystyczne są podane dla grup liczących 30 lub więcej zdających.

Poziom wykonania zadań

TABELA 5. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ

Wymagania egzaminacyjne 2023			
Nr zad.	Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe <i>Gdy wymaganie dotyczy treści szkoły podstawowej, dopisano (SP), a gdy zakresu podstawowego szkoły ponadpodstawowej – dopisano (P).</i>	Poziom wykonania zadania (%)
1.1.	I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, przez starożytność [...].	I.1. Starożytność ([...] Grecja [...]). Zdający: 2) rozróżnia i charakteryzuje gatunki muzyczne związane z teatrem antycznym (hymn [...]).	44
1.2.	I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, przez starożytność [...].	I.1. Starożytność ([...] Grecja [...]). Zdający: 3) wymienia i klasyfikuje starożytne instrumenty muzyczne (np. [...] aulos [...]).	55
2.	I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] średniowiecze [...].	I.2. Średniowiecze. Zdający: 8) zna kompozytorów [...] średniowiecznych ([...] Piotr z Grudziądza, Wincenty z Kielczy (Kielc), Mikołaj z Radomia); 9) wymienia zabytki polskiej muzyki średniowiecznej (<i>Gaude Mater Polonia</i> [...]).	47
3.1.	I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] renesans [...].	I.3. Renesans. Zdający: 5) zna kompozytorów renesansowych (Mikołaj Gomółka [...]); 6) charakteryzuje „Złoty wiek muzyki polskiej”.	85
3.2.	I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] renesans [...]. II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.	I.3. Renesans. Zdający: 5) zna kompozytorów renesansowych ([...] Mikołaj Gomółka [...]). II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 3) zna konteksty kulturowe [...] powstania muzyki; 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: a) elementy muzyki, b) podstawowe techniki kompozytorskie.	69
3.3.	I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] renesans [...].	I.3. Renesans. Zdający: 5) zna kompozytorów renesansowych ([...] Wacław z Szamotuł [...]) i podaje przykłady ich twórczości.	23

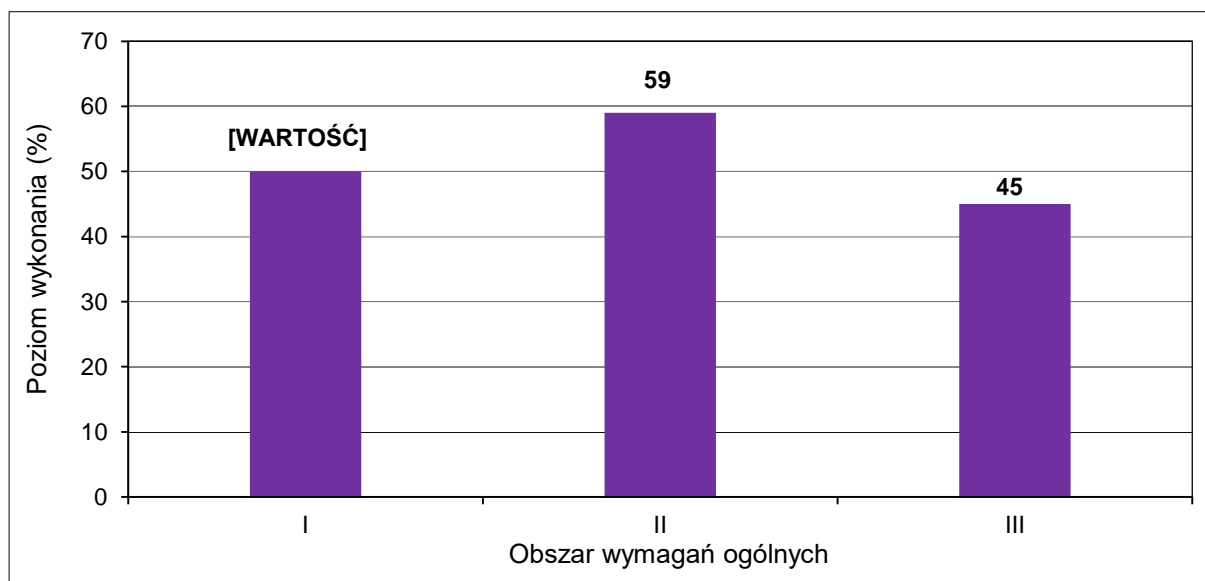
4.1.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] renesans [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] stylistycznym [...].</p>	<p>I.3. Renesans. Zdający:</p> <p>5) zna kompozytorów renesansowych ([...] Orlando di Lasso [...]).</p> <p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych Zdający:</p> <p>5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną.</p>	38
4.2.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] renesans [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] stylistycznym [...].</p>	<p>I.4. Renesans. Zdający:</p> <p>5) zna kompozytorów renesansowych ([...] Orlando di Lasso [...]).</p> <p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych Zdający:</p> <p>5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną.</p>	63
5.1.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] barok [...].</p>	<p>I.4. Barok. Zdający:</p> <p>1) charakteryzuje muzykę baroku w kontekście estetyki epoki, uwzględniając:</p> <p>d) powstanie systemu [...] basso continuo.</p>	26
5.2.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] barok [...].</p>	<p>I.4. Barok. Zdający:</p> <p>1) charakteryzuje muzykę baroku w kontekście estetyki epoki, uwzględniając:</p> <p>d) powstanie systemu [...] basso continuo;</p> <p>3) wymienia i klasyfikuje barokowe instrumenty muzyczne [...];</p> <p>6) zna pojęcia – bas cyfrowany.</p>	72
5.3.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] barok [...].</p>	<p>I.4. Barok. Zdający:</p> <p>1) charakteryzuje muzykę baroku w kontekście estetyki epoki, uwzględniając:</p> <p>d) powstanie systemu [...] basso continuo;</p> <p>6) zna pojęcia – bas cyfrowany.</p>	55
6.	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem estetycznym, formalnym,</p>	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający:</p> <p>1) zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych;</p> <p>2) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając:</p> <p>a) elementy muzyki,</p> <p>b) podstawowe techniki kompozytorskie,</p>	48

	strukturalnym i stylistycznym oraz ich interpretacja wraz z uzasadnieniem.	c) strukturę gatunków i form muzycznych [...].	
7.	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 1) zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych.	65
8.1.	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. 1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] formalnym, strukturalnym [...].	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: a) elementy muzyki, d) strukturę gatunków i form muzycznych [...].	68
8.2.	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. 1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] formalnym, strukturalnym [...].	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: a) elementy muzyki, d) strukturę gatunków i form muzycznych [...].	79
9.	I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, przez barok, klasycyzm, romantyzm do muzyki XX wieku [...].	I.5. Klasycyzm. Zdający: 1) charakteryzuje muzykę w kontekście estetyki epoki: e) twórczość [...] klasyków wiedeńskich; 4) wymienia [...] twórczość kompozytorów ([...] Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven). I.6. Romantyzm. Zdający: 4) omawia szkoły narodowe: [...] norweska: (Edvard Grieg) [...]. I.7. Muzyka XX i XXI wieku. Zdający: 2) wymienia [...] twórczość kompozytorów: [...] Maurice Ravel, [...] Béla Bartók [...].	45
10.1.	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. 1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] formalnym, strukturalnym [...].	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: d) strukturę gatunków i form muzycznych [...].	86
10.2.	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. 1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] formalnym, strukturalnym i stylistycznym [...].	II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 1) zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych; 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: d) strukturę gatunków i form muzycznych [...].	52

10.3.	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] formalnym, strukturalnym i stylistycznym [...].</p>	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>Zdający:</p> <p>1) zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych;</p> <p>4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając:</p> <p>d) strukturę gatunków i form muzycznych, ich zmiany i rozwój.</p>	69
11.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] romantyzm [...].</p>	<p>I.6. Romantyzm. Zdający:</p> <p>4) omawia szkoły narodowe: [...] polska, [...] rosyjska [...] i fińska [...].</p>	46
12.1.	<p>I. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem estetycznym, formalnym, strukturalnym i stylistycznym [...].</p>	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>Zdający:</p> <p>5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną.</p>	79
12.2.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] romantyzm [...].</p>	<p>I.6. Romantyzm. Zdający:</p> <p>3) wymienia kompozytorów romantyzmu i charakteryzuje ich twórczość ([...] Robert Schumann [...]).</p>	25
12.3.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, [...] romantyzm [...].</p>	<p>I.6. Romantyzm. Zdający:</p> <p>3) wymienia kompozytorów romantyzmu [...] (Franz Schubert [...], Felix Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann [...]);</p> <p>5) charakteryzuje polską muzykę romantyczną i jej reprezentantów (Fryderyk Chopin [...]).</p>	54
13.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów, przez [...] romantyzm do muzyki XX w. i współczesności.</p>	<p>I.6. Romantyzm. Zdający:</p> <p>4) omawia szkoły narodowe: niemiecka (Carl Maria von Weber [...]);</p> <p>3) wymienia kompozytorów romantyzmu [...] ([...] Johann Brahms [...]).</p> <p>I.7. Muzyka XX i XXI wieku. Zdający:</p> <p>2) wymienia [...] twórczość kompozytorów: [...] Igor Strawiński, [...] John Cage [...].</p>	55

14.1.	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem estetycznym, formalnym, strukturalnym i stylistycznym [...].</p>	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 1) zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych; 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: a) elementy muzyki, b) podstawowe techniki kompozytorskie, c) cechy stylów muzycznych, d) strukturę gatunków i form muzycznych, ich zmiany i rozwój; 5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną.</p>	56
14.2.	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem estetycznym, formalnym, strukturalnym i stylistycznym oraz ich interpretacja wraz z uzasadnieniem.</p>	<p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 1) zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych; 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: a) elementy muzyki, b) podstawowe techniki kompozytorskie, c) cechy stylów muzycznych, d) strukturę gatunków i form muzycznych, ich zmiany i rozwój; 5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną.</p>	44
14.3.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym –periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów [...] do muzyki XX w. i współczesności. II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] stylistycznym [...].</p>	<p>I.7. Muzyka XX i XXI wieku. Zdający: 2) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów: [...] Igor Strawiński [...]. II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną.</p>	37
15.1.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka. 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów [...] do muzyki XX w. i współczesności. II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] formalnym, strukturalnym i stylistycznym [...].</p>	<p>I.7. Muzyka XX i XXI wieku. Zdający: 1) charakteryzuje muzykę w kontekście estetyki epoki – wymienia i opisuje wybrane style i techniki muzyki XX i XXI w.: [...] ekspresjonizm [...]. II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający: 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: d) strukturę gatunków i form muzycznych [...].</p>	57

15.2.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów [...] do muzyki XX w. i współczesności.</p> <p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] formalnym, strukturalnym i stylistycznym [...].</p>	<p>I.7. Muzyka XX i XXI wieku. Zdający:</p> <p>1) charakteryzuje muzykę w kontekście estetyki epoki – wymienia i opisuje wybrane style i techniki muzyki XX i XXI w.: [...] ekspresjonizm [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający:</p> <p>5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną.</p>	71
16.	<p>I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.</p> <p>1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od zarania dziejów [...] do muzyki XX w. i współczesności.</p> <p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.</p> <p>Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem [...] formalnym, strukturalnym [...].</p>	<p>I.7. Muzyka XX i XXI wieku. Zdający:</p> <p>1) charakteryzuje muzykę w kontekście estetyki epoki – wymienia i opisuje wybrane style i techniki muzyki XX i XXI w.: [...] aleatoryzm [...].</p> <p>II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Zdający:</p> <p>5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną.</p>	18
17.1.	<p>III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną.</p>	<p>III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Zdający:</p> <p>1) wypowiada się w formie [...] pisemnej [...] o dziełach muzycznych w oparciu o podstawową terminologię [...];</p> <p>3) interpretuje i odczytuje w kontekście dokonań epoki wybrane dzieła muzyczne;</p> <p>4) formułuje logiczną wypowiedź na temat dzieł, form, gatunków, stylów, technik i twórców muzycznych, uwzględniając zależności między nimi w kontekście: genezy, przeobrażeń, porównań.</p>	68
17.2.	<p>Stymulowanie umiejętności krytyczno-refleksyjnego myślenia o muzyce na różnych poziomach percepcji muzycznej,</p>		42
17.3.	<p>w odmiennych jej zakresach (bliższa-dalsza) [...].</p>		46
17.4.			51

WYKRES 2. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ W OBSZARZE WYMAGAŃ OGÓLNYCH**Komentarz**

W roku szkolnym 2022/2023 egzamin maturalny z historii muzyki odbywał się w nowej formule (Formuła 2023). Średni wynik osiągnięty przez tegorocznych maturzystów wyniósł 53%.

Analiza jakościowa zadań

W roku 2023 arkusz maturalny z historii muzyki składał się z 31 pojedynczych zadań ujętych w 17 grup tematycznych, za które można było uzyskać łącznie 60 punktów.

Średni wynik arkusza maturalnego z historii muzyki w 2023 roku klasyfikuje się w skali całej populacji zdających jako umiarkowanie trudny.

W arkuszu znalazło się jedno zadanie określane jako bardzo trudne (poziom wykonania poniżej 20%), 11 zadań mieściło się w przedziale zadań trudnych (poziom wykonania od 20% do 49%), nieco więcej (12 zadań) okazało się umiarkowanie trudnych (poziom wykonania od 50% do 69%), 6 zadań znalazło się w przedziale zadań łatwych (poziom wykonania 70%–89%).

Zadania, z którymi zdający poradzili sobie najslabiej

Jedynym zadaniem mieszczącym się w przedziale 0%–19%, czyli określanym jako bardzo trudne, było zadanie 16. (poziom wykonania – 19%). W zadaniu tym, na podstawie zamieszczonego fragmentu zapisu utworu XX-wiecznego polskiego kompozytora Romana Haubenstocka-Ramatiego *Harmonie i hałasy* (*Harmonies and noises*), zdający mieli określić rodzaj zapisu muzycznego (była nim partytura graficzna) i nazwać formę powstałą podczas realizacji tego zapisu (należało wskazać formę otwartą lub aleatoryczną). Punkt przyznawano jedynie w przypadku udzielenia obu prawidłowych odpowiedzi. Polecenie

odwoływało się zarówno do wiedzy zdających, jak też do umiejętności dokonania analizy percepcyjnej fragmentu partytury. Stąd mogą dziwić pojawiające się w arkuszu odpowiedzi nieadekwatne do zamieszczonego zapisu (m.in. rodzaj zapisu: cyfrowy). Obok wskazań poprawnych pojawiały się też niestety prace, w których zdający nie udzielali odpowiedzi na żadną część tego polecenia.

Kolejnym zadaniem, tym razem z puli zadań trudnych (przedział 20%-49%), było zadanie 3.3. zamykające wiązkę zadaniową poświęconą muzyce polskiego renesansu (poziom wykonania 23%). Należało w nim podać imię i nazwisko XVI-wiecznego kompozytora piszącego pieśni religijne z polskim tekstem, a także przywołać tytuł jednej z pieśni wybranego twórcy (poza Mikołajem Gomółką, którego *Psalterz* był przedmiotem wcześniejszych poleceń). Punkt przyznawano jedynie w przypadku udzielenia obu prawidłowych odpowiedzi. Zdający mogli wybrać Wacława z Szamotuł i którąś z jego pieśni, m.in.: *Modlitwa gdy dzieci spać idą (Już się zmierzcha)*, *Powszechna spowiedź*, *Nakłoń Panie ku mnie ucho Twoje*. Kolejnym kompozytorem mógł być Mikołaj z Krakowa (możliwość przywołania pieśni, np.: *Aleć nade mną Wenus*, *Nasz Zbawiciel*, *Wesel się Polska Korona*). Polecenie to często zostawało bez odpowiedzi, błędnie wskazywano też nazwiska (np. Pękiel prezentujący muzykę polskiego baroku) lub tytuły. Zdarzało się ponadto, że wybranemu nazwisku kompozytora przypisywano tytuł pieśni innego twórcy (np. utwór *Kleszczmy rękoma* autorstwa Mikołaja Gomółki przypisany Wacławowi z Szamotuł).

Trudność sprawiło zdającym także zadanie 12.2. (poziom wykonania – 25%), dopełniające wiązkę zadaniową poświęconą twórczości fortepianowej Roberta Schumanna. Wymagało ono podania tytułu jednego z cyklu miniatur fortepianowych tego kompozytora (poza przywoływanymi w tej wiązce *Scenami dziecięcymi*). Tu można było wybierać spośród tytułów: *Motyle*, *Karnawał*, *Karnawał wiedeński*, *Kreisleriana*, *Utwory fantastyczne*, *Sceny leśne*. Obok wskazań poprawnych pojawiały się tytuły błędne (np. *Karnawał wenecki* czy *Pory dnia*).

Wśród zadań trudnych znalazło się także zadanie 14.3. z wiązki tematycznej odnoszącej się do *Symfonii psalmów* Igora Strawińskiego (poziom wykonania – 37%). Wymagało ono od zdających nazwania XX-wiecznego kierunku, który reprezentuje *Symfonia psalmów*. Właściwe było wskazanie zarówno neoklasycyzmu, jak i modernizmu. Nie uznawano witalizmu, dodekafonii, klasycyzmu czy ekspresjonizmu – umieszczenie *Symfonii psalmów* w ramach jednego z tych kierunków świadczy o nieznanym utworu i braku wiedzy na temat twórczości Strawińskiego. Pomocą w poprawnym określeniu służyć powinny – zamieszczona w przykładach nutowych partytura oraz nagranie fragmentu utworu.

W ostatnim z przykładowych zadań trudnych – zadaniu 9. – spośród pięciu wymienionych utworów (*III Symfonia* Beethovena, *Nagrobek Couperina* Ravela, *Eine kleine Nachtmusik* Mozarta, *I Suita Peer Gynt* – Griega i *V Kwartet smyczkowy* Bartóka) należało wskazać dwa, w których kompozytor umieścił menueta (poziom wykonania tego zadania – 45%). Chodziło tu o *Nagrobek Couperina* Ravela i serenadę *Eine kleine Nachtmusik* Mozarta. W tym zadaniu można było uzyskać dwa punkty – po jednym za każde prawidłowe zaznaczenie. Zdający dość często wskazywali gatunki, w których zwyczajowo menuet znajduje swoje miejsce – symfonię i kwartet smyczkowy. Jednak *III Symfonia* Beethovena słynie z tego, że pojawia się marsz żałobny, a menueta nie zawiera też *V Kwartet smyczkowy* Bartóka, którego centrum stanowi trzyczęściowe scherzo z triem.

Większość wymienionych wyżej zadań odwoływała się do wiedzy zdających, szczególnie tej dotyczącej znajomości przykładów z literatury muzycznej.

Zadania, z którymi zdający poradzili sobie najlepiej

W tegorocznym arkuszu maturalnym znalazło się sześć zadań, które okazały się dla zdających łatwe, o czym świadczy poziom ich wykonania oscylujący między 70% a 89%. Najlepiej wypadło zadanie 10.1. (poziom wykonania 86%), w którym maturzyści powinni rozpoznać i zapisać nazwy trzech instrumentów solowych obecnych w nagraniach fragmentów XX-wiecznych koncertów instrumentalnych. W zadaniu można było uzyskać 3 punkty – po jednym za rozpoznanie instrumentu w każdym przykładzie. Zdający bez większych problemów wymieniali klarnet, fortepian i trąbkę.

Kolejnym zadaniem o podobnym poziomie wykonania (85%) było zadanie 3.1. ze wspomnianej już wiązki zadaniowej poświęconej *Psalterzowi* Mikołaja Gomółki. Należało w nim wskazać cel, jaki przyświecał pomysłodawcy publikacji *Psalterza* biskupowi Piotrowi Myszkowskiemu i autorowi muzyki psalmów Mikołajowi Gomółce. Zadanie miało charakter wiedzy, jednak dużą pomocą w jego rozwiązaniu był zamieszczony w arkuszu cytat z przedmowy do wydania dzieła. Zdający słusznie pisali o potrzebie zrozumienia utworów, o przystępności i łatwości ich wykonywania przez rodzimych śpiewaków.

Zadanie 8.2. o charakterze umiejętnościowym i poziomie wykonania 79% wymagało wyjaśnienia przyczyn, dla których przywołany w zadaniu utwór Wolfganga Amadeusza Mozarta zyskał miano „Dysonansowego” (chodziło o *Kwartet smyczkowy C-dur* nr 6 KV 465, w poleceniu nie zdradzono jednak nazwy gatunkowej, gdyż zbieżna z nią nazwa zespołu wykonawczego była przedmiotem innego z pytań). Zdający miał uzasadnić nadany utworowi przydomek na podstawie fragmentu części wstępnej – nagrania i zamieszczonej w arkuszu partytury. Tu wskazywano głównie na obecne w przywołanym fragmencie współbrzmienia dysonansowe, a także na liczne pochody chromatyczne.

Taki sam poziom wykonania odnotowano w zadaniu 12.1., podobny był również charakter polecenia. Na podstawie analizy percepcyjnej miniatury fortepianowej *Dziecko usypia ze Scen dziecięcych* Roberta Schumanna należało wskazać cechy pozwalające uznać utwór za typowy przykład romantycznej miniatury instrumentalnej. Uczniowie zwracali uwagę na małe rozmiary i romantyczną nastrojowość utworu.

Wypracowanie

W zadaniu 17. – *Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną* – odnotowano w stosunku do roku ubiegłego znaczny wzrost poziomu wykonania (45%, co było wynikiem wyższym aż o 15 pkt procentowych).

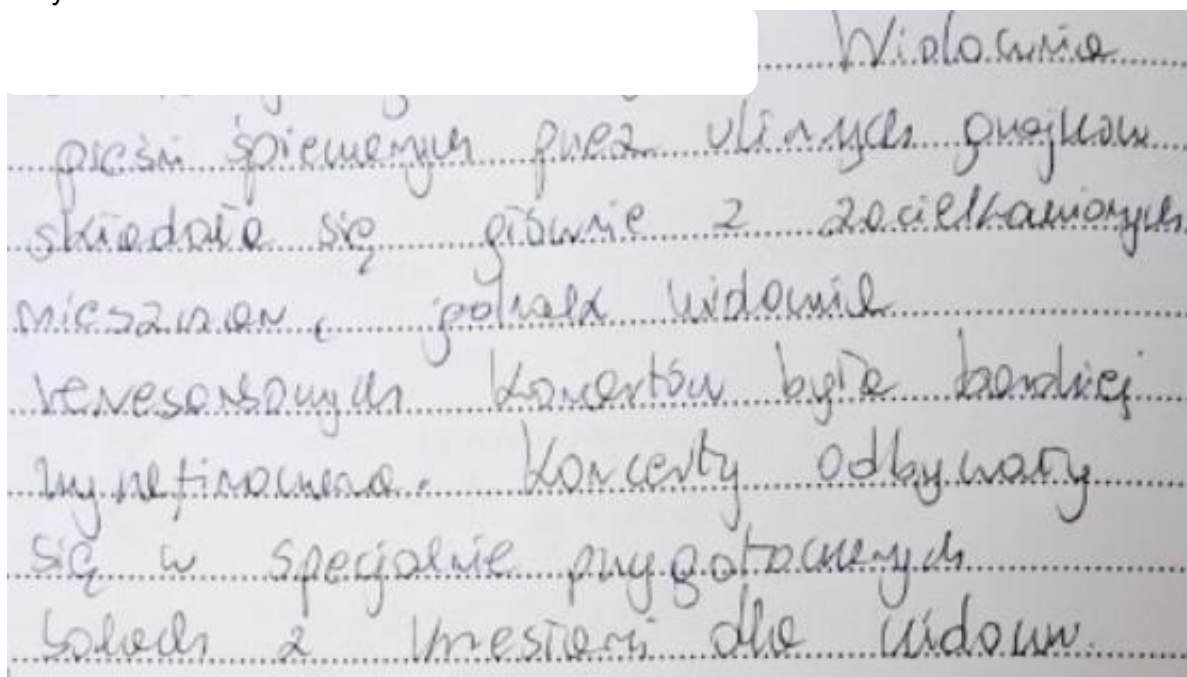
Warto w tym miejscu przybliżyć zmiany, jakie w zakresie oceniania wypracowań zaszły w arkuszu maturalnym Formuły 2023. Oceniając pracę, egzaminatorzy przydzielają punkty w czterech kryteriach głównych, do których należą kolejno: spełnienie formalnych warunków polecenia (0–1 pkt), wartość merytoryczna (0–10 pkt), terminologia (0–2 pkt), kompozycja i język (0–2 pkt). Jeśli w ramach pierwszego kryterium nie zostanie przyznany punkt

(w sytuacji, gdy zdający nie omówi przynajmniej jednego, poprawnego merytorycznie przykładu dzieła muzycznego oraz jeśli wypracowanie w żadnym wymiarze nie będzie dotyczyło problemu wskazanego w poleceniu, a także w przypadku przedstawienia wypowiedzi w formie planu lub w punktach), we wszystkich pozostałych kryteriach zdający otrzymuje 0 punktów.

W zadaniu 17. należało wybrać jeden z dwóch tematów wypracowania. W temacie pierwszym zdający mieli opisać rozwój koncertu solowego na podstawie trzech wybranych utworów tego gatunku pochodzących z różnych epok, w drugim zaś, również na podstawie trzech przykładów z literatury muzycznej, omówić początki i różne sposoby wykorzystania idei przypadku w muzyce XX stulecia.

Zdający częściej wybierali temat 1. co po raz kolejny potwierdza mniejsze zainteresowanie uczniów problematyką muzyki współczesnej. Pierwsze kryterium zostało ocenione najwyżej (68%), jednak i tu zdarzały się prace na tyle odbiegające od wskazanego w poleceniu problemu, że niemożliwe było przyznanie punktu, co skutkowało negatywną oceną całości. Przykładem służyć może praca, w której koncert potraktowany został wyłącznie jako publiczny występ muzyka przed audytorium (przykład 1.). Świadczy to o niezrozumieniu tematu wyraźnie wskazującego na opis „powstania i rozwoju gatunku”.

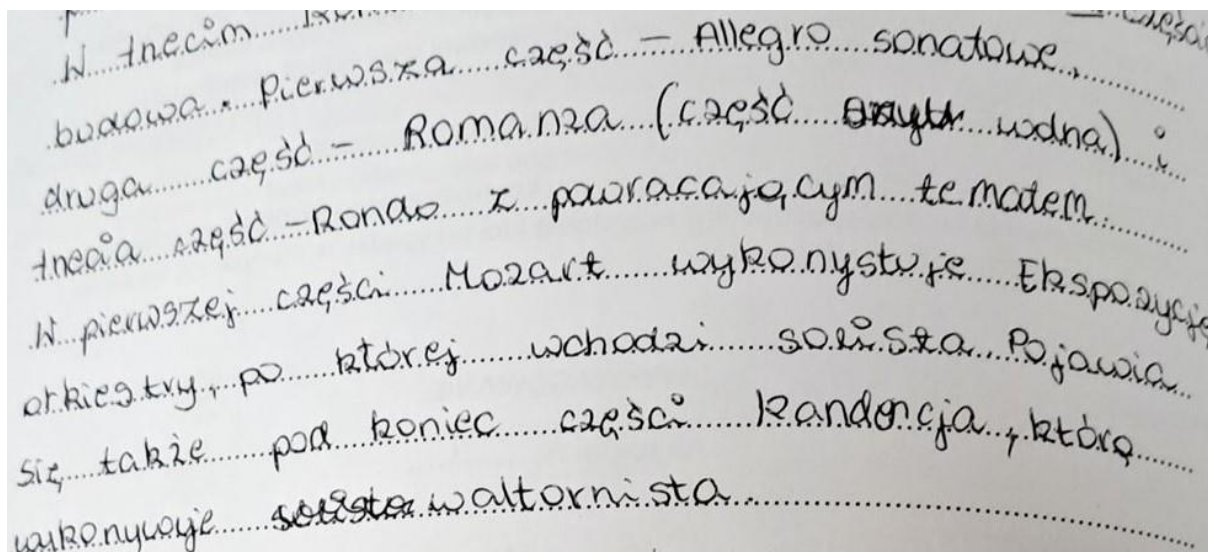
Przykład 1.

W ramach drugiego kryterium (wartość merytoryczna wypowiedzi) oceniano wyjaśnienie i interpretację sformułowanego w temacie problemu oraz odwołanie się do przykładów muzycznych wraz z przywołaniem istotnych informacji na ich temat. Zwracano uwagę na logikę wnioskowania i poprawność merytoryczną pracy. To kryterium wypadło najslabiej (42%), bowiem zdający bardzo często operowali uogólnieniami, odwołanie się do przykładu muzycznego sprowadzało się zaś jedynie najczęściej do zapisania nazwiska kompozytora i tytułu dzieła. Zdarzało się także wskazywanie utworów, które nie wpisują się w gatunek

koncertu solowego (np. *Preludia i fugi* J.S. Bacha). W niektórych pracach pojawiają się jednak dokładniejsze opisy przywołanych utworów, czego przykładem może być opis budowy *Koncertu waltorniewego Es-dur* Wolfganga Amadeusza Mozarta (przykład 2.).

Przykład 2.

Wśród błędów natury merytorycznej wymienić należy m.in. uznanie za koncert solowy utworu wykonywanego „przy akompaniamencie fortepianu”, a także podanie błędnego przykładu – *Koncertu na orkiestrę* Witolda Lutosławskiego, które to dzieło, jak wskazuje sama nazwa, nie jest utworem na instrument solowy i orkiestrę. Pojawiały się również błędy dotyczące budowy cyklu – ilości części i charakterystyki ich form.

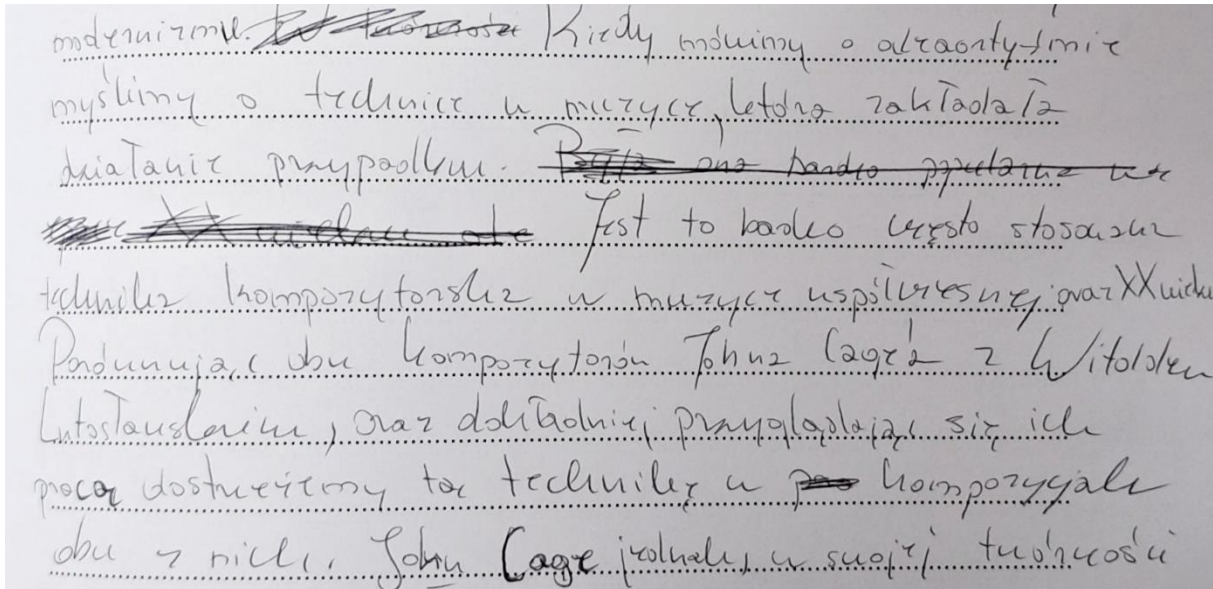
W ocenie kryterium trzeciego brano pod uwagę prawidłowe posługiwanie się terminologią z dziedziny muzyki. Maksymalną punktację (2 pkt.) przyznawano, jeśli zdający posłużył się w pracy przynajmniej 8 terminami z dziedziny muzyki i uniknął błędów terminologicznych. Jeden punkt przyznawano za przywołanie przynajmniej 5 terminów, a praca nie zawierała rażących błędów terminologicznych. W większości prac terminologia była zadowalająca (poziom wykonania tego kryterium wyniósł 46%).

Ostatnie kryterium dotyczyło kompozycji i języka (poziom wykonania – 51%). Dwa punkty przyznawano za trójdzielną, proporcjonalną kompozycję i komunikatywność wypowiedzi, jeden punkt – w przypadku zaburzenia kompozycji, przy jednoczesnej przeważającej komunikatywności języka. Brak punktów wynikał z nieuporządkowania elementów treściowych i dużej ilości (więcej niż 8) błędów językowych. W pozytywnie ocenionych pracach zdający stosowali poprawną, proporcjonalną kompozycję, poprzedzając główny wywód stosownym wstępem (przykład 3.), zamykając zaś podsumowaniem.

Dużo więcej problemów sprawił zdającym temat 2. Mimo prób zmierzania się z problematyką sformułowaną w temacie wypracowania, koncentrowano się głównie na porównywaniu techniki kompozytorskiej Johna Cage'a i Witolda Lutosławskiego. We wprowadzeniu zdający starali się wykorzystać wiedzę, tworząc definicję aleatoryzmu (przykład 5).

Przykład 5.

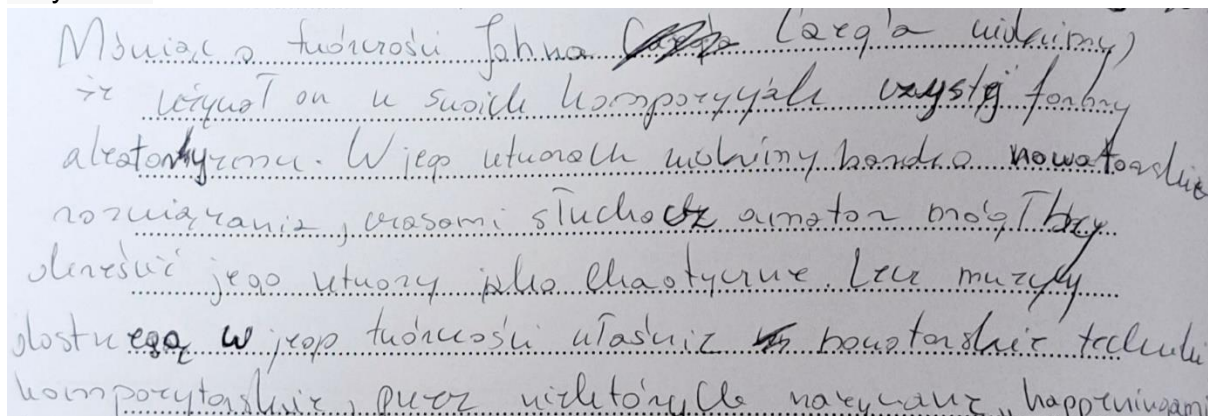

W pracach zabrakło jednak precyzji opisu. Aleatoryzm Cage'a miał zawierać „bardzo nowatorskie rozwiązania” i miał być odbierany przez słuchacza jako „chaotyczny”. W aleatoryzmie kontrolowanym Lutosławskiego znalazło się, zdaniem uczniów, „więcej pewnego rodzaju przewidywalności”, co niezbyt dokładnie oddaje technikę oznaczającą wprowadzenie elementu przypadku w strukturę rytmiczną, przy zachowaniu ścisłej organizacji wysokości dźwięków. Nawet przy zastosowaniu pojęcia „aleatoryzm kontrolowany” zdający rzadko potrafili wyjaśnić zasady kontroli.

Kłopot sprawiło także odwoływanie się do przykładów muzycznych. Najczęściej pojawiającym się przykładem z twórczości Cage'a była kompozycja 4'33, a jej omówienie zawierało swobodne opisy dowolnych sytuacji.

Wśród przykładów błędnych znalazło się przypisanie Lutosławskiemu autorstwa *V Symfonii* (kompozytor napisał cztery utwory tego gatunku), bądź też nadanie cech aleatoryzmu powstałym w 1952 roku *Bukolikom*. Zabrakło natomiast tak znanych dzieł tego twórcy, jak *Gry weneckie* czy *Kwartet smyczkowy*. Z powyższych błędów wynikają również niedostatki terminologiczne – próba opisu pozbawiona terminologii (przykład 6.) oraz nieuporządkowanie kompozycji wypowiedzi.

Przykład 6.

Problem pod lupą

Umiejętność syntetycznego ujęcia całości

Jednym z wielu zadań analitycznych zawartych w nowej formule arkusza maturalnego jest opis dzieła muzycznego. Po zapoznaniu się z zapisem nutowym i nagraniem utworu zdający powinien przeprowadzić analizę formy i faktury, dokonać charakterystyki elementów muzycznych, a także wskazać na inne aspekty prezentowanego przykładu uzależnione od specyfikacji gatunkowej i aparatu wykonawczego. Jest to zadanie o charakterze umiejętnościowym, odwołuje się jednak do znajomości podstawowych pojęć i terminów właściwych do opisu i zrozumienia wybranego dzieła.

W tegorocznym arkuszu maturalnym do analizy wybrana została klawesynowa kompozycja *Tambourin (Tamburyn)* Jean-Philippe'a Rameau (zadanie 6.). Poza określeniem formy (rondo) i faktury (homofonia), zdający powinni scharakteryzować harmonikę (harmonika funkcyjna, tonacja minorowa / e-moll), metrykę i agogikę (metrum parzyste, szybkie tempo). Dodatkowo poproszono o charakterystykę partii obu rąk (prawa ręka realizuje linię melodyczną figuracyjno-ornamentalną, natomiast w lewej obecne jest ostinato i stała nuta basowa). Ostatnie polecenie polegało na podaniu nazwy gatunkowej utworu (chodziło o miniaturę instrumentalną).

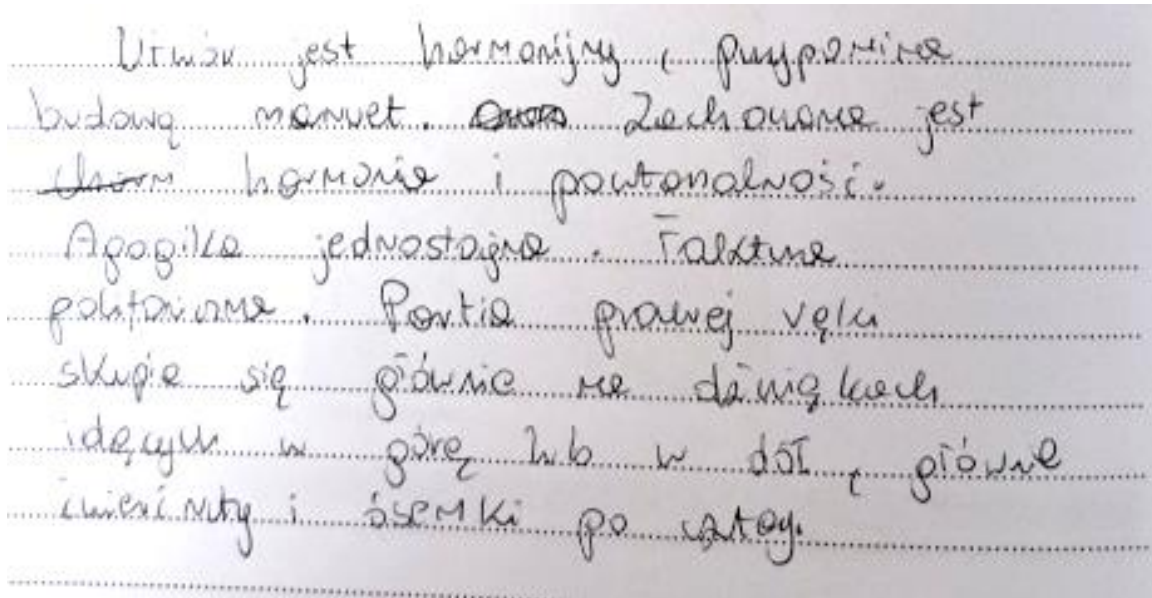
Zadanie okazało się dla zdających trudne (poziom wykonania – 48%). W porównaniu do innych zadań pozostających w obszarze analizy i interpretacji dzieł muzycznych, w których należało wykonać polecenia odnoszące się do ściśle określonych cech prezentowanego utworu (np. wiązki zadaniowe w zadaniach dotyczących *chanson* Orlanda di Lassa czy *Symfonii psalmów* Igora Strawińskiego), tu chodziło o syntetyczną charakterystykę wszystkich aspektów dzieła. Arkusz zawierał instrukcję dla zdającego – *W opisie uwzględnij:...*, co nie okazało się jednak pomocne. Uczniowie realizowali opis chaotycznie.

Podobnie jak w wyżej opisanych wypracowaniach, także i w tym zadaniu zdający operowali uogólnieniami, zdradzali brak odpowiedniej terminologii, popełniali błędy merytoryczne. Wykazywali się również brakiem umiejętności wnioskowania na podstawie wcześniejszych własnych opisów. Stąd zamiast wskazania formy rondo, pojawiło się sformułowanie mówiące, iż *co pewien czas powtarzany jest temat utworu*. Utwór określany był jako *harmonijny*, pisano także o jego *zdecydowanym, dominującym charakterze*. Pojawiły się trudności w określeniu faktury utworu – obecne odpowiedzi *faktura polifoniczna* wraz

z opisem partii lewej ręki: *prowadzi akordowy akompaniament*. Największą trudnością okazało się podanie nazwy gatunkowej utworu – najczęściej nie udzielano odpowiedzi.

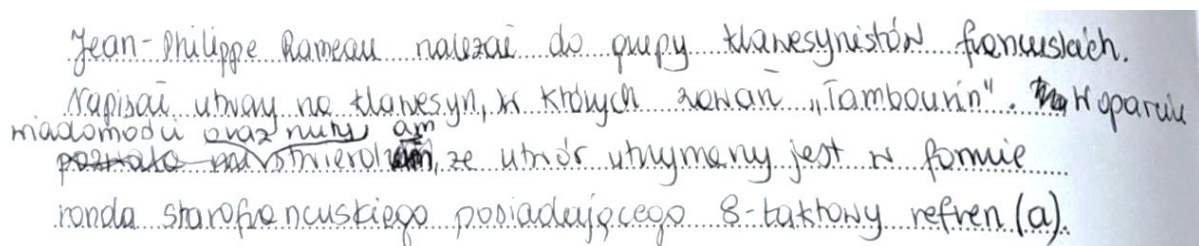
W prezentowanym poniżej przykładzie (przykład 7.) błędnie odczytano nazwę gatunkową (menuet jest tańcem utrzymanym w metrum trójdzielnym i umiarkowanym tempie, posiada często budowę ABA i stąd pewnie błąd; zdający wielokrotnie wskazywali na budowę ABA w charakterystyce utworu) i fakturę utworu.

Przykład 7.

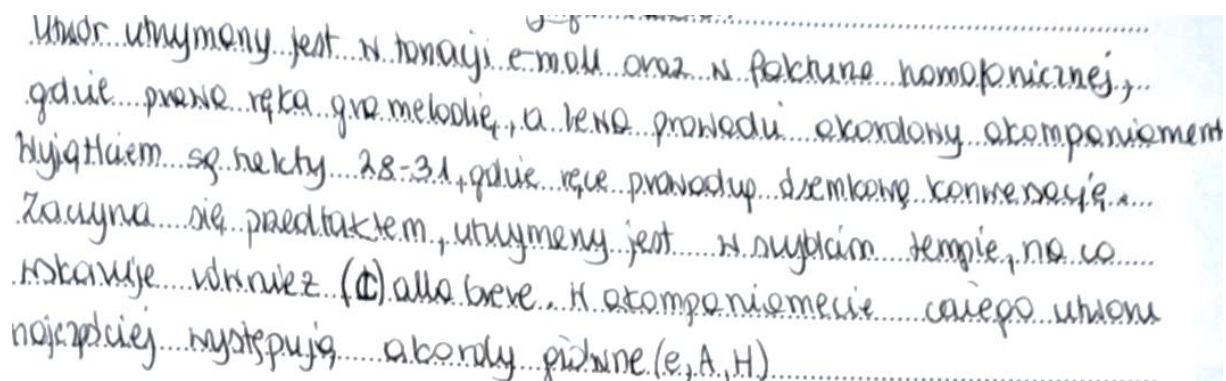

Obok prac słabszych pojawiały się też prace świadczące o dużej wiedzy i umiejętnościach analitycznych zdających. W kolejnym przykładzie (przykład 8a.) właściwie określono formę utworu. W dalszym fragmencie nastąpiła szczegółowa analiza poszczególnych współczynników formy. W ostatnim akapicie pracy zdający prawidłowo określił inne wymagane aspekty analizy (przykład 8b.).

Przykład 8a.

Przykład 8b.

Utwór utrzymany jest w tonacji e-moll oraz w fakturze homofonicznej, gdzie prawa ręka gra melodię, a lewa prowadzi akordowy akompaniament. Nijakim są hełty 28-31, gdzie ręce prowadzą dwukrotnie konwersję. Zaczyna się przedtaktami, utrzymanymi w n. wybitnym tempie, na co wskazuje skrót (♩) alla breve. W akompaniowaniu całego utworu najczęściej występują akordy piątkowe (e, A, H).

Wnioski i rekomendacje

1. Analiza poziomu wykonania zadań w każdym z trzech obszarów wymagań ogólnych wykazała, iż w bieżącym roku maturzyści osiągnęli najwyższy wynik w obszarze drugim – *Analiza i interpretacja dzieł muzycznych*⁸ (59%). Po raz kolejny odnotowano wzrost poziomu wykonania – o 8 punktów procentowych. Nieco niższy wynik (50%) odnotowano w obszarze pierwszym (*Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka*). Naj słabiej wypadł obszar trzeci – *Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną*⁹ (45%), choć w stosunku do ubiegłego roku nastąpił wzrost o 15 punktów procentowych.
2. Arkusze maturalne z ostatnich lat potwierdzają kłopoty zdających z „formulowaniem logicznych wypowiedzi na temat dzieł, form, gatunków, stylów, technik i twórców muzycznych” wraz z uwzględnieniem „zależności między nimi w kontekście genezy, przeobrażeń, porównań”. W pracach uczniów brakuje wnikliwych opisów podjętej problematyki oraz wyczerpujących analiz dzieł muzycznych. Niedostatek wiedzy, szczególnie w przypadku muzyki XX i XXI stulecia, nie pozwala na logiczny, spójny opis tematu i odwołanie się do właściwych przykładów. Wskazane wydaje się zadawanie uczniom prac pisemnych lub wypowiedzi ustnych, wspólne tworzenie konspektu wypowiedzi, następnie zaś rzetelne omawianie przygotowanych zadań i dyskusja nad sposobem ich realizacji. Wśród podejmowanej problematyki powinny znaleźć się zarówno tzw. tematy przekrojowe, jak też zadania polegające na umiejętności całościowej, wieloaspektowej analizy wybranego dzieła muzycznego.
3. Analiza prac maturalnych potwierdza, iż zdający znacznie słabiej radzą sobie z zadaniami dotyczącymi muzyki XX i XXI wieku. Świadczy o tym bardzo niski poziom wykonania omówionego wcześniej zadania 16., a także błędy popełniane przy realizacji drugiego tematu wypracowania. Choć problematyka szeroko pojętej muzyki współczesnej wydaje się być dla uczniów bardziej skomplikowana, należy szukać sposobów zainteresowania dokonania kompozytorów XX-wiecznych i tworzących współcześnie.

⁸ W dotychczasowej formule 2015 obszar ten o nazwie *Analiza i interpretacja tekstów kultury* oznaczony był jako obszar trzeci.

⁹ W arkuszu ubiegłorocznym – *Tworzenie wypowiedzi* odpowiadające obszarowi drugiemu.

4. Napawa optymizmem wzrost poziomu wykonania zadań we wszystkich trzech obszarach wymagań ogólnych, a także utrzymująca się wysoka ocena dokonań zdających w ramach obszaru drugiego – *Analizy i interpretacji dzieł muzycznych*. Należy natomiast zwrócić większą uwagę na obszar pierwszy, dotyczący rzetelnej wiedzy na temat kolejnych epok historycznych, twórców i ich dzieł.

Historia sztuki

Opis arkusza egzaminu maturalnego

W roku szkolnym 2022/2023 egzamin maturalny z historii sztuki został przeprowadzony na podstawie wymagań egzaminacyjnych określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r.¹⁰

Arkusz egzaminacyjny z historii sztuki składał się z dwóch części i zawierał 15 zadań.

Część pierwsza składała się z zadań zamkniętych oraz otwartych, które sprawdzały umiejętność opisu i analizy dzieł sztuki oraz wiedzę o epokach i kierunkach w sztuce, znajomość twórczości wybitnych artystów, a także znajomość terminów i pojęć z dziedziny sztuki, technik artystycznych i ikonografii. Zadania były ilustrowane reprodukcjami dzieł sztuki.

W drugiej części arkusza zdający musieli wykazać się umiejętnością pisania wypracowania na jeden z zaproponowanych tematów:

Temat 1.

Omów sposoby, w jakich artyści renesansu nawiązywali w swoich dziełach do sztuki antyku.

W swojej pracy scharakteryzuj trzy dzieła sztuki renesansowej potwierdzające inspiracje antykiem, a przy tym reprezentujące dwie różne dyscypliny artystyczne.

Temat 2.

Malarstwo polskie epoki modernizmu [...] jest sztuką równowagi między narodowymi powinnościami a „sztuką czystą”, własną tradycją a impulsami płynącymi z innych artystycznych centrów, między „malarskością” a „literaturą”, wszelką „nowością” a możliwością jej odbiorczej akceptacji.

Maria Poprzęcka

Odwołując się do wypowiedzi Marii Poprzęckiej, scharakteryzuj malarstwo młodopolskie na przykładzie dzieł trzech różnych twórców.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań można było uzyskać 60 punktów.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wymagań egzaminacyjnych dla egzaminu maturalnego przeprowadzanego w roku szkolnym 2022/2023 i 2023/2024 (poz. 1246).

Dane dotyczące populacji zdających

TABELA 1. ZDAJĄCY ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZU STANDARDOWYM*

Liczba zdających (Formuła 2023)		2005
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	z liceów ogólnokształcących	2005
	ze szkół na wsi	10
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	203
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	499
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	1293
	ze szkół publicznych	1684
	ze szkół niepublicznych	321
	kobiety	1721
	mężczyźni	284
	bez dysleksji rozwojowej	1700
	z dysleksją rozwojową	305

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu – w Formule 2023 i Formule 2015 – zwolniono 27 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Artystycznej.

TABELA 2. ZDAJĄCY ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZACH DOSTOSOWANYCH

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	27
	słabowidzący	0
	niewidomi	0
	słabosłyszący	2
	niestyszący	0
	z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym	1
	z zaburzeniem widzenia barw	0
	Ogółem	30

Przebieg egzaminu

TABELA 3. INFORMACJE DOTYCZĄCE PRZEBIEGU EGZAMINU

Termin egzaminu		19 maja 2023	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		180 minut	
Liczba szkół		746	
Liczba zespołów egzaminatorów		7	
Liczba egzaminatorów		69	
Liczba obserwatorów ¹¹ (§ 8 ust. 1)		2	
Liczba unieważnień ¹⁰	w przypadku:		
	art. 44zzv pkt 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	art. 44zzv pkt 2	wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
	art. 44zzv pkt 3	zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu egzaminu	0
	art. 44zzw ust. 1	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	art. 44zzy ust. 7	stwierdzenie naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu maturalnego	0
	art. 44zzy ust. 10	niemożność ustalenia wyniku (np. zaginięcie karty odpowiedzi)	0
Liczba wglądów ¹² (art. 44zzz)		44	

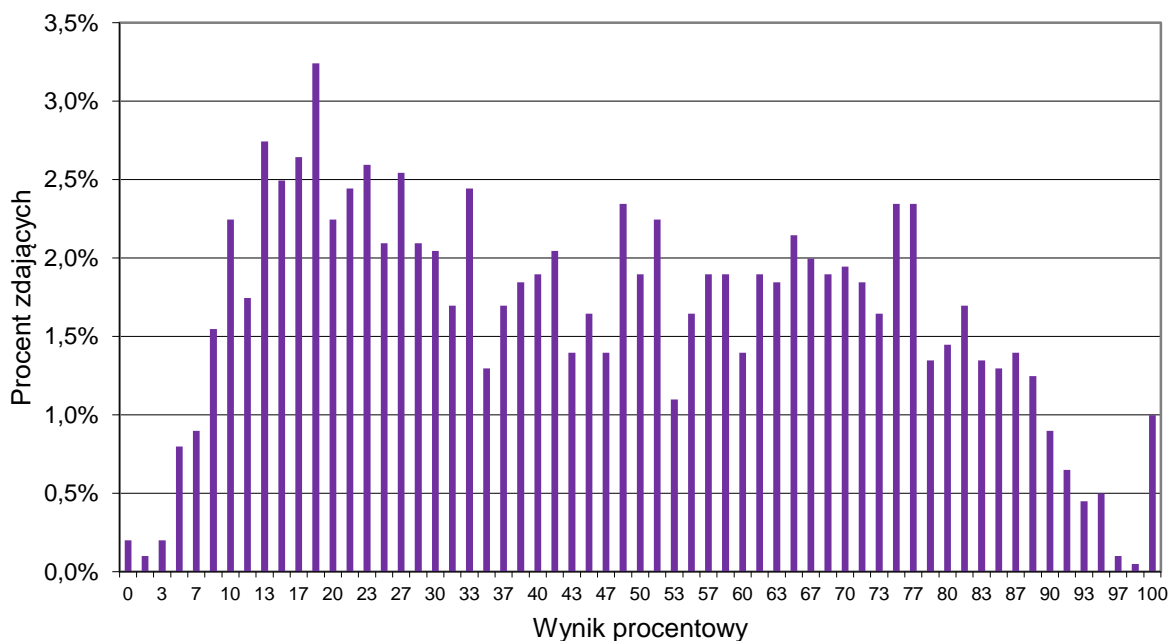
¹¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 1644).

¹² Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2022 r. poz. 2230) – podano łącznie dla Formuły 2023 i Formuły 2015.

Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

WYKRES 1. ROZKŁAD WYNIKÓW ZDAJĄCYCH

TABELA 4. WYNIKI ZDAJĄCYCH – PARAMETRY STATYSTYCZNE*

Zdający	Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
Ogółem Formuła 2023	2005	0	100	45	18	46	25

* Dane dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów. Parametry statystyczne są podane dla grup liczących 30 lub więcej zdających.

Poziom wykonania zadań

TABELA 5. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ

Wymagania egzaminacyjne 2023			
Nr zad.	Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe <i>Gdy wymaganie dotyczy treści szkoły podstawowej, dopisano (SP), a gdy zakresu podstawowego szkoły ponadpodstawowej – dopisano (P).</i>	Poziom wykonania zadania (%)
1.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: II.1) [...] rozpoznaje najbardziej znane dzieła sztuki różnych epok [...]; II.9) określa funkcję dzieła [...].	52
1.2.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych. IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania.	Zdający: II.12) dokonuje opisu i analizy [...] dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych: b) w rzeźbie: [...] kompozycji [...]. IV.2) zna terminologię związaną z opisem formy i treści dzieła [...] rzeźbiarskiego [...], w tym m.in. [...] słownictwo niezbędne do opisu kompozycji [...]; IV.6) właściwie stosuje terminy dotyczące opisu treści i formy dzieł sztuk plastycznych.	51
2.1.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych. IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania.	Zdający: II.12) dokonuje opisu i analizy [...] dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych: a) w architekturze: planu [...]. IV.1) zna terminy związane z opisem formy i struktury dzieła architektonicznego, w tym określenia dotyczące typów i elementów planów budowli; IV.5) analizując i opisując dzieła architektoniczne, właściwie stosuje terminy i pojęcia dotyczące struktury architektury.	58
2.2.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: II.4) zna plany i układy przestrzenne [...] dzieł charakterystycznych dla danego stylu i kręgu kulturowego; II.13) wskazuje środki stylistyczne [...], które identyfikują analizowane dzieło z odpowiednim stylem [...].	41
3.1.	I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: I.3) rozumie konteksty kulturowe i uwarunkowania przemian w dziejach sztuki [...]. II.12) dokonuje [...] analizy [...] dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych: c) w malarstwie [...]: kompozycji, koloru, sposobów ukazania iluzji przestrzeni, kształtowania formy przez światło, w dziełach figuratywnych stopnia oddania rzeczywistości lub jej deformacji.	58
3.2.	II. Zapoznanie	Zdający:	11

	z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	II.3) umiejscawia dzieła w czasie (wskazuje stulecie powstania); II.14) rozpoznaje w dziele sztuki temat [...].	
4.1.	IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania.	Zdający: IV.1) zna terminy związane z opisem formy i struktury dzieła architektonicznego, w tym [...] elementów konstrukcyjnych i dekoracyjnych [...]; IV.8) nazywa oznaczone na ilustracji elementy architektoniczne, właściwe dla poszczególnych stylów i tendencji [...].	31
4.2.	IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania.	Zdający: IV.1) zna terminy związane z opisem formy i struktury dzieła architektonicznego, w tym [...] elementów [...] dekoracyjnych [...]; IV.8) nazywa oznaczone na ilustracji elementy architektoniczne, właściwe dla poszczególnych stylów i tendencji [...].	53
5.1.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: II.1) wymienia i rozpoznaje najbardziej znane dzieła sztuki różnych epok, stylów oraz kierunków sztuk plastycznych; II.2) wskazuje twórców najbardziej reprezentatywnych dzieł.	20
5.2.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	II.12) Zdający dokonuje opisu i analizy [...] dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych: a) w architekturze: planu, układu przestrzennego [...].	59
6.1.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych. III. Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: II.8) identyfikuje najbardziej reprezentatywne i najsłynniejsze dzieła na podstawie charakterystycznych środków warsztatowych i formalnych oraz przyporządkowuje je właściwym autorom. III.2) zna najwybitniejsze dzieła z dorobku artystycznego wybitnych przedstawicieli poszczególnych epok i kierunków w sztuce [...].	30
6.2.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	II.12) Zdający dokonuje opisu i analizy, w tym porównawczej, dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych: b) w rzeźbie: bryły, [...] faktury [...].	64
7.1.	I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: I.8) analizuje teksty [...] artystów, interpretuje je i wskazuje wpływ tych wypowiedzi na [...] kształt dzieła. II.12) Zdający dokonuje opisu i analizy [...] dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych: c) w malarstwie [...]: koloru, [...] kształtowania formy przez światło.	52

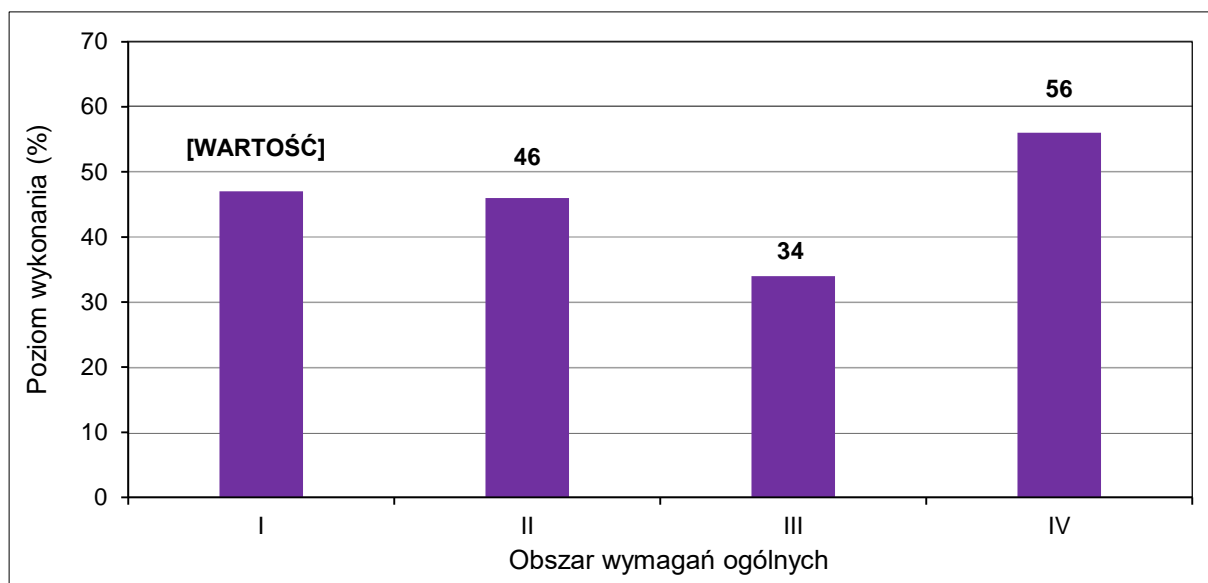
7.2.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	II.12) Zdający dokonuje opisu i analizy [...] dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych: c) w malarstwie [...]: kompozycji [...].	62
8.1.	I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych i środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: I.7) porównuje style i kierunki oraz ich wzajemne oddziaływanie [...]. II.1) [...] rozpoznaje najbardziej znane dzieła sztuki różnych epok, stylów oraz kierunków sztuk plastycznych.	36
8.2.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych. III. Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: II.1) rozpoznaje najbardziej znane dzieła sztuki różnych epok, stylów oraz kierunków sztuk plastycznych; II.8) identyfikuje najbardziej reprezentatywne i najsłynniejsze dzieła [...] oraz przyporządkowuje je właściwym autorom. III.2) zna najwybitniejsze dzieła z dorobku artystycznego wybitnych przedstawicieli poszczególnych epok i kierunków w sztuce [...].	9
9.	I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce.	I.1) Zdający wykazuje się znajomością chronologii dzieł sztuki, z uwzględnieniem: e) sztuki XIX wieku [...].	38
10.1.	III. Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych.	III.3) Zdający sytuuje twórczość artystów powszechnie uznawanych za najwybitniejszych w epoce, stylu lub okresie, w którym tworzyli oraz we właściwym środowisku artystycznym.	48
10.2.	IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania.	Zdający: IV.2) zna terminologię związaną z opisem formy i treści dzieła malarskiego [...] i graficznego; IV.6) właściwie stosuje terminy dotyczące [...] formy dzieł sztuk plastycznych.	49
10.3.	III. Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych.	III.5) Zdający na podstawie przedłożonych do analizy przykładów dzieł formułuje ogólne cechy twórczości następujących twórców: [...] Stanisław Wyspiański [...].	50

11.1.	I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce.	I.1) Zdający wykazuje się znajomością chronologii dziejów sztuki, z uwzględnieniem: g) sztuki 1. połowy XX wieku [...], h) sztuki 2. połowy XX wieku [...].VIII.4) [...] omawia zależność oporu od temperatury dla metali [...].	88
11.2.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych. III. Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: II.3) umiejscawia dzieła w czasie wskazuje stulecie powstania. III.2) zna najwybitniejsze dzieła z dorobku artystycznego wybitnych przedstawicieli poszczególnych epok i kierunków w sztuce [...].	44
11.3.	I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce.	Zdający: I.3) rozumie konteksty kulturowe i uwarunkowania przemian w dziejach sztuki [...]; I.7) porównuje style i kierunki oraz ich wzajemne oddziaływanie; uwzględnia źródła inspiracji [...].	66
12.	II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	II.13) Zdający wskazuje środki stylistyczne i środki ekspresji, które identyfikują analizowane dzieło z odpowiednim stylem, środowiskiem artystycznym [...].	28
13.	IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania.	Zdający: IV.3) zna terminy i pojęcia związane z dziełami współczesnymi, które wymykają się klasyfikacjom i przyporządkowaniu do tradycyjnych dyscyplin artystycznych, takie jak: collage, [...] asamblaż [...]; IV.7) rozpoznaje i nazywa technikę artystyczną zastosowaną przy wykonywaniu dzieła.	69
14.	I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.	Zdający: I.7) porównuje style i kierunki oraz ich wzajemne oddziaływanie; uwzględnia źródła inspiracji [...] oraz estetyki na cechy tych stylów. II.12) Zdający dokonuje opisu i analizy [...] dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych: c) w malarstwie [...]: kompozycji, koloru, sposobu ukazania iluzji przestrzeni, kształtowania formy przez światło [...].	62

15.1.	I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. III. Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych.	I.9) Zdający formułuje samodzielne, logiczne wypowiedzi argumentacyjne na temat epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce oraz środowisk artystycznych. III.7) Zdający formułuje samodzielne, logiczne wypowiedzi argumentacyjne na temat twórczości wybitnych artystów.	67
15.2.			38
15.3.			40
15.4.			45
15.5.			55

WYKRES 2. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ W OBSZARZE WYMAGAŃ OGÓLNYCH

Komentarz

Analiza jakościowa zadań

W tym roku szkolnym po raz pierwszy odbył się egzamin maturalny w Formule 2023. Do egzaminu przystąpili jedynie uczniowie szkół licealnych i uzyskali średni wynik na poziomie 46%, co oznacza, że tegoroczny arkusz okazał się dla nich trudny.

Maturzyści najlepiej poradzili sobie z zadaniami IV obszaru wymagań ogólnych (*Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką, techniką wykonania*), dla zakresu którego poziom opanowania wyniósł 56%. Znacznie trudniejsze okazały się zadania z obszaru I (*Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych i środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce*) i z obszaru II (*Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych*). Poziom opanowania dla tych obszarów wyniósł odpowiednio 47% i 46%. Najtrudniejsze zadania obejmowały wiedzę i umiejętności z obszaru III (*Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych*) – poziom opanowania 34%.

Arkusz egzaminacyjny składał się z 15 zadań, z czego 10 ujętych było w wiązki tematyczne. Podzielony został na dwie części: test oraz wypracowanie.

Zadania, z którymi zdający poradzili sobie najłabiej

W pierwszej części arkusza znalazło się 14 zadań zamkniętych i otwartych (w tym 10 zadań ujętych w wiązki tematyczne). Poziom wykonania zadań większości klasyfikował się na poziomie trudnym i umiarkowanie trudnym. Dwa zadania okazały się bardzo trudne (zadanie 3.2. i 8.2.) oraz jedno zadanie łatwe (zadanie 11.1.).

Najtrudniejsze były zadania 3.2. i 8.2. W obu przypadkach zdający musieli wykazać się szczegółową wiedzą dotyczącą reprodukowanych zabytków. Zadanie 3.2. (poziom opanowania – 11%) odnosiło się do zamieszczonej reprodukcji fresku Masaccia – Trójca Święta. Należało podać wiek powstania dzieła oraz nazwę tematu ikonograficznego, który przedstawiono na tym malowidle. O ile określenie wieku powstania dzieła nie sprawiło zdającym większych kłopotów, to niestety rozpoznanie tematu ikonograficznego było kłopotliwe i maturzyści często podawali odpowiedź *ukrzyżowanie* (przykład 1.).

Przykład 1.

Wiek: ...*XV*.....

Temat: ...*ukrzyżowanie Chrystusa - trójca*.....

W centralnej części fresku widać ukrzyżowanego Chrystusa, ale tuż za nim znajduje się postać Boga oraz mała gołębica. Takie zestawienie może jedynie wskazywać na Trójcę Świętą albo inną nazwę tej kompozycji – Tron Łaski. Fresk ten jest kanonicznym dziełem,

które między innymi zapoczątkowało rozwój renesansu w sztuce, tym bardziej maturzyści powinni rozpoznać temat tego przedstawienia.

Zadanie 8.2. dotyczyło sztuki polskiej – założenia pałacowo-parkowego w Puławach. Zdający musieli uzupełnić zamieszczony fragment tekstu źródłowego dotyczącego tej realizacji. Dodatkową podpowiedź stanowiły dwa zdjęcia przedstawiające budowle, o których była mowa w zamieszczonym tekście. Pomimo licznych informacji pomocnych przy rozwiązaniu tego zadania, poziom opanowania wyniósł jedynie 9%.

Kolejną grupę stanowi 10 zadań, które okazały się dla zdających trudne (zadania: 2.2., 4.1., 5.1., 6.1., 8.1., 9., 10.1., 10.2., 11.2. i 12.). Każde z tych zadań sprawdzało znajomość konkretnych dzieł sztuki oraz/albo twórczość artystów. Należało, np. określić styl, który reprezentuje dzieło, podać wiek powstania albo imię i nazwisko autora danego dzieła. Od kilku lat zauważyć można, że zadania wymagające znajomości autorów, tytułów dzieł czy wieku powstania sprawiają zdającym dużą trudność. Należy jednak zaznaczyć, że zamieszczone w arkuszu reprodukcje dzieł sztuki należą do ścisłego kanonu i są często przedstawiane nie tylko w podręcznikach do historii sztuki.

W zadaniu 2.2. należało określić styl w architekturze, który reprezentują przedstawione na zdjęciach dwie budowle. Pomimo dość oczywistych przykładów romańskiej architektury sakralnej, aż 59% zdających nie udzieliło poprawnej odpowiedzi.

Zadanie 4.1. (poziom wykonania – 31%) sprawdzało znajomość i umiejętność posługiwania się fachową terminologią. Zadaniem maturzystów było rozpoznanie i podanie nazwy elementu architektonicznego zaznaczonego na zdjęciu. Poprawna odpowiedź to attyka, ale wielu zdających nie podało poprawnej nazwy, a wśród błędnych odpowiedzi pojawiały się terminy takie jak zwieńczenie czy flanki.

Zaskakująco dużą trudność sprawiło zadanie 5.1. Na zdjęciu przedstawiono widzianą z lotu ptaka Bazylikę św. Piotra i znajdujący się przed nią plac. Aby otrzymać jeden punkt należało podać zwyczajową nazwę placu oraz nazwisko architekta, który zaprojektował ten układ. Aż 80% uczniów nie udzieliło w pełni poprawnej odpowiedzi. Rozpoznanie placu i podanie jego zwyczajowej nazwy nie sprawiło większej trudności, ale wskazanie architekta okazało się bardzo trudne. Zdający albo zostawiali pole bez odpowiedzi, albo błędnie podawali innych barkowych architektów (przykład 2.).

Przykład 2.

Zwyczajowa nazwa placu: .....plac św. Piotra.....

Architekt: .....~~Borromini~~ Borromini.....

To zadanie bardzo dobrze pokazuje, że zdający posiadają fragmentaryczną wiedzę dotyczącą historii sztuki. Dużą trudność sprawia im rozpoznawanie dzieł sztuki oraz określanie autorstwa.

Podobną trudność sprawiło zadanie 6.1. (poziom wykonania – 30%). Należało rozpoznać i podać autorów oraz tytuły dwóch rzeźb przedstawiających siedzących mężczyzn: *Mojżesza*

dłuta Michała Anioła oraz *Myśliciela* Augusta Rodine. Dużo trudniejszy okazało się rozpoznanie dzieła B, a zwłaszcza poprawne podanie autora (przykład 3.).

Przykład 3.

	Dzieło A	Dzieło B
Autor	~~Horace~~ Michał Anioł	Bernini
Tytuł	Mojżesz	Myśliciel

Ciekawe, ale jednak trudne, okazało się zadanie 8.1. (poziom wykonania – 36%). Do zadania dołączone były dwa zdjęcia przedstawiające pawilony parkowe znajdujące się w Puławach. Zadaniem zdających było określenie, do jakich stylów w sztuce nawiązuje forma architektoniczna każdej budowli. Obie budowle zaprojektował Piotr Aigner i inspirował się sztuką antyku w przypadku budowli A oraz sztuką gotyku w przypadku budowli B – i to są poprawne odpowiedzi na to zadanie. Duża część maturzystów nie zrozumiała albo źle przeczytała polecenie i jako rozwiązanie podawała nazwy stylów, które reprezentują budowle (przykład 4.).

Przykład 4.

Budowla A: *klasycyzm*.....
 Budowla B: *neogotył*.....

Zadanie 9. było zadaniem zamkniętym typu prawda-falsz i sprawdzało wiedzę dotyczącą impresjonizmu. Poziom wykonania wyniósł 38%.

Kolejne zadania – 10.1. i 10.2. dotyczyły sztuki Stanisława Wyspiańskiego. Poziom wykonania tych zadań wyniósł odpowiednio 48% i 49%. Biorąc pod uwagę, że zdający mieli podane imię i nazwisko artysty oraz że do zadania dołączone były trzy reprodukcje dzieł, nie można uznać takich wyników za zadowalające.

Równie kanonicznego dzieła dotyczyło zadanie 11.2. – należało wskazać autora i podać wiek powstania obrazu *Mona Lisa*. Portret ten jest powszechnie znany i głęboko zakorzeniony w kulturze, a mimo to jedynie 44% zdających podało poprawne odpowiedzi. Maturzyści najczęściej błędnie określali wiek powstania dzieła, zapominając zapewne, że artysta namalował *Mona Lisę* w dojrzałym okresie swojej twórczości, już w XVI wieku.

Ostatnie zadanie z serii zadań trudnych stanowiło zadanie 12. sprawdzające znajomość kierunków w sztuce i ich cech charakterystycznych. Zadanie ilustrowały dwie niepodpisane reprodukcje prac Salvadora Dali. Należało określić kierunek artystyczny, który reprezentują przedstawione dzieła oraz uzasadnić swoją odpowiedź. Największą trudność sprawiło określenie kierunku. Często pojawiały się odpowiedzi *dadaizm* lub *ready made*. Prawdopodobnie uczniowie sugerowali się wykorzystaniem telefonu w pierwszej pracy (przykład 5.). Poziom wykonania tego zadania wyniósł jedynie 28%. Należy zaznaczyć także, że w przypadku podania poprawnej nazwy kierunku – surrealizm – uzasadnienie odpowiedzi było już w znaczącej mierze przypadków poprawne (przykład 6.)

Przykład 5.

Kierunek: dadaizm
Uzasadnienie: Rzeźby są stworzone z gotowych elementów
m. in. „ready-made” wykonanych ze szkła. Połączenie ich
tworzy rzeźbę zastalającą, odbierającą i skłaniającą go do
rozważań na temat sztuki. Rzeźby są nieoczywiste.

Przykład 6.

Kierunek: surrealizm
Uzasadnienie: Surrealiści w swoich dziełach inspirowali
się ~~podświadomością~~, chcieli ukazać słone podświadomości
wstawiela. Odwoływali się do oniryzmu, mitopowyc
pomiężeń, symboli. Dzieło A jest rebusem i swobodnym
skierzeń artysty natomiast dzieło B przypomina obraz
Salvadora Daliego („Pięć zymfa”) i przedstawia
postać jeli ze snu, nierealnej rzeczywistości.
Strona 15 z 23

MHSP-R0_100

Największą grupę zadań stanowiły zadania umiarkowanie trudne, których poziom wykonania mieścił się w przedziale pomiędzy 50 a 69%. W większości zadania te sprawdzały umiejętność opisu i analizy dzieł sztuki. Maturzyści całkiem dobrze radzą sobie z opisywaniem środków artystycznego wyrazu zastosowanych w konkretnym dziele sztuki oraz znajdowaniem powiązań pomiędzy dziełami czy tekstami źródłowymi.

Pierwsze zadania z tej grupy dotyczyły sztuki starożytnej – palety Narmera. W zadaniu 1.1. należało podać nazwę starożytnego państwa, na terenie którego powstało to dzieło, oraz wyjaśnić jego funkcję. Zadanie 1.2. sprawdzało umiejętność analizy kompozycji scen przedstawionych na palecie. Poziom wykonania tych zadań był zbliżony i wyniósł 52% i 51%.

Maturzyści dobrze poradzi sobie także z zadaniem dotyczącym analizy planu budowli. W zadaniu 2.1. należało dopasować plan budowli do jego bryły oraz uzasadnić swoją odpowiedź. Ponad połowa zdających otrzymała za to zadanie 1 punkt. Zdający w uzasadnieniu najczęściej odnosili się do usytuowania wież albo do widocznej na planie kopuły (przykład 7.).

Przykład 7.

Według przedstawionego planu została zbudowana budowla nr: 1
Uzasadnienie: Na planie została ukazana kopuła
na przecięciu nawy głównej z transeptem,
co również przedstawia budowla 1.

Dwa zadania sprawdzały znajomość twórczości konkretnych artystów. Zdający mogli odwołać się do zamieszczonych reprodukcji oraz do wiedzy własnej.

W zadaniu 3.1. należało udowodnić, że sztuka Masaccia była nowatorska (poziom wykonania – 58%). Za podanie dwóch argumentów można było otrzymać 2 punkty. Częstym błędem popełnianym przez zdających było tworzenie rozbudowanych odpowiedzi, które zawierały jednak tylko jeden argument (przykład 8.). Zdający w obu zdaniach odnosi się do tego samego nowatorskiego rozwiązania – zastosowania perspektywy, dlatego też odpowiedź ta zostało oceniona na 1 punkt.

Przykład 8.

Masaccio jako pierwszy zastosował perspektywę linearną /
wykreślając, co pozwalało na realistyczne przedstawienie sceny
/postaci. Punkt zbiegu perspektywy siedzi do środka, co
daje wrażenie głębi, podobna technika była stosowana
później w malarstwie iluzjonistycznym.

Zadanie 10.3. dotyczyło twórczości Stanisława Wyspiańskiego. Należało wymienić trzy cechy charakterystyczne dla twórczości tego artysty. Pomimo wielkiej popularności tego twórcy oraz zamieszczonych reprodukcji jego dzieł, poziom wykonania tego zadania wyniósł jedynie 50%. W tym przypadku najczęstszym błędem było podawanie odpowiedzi zbyt ogólnych lub nieprecyzyjnych (przykład 9.).

Przykład 9.

→ stosowanie optywowych linii
→ dzieła bogate w ~~ornamenty~~ ornamenty i woluminy
→ stosowanie kontrastów kolorowych
→ powtarzalność
→ szeroka gama barwna
→ kompozycja zdynamizowana

Zdający wymienił aż 6 cech, ale poprawne są jedynie dwie pierwsze. Pozostałe są błędne (stosowanie kontrastów kolorowych), zbyt ogólne (szeroka gama barwna, kompozycja zdynamizowana) lub nieprecyzyjne (powtarzalność).

Dwa zadania z tej grupy to były zadania zamknięte (numer 4.2. i 13.) i dotyczyły znajomości terminologii. Poziom wykonania wyniósł odpowiednio 53% i 69%.

Pozostałe zadania z grupy zadań umiarkowanie trudnych bezpośrednio sprawdzały umiejętność analizy dzieł sztuki oraz architektury.

W zadaniu 5.2. zdający mieli wyjaśnić, jak układ placu św. Piotra wpłynął na odbiór wizualny Bazyliki św. Piotra. Ponad połowa maturzystów podała poprawne rozwiązanie.

Wysoki wynik zdający uzyskali także za analizę porównawczą rzeźb Michała Anioła i Augusta Rodine. Poziom wykonania dla zadania 6.2. wyniósł 64%. Podobnie jak winnych zadaniach dotyczących analizy dzieł sztuki maturzyści tracili punkty za nieprecyzyjne i zbyt ogólne odpowiedzi (przykład 10.) jak i za niedokładne odniesienie się do polecenia (przykład 11.). W poleceniu było napisane, aby odnieść się do techniki wykonania i szczegółowości opracowania każdego z dzieł. Zdający pomimo poprawnego opisu dzieła B nie podał techniki wykonania.

Przykład 10.

..... Dzieło A jest wykonane z marmuru wykute
..... w marmurze i jest bardzo szczegółowe
..... a dzieło B zostało zrobione z metalu
..... i nie ma w nim widać żadnych
..... szczegółów

Przykład 11.

..... dzieło A zawiera wiele detali, jest zrobiony w
..... białym marmurze, jest większy od rzeźb Rodine,
..... materiał wydaje się nam miękki. Natomiast rzeźba Rodine
..... zwłaszcza na pionie widać pracę rzeźbiarza – widać ślady po
..... dłutach, jest twardsze w odczuciu kompozycja jest otwarta
..... przez dziurę między nogami. Dzieło Rodine również jest
..... szczegółowe, ale ma mniej detali.

Ciekawą wiązkę stanowiło zadanie 7. (poziom wykonania – 52%). Wyposażenie zadania stanowiły dwa źródła: fragment wypowiedzi dotyczącej malarstwa Joshua Reynoldsa oraz reprodukcja obrazu *Błękitny chłopiec* Thomasa Gainsborough. W zadaniu 7.1. zdający mieli rozstrzygnąć, czy przedstawiony obraz został namalowany według zasad opisanych w zacytowanym tekście oraz uzasadnić swoją odpowiedź. Pytanie okazało się podchwytliwe – duża część maturzystów błędnie interpretowała utrzymane w ciepłych barwach tło jako najjaśniejszy element obrazu. Przykład 11. prezentuje poprawne rozwiązanie tego zadania.

Przykład 11.

Rozstrzygnięcie: ..... Nie... zatał... on... namalowany... według... zasad.....
 Uzasadnienie: ..... Znaczą... część... obrazu... zajmuje... sylwetka... chłopca
 ..... w... niebieskim... stroju... Kolor... ten... znacznie... wybliza... się... i
 ..... przykro... w... Optycznie... wyduje... się... zajmował... niekiedy...
 ..... do... co... nie... zgodza... się... z... myślą... cyfary... gdzie... barwy... z...
 ..... powinni... stanowić... jedynie... drobny... dodatki... podkreślać... te... cechy.

Drugie zadanie z tej wiązki (7.2.) było polegało na analizie kompozycji obrazu *Błękitny chłopiec*. Poziom wykonania wyniósł 62%.

Niekonwencjonalnym zadaniem dotyczącym analizy dzieł sztuki było zadanie 11.3., którego poziom wykonania wyniósł wysokie 66%. We wstępie do tej wiązki zadań zamieszczono reprodukcje trzech dzieł, w których artyści wykorzystali wizerunek Mona Lizy. Była to praca Marcela Duchampa, Andy Warhola oraz przykład street artu. Zadaniem zdających było wybranie jednego z dzieł i zinterpretowanie go pod kątem wykorzystania wizerunku Mona Lizy. Maturzyści wykazali się znajomością stylów w sztuce XX wieku i w ciekawy sposób opisali nawiązania do ikonicznego obrazu Leonarda da Vinci.

Ostatnie zadanie w części testowej odnosiło się do twórczości Jerzego Nowosielskiego. Zdający, odwołując się do materiału ilustracyjnego, mieli uzasadnić, że artysta w swojej twórczości inspirował się malarstwem ikonowym. Poziom wykonania zadania 14. wyniósł 62%. Zdający celnie dostrzegali takie podobieństwa jak stosowanie płaskiej plamy barwnej, wydłużone proporcje postaci czy otoczenie głównej sceny mniejszymi scenami w układzie pasowym. Wśród odpowiedzi błędnych, podobnie jak w innych zadaniach tego typu, pojawiały się głównie odpowiedzi zbyt ogólne (np. ograniczona ilość kolorów) albo pojawiały się cechy, które nie są charakterystyczne tylko dla malarstwa ikonowego (np. *postać w pozycji stojącej*).

Ogólny wniosek płynący z analizy zadań w części testowej arkusza maturalnego jest taki, że maturzyści całkiem dobrze radzą sobie z analizą formalną dzieł, ale coraz rzadziej stosują profesjonalną terminologię – zdający posilkują się formą opisową lub stosują język potoczny. Duży problem cały czas stanowi także rozpoznawanie i klasyfikacja stylowa dzieł, zwłaszcza sztuki XX wieku. Trudne okazały się także zadania sprawdzające wiedzę dotyczącą polskiej sztuki.

Wypracowanie

W drugiej części arkusza, w której sprawdzano umiejętność pisania wypracowania, zdający miał za zadanie napisać wypracowanie na jeden z dwóch podanych tematów (zadanie 15.). W temacie pierwszym należało przedstawić, w jaki sposób renesansowi artyści nawiązywali do sztuki antyku. Wypracowanie powinno zawierać analizę trzech dzieł reprezentujących przynajmniej dwie różne dyscypliny artystyczne. Temat wymagał znajomości sztuki renesansu, ale w kontekście wytycznych zawartych w temacie (inspiracja antykiem).

Drugi temat dotyczył malarstwa Młodej Polski. W tym przypadku zdający musiał odwołać się do zamieszczonego cytatu wskazującego na sztukę tego okresu jako sztukę kontrastów. Aby zilustrować temat, należało odwołać się do trzech dzieł różnych artystów.

Poziom wykonania tego zadania wyniósł 49%. Wypracowanie było ocenione według pięciu kryteriów głównych, tj.:

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia.
2. Treść.
3. Terminologia.
4. Kompozycja i struktura wypowiedzi.
5. Język wypowiedzi.

Pierwsze kryterium pozwala ocenić czy praca napisana została na temat. Spośród pozostałych kryteriów, najważniejsze było kryterium 2. *Treść* (poziom wykonania – 38%).

Poziom wykonania dla kryterium treści mieści się w przedziale zadań trudnych, co oznacza, że większość prac charakteryzowała się powierzchownym podejściem do analizowanego zagadnienia. Zdający często podawali błędne przykłady lub brakowało pogłębionej analizy i interpretacji dzieł sztuki. Bardzo często maturzyści nie odwoływali się do kontekstu i nie odnosili się do problemu zawartego w temacie. Dużą trudność sprawił zwłaszcza temat drugi, a dokładnie interpretacja zamieszczonego cytatu.

Temat pierwszy był w tym roku zdecydowanie chętniej wybierany. Wydawać by się mogło, że wykazanie wpływu antyku na sztukę renesansu nie powinno przysporzyć zdającym problemów, ale duża część prac była bardzo powierzchowna i schematyczna. Dużo błędów pojawiało się w opisie i analizie przywoływanych dzieł. Analiza formalna często była powierzchowna i niedokładna. Zdający często jedynie opisywali trzy dzieła renesansowe i nie odnosili się do problemu zawartego w temacie – nie wykazali, w jaki sposób dany artysta czerpał z dorobku sztuki starożytnej.

W wielu pracach, niezależnie od wybranego tematu, widoczne było stosowanie języka ubogiego w terminologię. Zauważyć można, że kryterium terminologia wypada niezbyt dobrze. Maturzyści przy opisie i analizie dzieł nie stosują profesjonalnych terminów typowych dla historii sztuki. Nie nazywają detali architektonicznych, nie znają określeń dotyczących kolorystyki obrazów czy kompozycji. W tym roku potwierdza to także wynik: kryterium terminologia wypadło tylko o 2% lepiej niż kryterium treści.

Wyniki w pozostałych kategoriach dotyczących wypracowania to 45% za kompozycję i strukturę wypowiedzi oraz 55% za język wypowiedzi. Jak co roku największą trudność mają uczniowie z poprawnym wnioskowaniem. Prace często nie zawierały wniosków wynikających z przytoczonej argumentacji lub we wnioskowaniu powielano informacje zawarte we wstępie.

Poniżej przykład pracy na temat pierwszy. Zdający podał poprawne przykłady, odwołał się do kontekstów i wysunął poprawne wnioski. Opis i analiza dzieł jest jednak uboga w profesjonalną terminologię (np. błędne użycia terminu sufit zamiast strop). Praca została oceniona na 17 punktów.

przeniesiony jest na jedną nogę, druga jest ~~użyta~~ lekko ugięta
 i wysunięta do przodu, a ramię odchylone jest lekko w
 przednią stronę. Reiza była silnie inspirowana „Doryforosem”
 autorstwa Polikleta, a można to stwierdzić po ~~podobieństwie~~
 pozy oraz sposobie ekspozycji mięśni i cech anatomicznych.
 Elementami typowymi dla antyku w tym dziele jest
~~kontrapost~~ kontrapost, idealizacja, ale takie materiały, w
~~którym~~ którym reiza była wykuta, ~~z marmuru~~ ^{z marmuru} ~~z marmuru~~ ^{z marmuru} ~~z marmuru~~
 czyli marmur.

W wiele innych ~~obrazach~~ obrazach ~~renesansowych~~ renesansowych
 nawiązania do sztuki antyku nie były tak łatwo
 zauważalne. Takim dziełem jest „Madonna ze szczygłem”
 autorstwa Raphaela Santsi. Artysta przedstawił Maryję,

~~która~~ która ~~trzymająca~~ trzymająca ~~w dłoni~~ ~~chłopca~~ ~~w tle~~ ~~widoczny~~
 jest ~~chłopiec~~ ~~w~~ w towarzystwie dwójki dzieci, jedno
 oraz drozda w dłoni jednego z chłopców. W tle
 widoczny jest krajobraz. W starożytności artyści podążali
 za zasadą mimesis, ~~co~~ ~~oznacza~~ co oznacza
 naśladownictwo natury, ~~w~~ ~~obrazach~~ ~~Raphaela~~ ~~z~~ ~~antyku~~
~~pryroda~~ ~~stała~~ ~~się~~ ~~ważnym~~ ~~elementem~~ ~~sztuki~~
 oraz zaczęło się z nią, było istotne dla ludzi, a
 szczególnie filozofów, malarzy, rzeźbarzy, ~~z~~ architektów
 oraz pisarzy. Takie połączenie z naturą w obrazie
 Raphaela ~~widoczne~~ ~~z~~ ~~reprezentowane~~ ~~jest~~ ~~przez~~ ~~szczygła~~
 i ~~z~~ przedstawienie postaci na tle natury. ~~W~~ ~~obrazie~~

Sposobów nawiązywania do ~~innych~~ sztuki antyku w renesansie było wiele. ~~W~~ Najczęściej artyści wyprzedzali w swoich dziełach ~~starożytność~~ starożytne elementy architektoniczne, ~~które~~ ~~naśladowali~~ ~~naśladowali~~ ~~naśladowali~~ dzieła stworzone w okresie antyku lub ~~wpływały~~ podążali zasadami i filozofią ~~z tamtych czasów~~ wyznawaną w tamtych czasach i przedstawiali to ~~w~~ w swoich pracach. Wielu ~~z~~ ~~tych~~ ~~autorów~~ dążyli do ideału

Praca zamieszczona poniżej prezentuje dobre opracowanie tematu 2. Zdający poprawnie omówił trzy przykłady dzieł, w tym tylko jeden z nich został omówiony ze znajomością kontekstów. Zdający rzadko posługuje się profesjonalną terminologią. Praca zawiera poprawne, ale uproszczone wnioskowanie. Wypracowanie to zostało ocenione na 16 punktów.

na temat nr .....

Na przełomie XIX i XX w. Epokę młodej polski charakteryzowało wiele cech. Świat zaczął się dwustronnie zmieniać, a w tym również sztuka. Młodożyty artyści byli często wszechstronnie uzdolnieni, a ich twórczość miała różnorodną tematykę. Jednak główne cechy łączące tych twórców to: zaangażowanie do ludowości, wieśniactwa, słowiańskich, natury czy sprawy polskiej w kwestii uzyskania niepodległości. Jednym z takich artystów był malarz Jan Matejko, Stanisław Wyspiański. Oprócz malarstwa zajmował się również projektowaniem mebli, scenografią czy i dramaturgią. Swoje obrazy wykonywał najczęściej pastelem, ponieważ uwielbiał być na tempertynie. Oprócz tematyki małodowej i chłopskiej

w swojej twórczości ~~skazywał~~ bardziej intymne życie rodzinne. Obraz „Młociemstwo” jest tego doskonałym przykładem. Przedstawia on jego żonę karmiącą piersią niemowlę i córkę przyglądającą się temu. Dziewczynka ustawiona jest z dwóch stron matki co może symbolizować wpływ czasu. Portrety rodzinne w XIX w. charakteryzowała powaga, a postaci na nich raczej były stosownie ubrane i ustawione. W swoim dziele Miyspianiski przedstawia swoją rodzinę w bardzo intymnej sytuacji, jego żona nie jest formalnie ubrana, a jej pierś jest odsłonięta. Jak na tamte czasy, podejście artysty do ukazywania rodziny, na swoich obrazach było bardzo progresywne i nowatorskie.

Innym znanym młodopolskim artystą był Marek Halarewski. Za ~~wiego~~ ^{symbolizacji} życia spod jego pędzla wyszło mnóstwo autoportretów, scen przedstawiających życie chłopskie czy nawiązujących do słowiańskich wierzeń i przedstawień. Jednym z najciekawszych motywów była postać chimery. Obraz „Kwiatka studnia i chimery” ukazuje scenę dziejącą się ma wsi z chłopem i tą mitologiczną postacią. Chimera z kotłą studnią symbolizuje śmierć. Wielu młodopolskich artystów, tym Halarewski, w przeciwieństwie do ~~nie~~ przedstawicieli akademizmu, wychodziło poza swoje ~~określenie~~ ^{określenie} ~~malowanie~~ ^{malowanie} i malowało w plenerze. Dlatego obrazy polskiej wsi, choć trochę uidealizowane, przedstawiane były realistycznie.

Jednym z najpopularniejszych młodopolskich obrazów jest „Dziwny ogód” Józefa Mehoffera. Porównanie wyjęta scena rodzajowa ma w sobie kilka „dziwnych” elementów. Wp. równym wielkości uarkła znajdująca się u samej góry

obrazu czy magicznie, przypominające być może mitologicznego kupidyna. Scena ma spokojną atmosferę, a postacie otoczone są gęstą roślinnością. Na przelamach niekiedy miodują industrialna mabela oraz niekwestionowanego wozu, dlatego artysta, nie tylko politycy, ale też reprezentujący secesję w innych krajach, w swoich dziełach ukazywali sceny dziejące się w naturze czy spouite motywami roślinnymi.

Nymienionych wyżej przedstawicieli malarstwa młodo-polskiego wiele rzeczy, a ich style i ^{określenia} ukształtowały wizerunek tamtej epoki. Na ich obrazach widoczne są motywy ludowe, rodzinne, narodowe czy związane z naturą. Artysta inspirowali się nie tylko najbliższym otoczeniem (wieś, krajobrazy polskie), ale też trendami popularnymi w zachodniej Europie (secesja ^{czy} malowanie w plenerze).

Problem pod lupą

Wartość merytoryczna wypracowania

Wypracowanie maturalne jest najwyżej punktowanym i najbardziej czasochłonnym zadaniem w arkuszu. Za wzorcowo napisaną pracę można otrzymać 20 punktów – co stanowi 1/3 możliwych do uzyskania punktów.

Wypracowanie sprawdzane jest według pięciu kryteriów głównych:

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt).
2. Treść (od 0 do 12 pkt).
3. Terminologia (od 0 do 2 pkt).
4. Kompozycja i struktura wypowiedzi (od 0 do 3 pkt).
5. Język wypowiedzi (od 0 do 2 pkt).

Najbardziej istotne jest kryterium drugie, które sprawdza wartość merytoryczną wypracowania. W ramach tego kryterium wydzielić możemy kryterium ilościowe – czy zdający przywołał trzy poprawne i wymagane przykłady – oraz kryterium jakościowe świadczące o wiedzy i erudycyjności zdającego. Poniżej zamieszczono tabelę pokazującą rozkład punktów, które można uzyskać w ramach tego kryterium.

Opracowanie tematu. Funkcjonalność wykorzystania przykładów wskazanych w poleceniu	Opis i analiza przykładów; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów
Pełne opracowanie tematu. Trzy przykłady dzieł sztuki / zjawisk / postaw artystycznych / twórczości artystów wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy, w pełni poprawny opis i analiza trzech przykładów, omówionych ze znajomością kontekstów. Brak błędów rzeczowych. 	12 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy, w pełni poprawny opis i analiza trzech przykładów, omówionych ze znajomością kontekstów. Pojawiają się drobne błędy rzeczowe. 	11 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy, w pełni poprawny opis i analiza dwóch przykładów, omówionych ze znajomością kontekstów ORAZ zadowolający opis i analiza trzeciego przykładu. Mogą pojawić się drobne błędy rzeczowe. 	10 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy, w pełni poprawny opis i analiza jednego przykładu, omówionego ze znajomością kontekstów ORAZ zadowolający opis i analiza dwóch przykładów. Mogą pojawić się drobne błędy rzeczowe. 	9 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowolający opis i analiza trzech przykładów. Mogą pojawić się drobne błędy rzeczowe. 	8 pkt
Częściowe opracowanie tematu. Dwa przykłady dzieł sztuki / zjawisk / postaw artystycznych / twórczości artystów wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy, w pełni poprawny opis i analiza dwóch przykładów, omówionych ze znajomością kontekstów. Brak błędów rzeczowych. 	7 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy w pełni poprawny opis i analiza dwóch przykładów. Pojawiają się drobne błędy rzeczowe. 	6 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy w pełni poprawny opis i analiza jednego przykładu ORAZ zadowolające omówienie drugiego przykładu. Mogą pojawić się drobne błędy rzeczowe. 	5 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowolający opis i analiza dwóch przykładów. Mogą pojawić się drobne błędy rzeczowe. 	4 pkt
Niepełne opracowanie tematu. Jeden przykład dzieła sztuki / zjawiska / postawy	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy, w pełni poprawny opis i analiza jednego przykładu. Brak błędów rzeczowych. 	3 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Wnikliwy opis i analiza jednego przykładu. Pojawiają się drobne błędy rzeczowe. 	2 pkt

Zdający jako przykład podał architekturę renesansu, ale nie wymienił nazwy żadnej budowli. Taki przykład nie może zostać zaliczony jako wykorzystany funkcjonalnie.

Kolejną kwestią dotyczącą funkcjonalnego wykorzystania przykładów dotyczy odwołania się do problemu zawartego w temacie. Nie wystarczy opisać wybranych dzieł sztuki, należy także zanalizować je pod kątem problemu, na jaki wskazuje temat. W przypadku tematu 1. należało wykazać, jak dany artysta inspirował się sztuką antyku. Należało wskazać na te cechy formalne dzieł, które potwierdzają tę inspirację (przykład 2.).

Przykład 2.

Kolejnym artystą ~~opisał~~ cinquecenta - najpóźniejszej
fazy renesansu, który czerpał inspirację sztuką antyczną,
był Michał Anioł. Jednym z najwybitniejszych dzieł,
jakie stworzył florencki artysta, był Dawid - pomnik
bohatera biblijnego. Dawid został przez artystę przedstawiony
w akcie, ~~na~~ widoczny jest jego kaidy mięsień i napięta
żyła. Swoją budowę nawiązuje do ideału piękna
antycznego - jest umięśniony a przy tym smukły, młody.
~~Przykładem tego jest rzeźba Dawida przedstawiającego bohatera~~
~~epopei~~ Tak jak w rzeźbach antycznych, Dawid przedsta-
wiony jest w kontrapoście, dzięki czemu jego ciało
porostaje w idealnej harmonii, podkreślając swoje
piękno i ideał.

W powyższej pracy zdający wskazał na odwołanie się do ideału antycznego piękna oraz zastosowania kontrapostu.

W temacie drugim kluczowe było nawiązanie do cytatu Marii Poprzędkiej i wykazanie, że młodopolskie malarstwo było pełne kontrastów (przykład 3.).

Przykład 3.

Przykładowo obraz Stanisławskiego „Ule na Ukrainie” przedstawia różnorodną paletę kolorów, tradycję a impulsami podjętymi z innych artystycznych centrów. Jest to obraz, który podejmuje porażoną tematykę. Przedstawia ule stojące ~~głównie~~ ~~na~~ ~~otwartej~~ ~~pełnej~~ ~~galanie~~. Stanisławski do wykonania tego obrazu łączył swój ~~własny~~ swój własny styl z impresjonistycznym sposobem malowania. Wpływ impresjonizmu widać chociażby w jasnej, ~~o~~ naturalnej paletce barw ~~jaką~~ jaką przyjął artysta a także w samym wrażliwym ~~wrażliwym~~ ~~cz~~ w uchwyconych chwilach co jest właśnie główną cełą impresjonizmu.

W powyższej pracy zdający wybrał obraz Jana Stanisławskiego *Ule na Ukrainie* i wykazał, jak sztuka impresjonizmu wpłynęła na polskie malarstwo.

Dopiero po ocenie funkcjonalności wykorzystanych przykładów można oceniać jakość ich omówienia. Najwyżej oceniane są te prace, w których zdający dokonał opisu i analizy dzieł sztuk lub twórczości artystów z odwołaniem się do kontekstów. Okazuje się, że taki wymóg sprawia maturzystom sporo problemów. Odwołanie do kontekstu oznacza, że przywołany przykład osadzony jest, w zależności od tematu, w kontekście historycznym (epoki), estetycznym, społecznym, religijnym, biograficznym lub geograficznym. Analiza wybranych przykładów powinna zatem zawierać także nawiązania, np. do biografii artysty, sytuacji historycznej czy inspiracji epokami wcześniejszymi lub dziełami literackimi. Takie ujęcie tematu pozwala zobrazować, że historia sztuki jest częścią szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego. Poniżej zamieszczono dwa przykłady ilustrujące odwołanie się do kontekstów w temacie 1. (przykład 4.) i w temacie 2. (przykład 5.).

w swojej twórczości ~~ukazywał~~ bardzo intymne życie rodzinne. Obraz „Malerzysław” jest tego doskonałym przykładem. Przedstawia on jego żonę karmiącą piersią niemowlę i córkę przypatrującą się temu. Dziewczynka ustawiona jest z dwóch stron matki, co może symbolizować upływ czasu. Portrety rodzinne w XIX w. charakteryzowała powaga, a postacie ma nich raczej były stosownie ubrane i ustawione. W swoim dziele Wyspiański przedstawia swoją rodzinę w bardzo intymnej sytuacji, jego żona nie jest formalnie ubrana, a jej pierś jest odsłonięta. Jak ma tamte osoby podejść artysty do ukazywania rodziny ma swoich obrazach było bardzo nowoczesne i nowatorskie.

W tej pracy zdający dodał informacje dotyczące biografii Stanisława Wyspiańskiego oraz podkreślił intymność i delikatność portretów tego artysty, co kontrastowało ze oficjalnym malarstwem akademickim.

Powyzsza analiza pokazuje, że umiejętność pisania poprawnego, wartościowego pod względem merytorycznym wypracowania wymaga od maturzystów dużo ćwiczeń. Okazuje się, że trafny dobór przykładów nie wystarczy, aby uzyskać wysoki wynik. Wybrane dzieła sztuki należy opisać i zanalizować pod kątem problemu zawartego w temacie oraz odwołać się do kontekstów. W wielu pracach maturzyści jedynie powierzchownie opisują wybrane dzieła oraz często popełniają błędy rzeczowe. Z drugiej strony umiejętność pisania wypracowania pozwala także maturzystom wykazać się wiedzą i erudycją.

Wnioski i rekomendacje

1. Najtrudniejszą część arkusza maturalnego stanowią zadania wymagające znajomości konkretnych dzieł sztuki. Zdający często wykazują się pobieżną wiedzą, podając tylko jedną z wymaganych w zadaniu informacji, np. tylko autora lub tylko tytuł. Dużą trudność stanowi także klasyfikacja stylowa dzieł oraz datowanie. Dlatego należy zwrócić uwagę, aby maturzyści ćwiczyli rozpoznawanie dzieł sztuki oraz określanie stylu lub kierunku na podstawie charakterystycznych środków warsztatowych i formalnych.
2. Duży problem stanowi także znajomość terminologii charakterystycznej dla historii sztuki. Poza znajomością pojęć należy także rozwijać umiejętność wykorzystania ich w praktyce. Zadania dotyczące analizy dzieł sztuki oraz wypracowania pokazały, że zdający nie potrafią stosować fachowej terminologii, opisując dzieła sztuki. Coraz częściej w pracach pojawia się język potoczny lub maturzyści, nie znając odpowiednich terminów, posługują

się formą opisową. W toku kształcenia należy zwrócić uwagę na doskonalenie wiedzy z zakresu terminologii oraz umiejętności wykorzystania jej przy opisie i analizie dzieł sztuki.

3. Analiza tegorocznych prac maturalnych ponownie pokazała, że zdający posiadają niedostateczną wiedzę z zakresu sztuki XX wieku, zwłaszcza jej II połowy. Maturzyści mylą kierunki i style oraz mają trudności z rozpoznaniem najbardziej znanych dzieł. Przygotowując się do egzaminu z historii sztuki, należy zwrócić uwagę na dogłębne zapoznanie się ze sztuką XX wieku, zwłaszcza sztuką powojenną, oraz ze sztuką polską.
4. Zadania sprawdzające umiejętność analizy i opisu dzieł sztuki plasują się na poziomie umiarkowanie trudnych, ale zaznaczyć należy, że sporą trudność sprawia dokładne i wnikliwie podawanie cech formalnych dzieł. Często pojawiają się odpowiedzi zbyt ogólne, sprzeczne (np. *dominują kolory ciepłe i zimne*) albo mało precyzyjne. Podczas procesu kształcenia należy zwrócić uczniom uwagę, aby analiza była wnikliwa i odnosiła się dokładnie do kryteriów zawartych w poleceniu.
5. Wynik uzyskany w tym roku za wypracowania pokazuje, że jest to umiejętność, którą należy doskonalić. Zdający mają przede wszystkim problem z odwoływaniem się do problemu zawartego w temacie oraz opisu i analizy zawierającej odwołanie się do kontekstów (co pokazano między innymi w *Problemie pod lupą*). Należy zwracać uwagę uczniom, aby uważnie czytali polecenia, a przy wyborze przykładów do omówienia kierowali się wymaganiami postawionymi w temacie.

Język łaciński i kultura antyczna

Opis arkusza egzaminu maturalnego

W roku szkolnym 2022/2023 egzamin maturalny z języka łacińskiego i kultury antycznej został przeprowadzony na podstawie wymagań egzaminacyjnych określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r.¹³

Arkusz egzaminacyjny z języka łacińskiego i kultury antycznej składał się z trzech części i zawierał 15 zadań.

W pierwszej części zdający dokonywał autorskiego przekładu tekstu łacińskiego na język polski, a także rozwiązywał zadania do tego tekstu.

Druga część arkusza wymagała rozwiązania testu kulturowo-gramatycznego który sprawdzał znajomość realiów historyczno-kulturowych, literatury oraz wybranych zagadnień z historii Greków i Rzymian oraz zagadnień z gramatyki.

Ostatnia część arkusza składała się z dwóch zadań otwartej odpowiedzi. Pierwsze zadanie polegało na przetłumaczeniu i interpretacji łacińskiej dewizy. W drugim zadaniu zdający mieli opisać i zinterpretować scenę przedstawioną na zamieszczonej reprodukcji dzieła malarskiego.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać 50 punktów.

Dane dotyczące populacji zdających

TABELA 1. ZDAJĄCY ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZU STANDARDOWYM*

Liczba zdających (Formuła 2023)		137
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	z liceów ogólnokształcących	137
	ze szkół na wsi	1
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	11
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	46
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	79
	ze szkół publicznych	124
	ze szkół niepublicznych	13
	kobiety	96
	mężczyźni	41
	bez dysleksji rozwojowej	124
	z dysleksją rozwojową	13

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu – w Formule 2023 i Formule 2015 – 38 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Języka Łacińskiego.

¹³ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wymagań egzaminacyjnych dla egzaminu maturalnego przeprowadzanego w roku szkolnym 2022/2023 i 2023/2024 (Dz.U. poz. 1246).

TABELA 2. ZDAJĄCY ROZWIĄZUJĄCY ZADANIA W ARKUSZACH DOSTOSOWANYCH

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	4
	słabowidzący	1
	niewidomi	0
	słabosłyszący	0
	niesłyszący	0
	z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym	0
	z zaburzeniem widzenia barw	0
Ogółem	5	

Przebieg egzaminu

TABELA 3. INFORMACJE DOTYCZĄCE PRZEBIEGU EGZAMINU

Termin egzaminu		19 maja 2023	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		180 minut	
Liczba szkół		81	
Liczba zespołów egzaminatorów		1	
Liczba egzaminatorów		3	
Liczba obserwatorów ¹⁴ (§ 8 ust. 1)		2	
Liczba unieważnień ¹³	w przypadku:		
	art. 44zzv pkt 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	art. 44zzv pkt 2	wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
	art. 44zzv pkt 3	zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu egzaminu	0
	art. 44zzw ust. 1	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	art. 44zzy ust. 7	stwierdzenie naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu maturalnego	0
	art. 44zzy ust. 10	niemożność ustalenia wyniku (np. zaginięcie karty odpowiedzi)	0
Liczba wglądów ¹⁵ (art. 44zzz)		1	

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 1644).

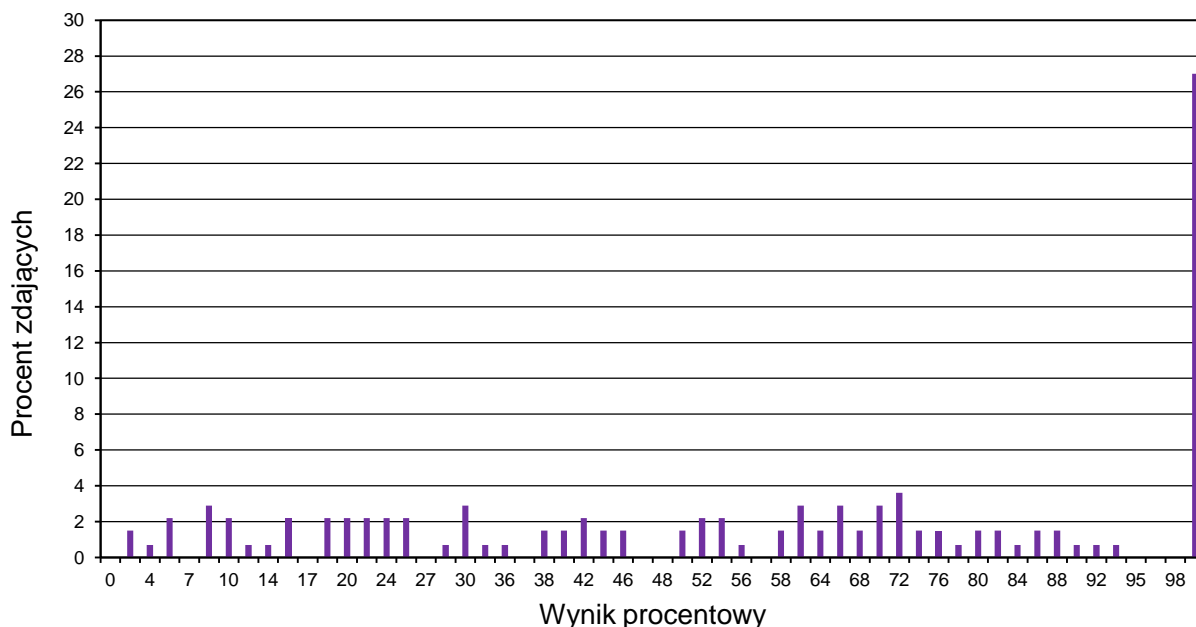
¹⁵ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2022 r. poz. 2230) – podano łącznie dla Formuły 2023 i Formuły 2015.

Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

WYKRES 1. ROZKŁAD WYNIKÓW ZDAJĄCYCH

TABELA 4. WYNIKI ZDAJĄCYCH – PARAMETRY STATYSTYCZNE*

Zdający	Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
Ogółem Formuła 2023	137	2	100	66	100	60	33

* Dane dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów. Parametry statystyczne są podane dla grup liczących 30 lub więcej zdających.

Poziom wykonania zadań

TABELA 5. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ

Wymagania egzaminacyjne 2023			
Nr zad.	Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe <i>Gdy wymaganie dotyczy treści szkoły podstawowej, dopisano (SP), a gdy zakresu podstawowego szkoły ponadpodstawowej – dopisano (P).</i>	Poziom wykonania zadania (%)
1.	I. W zakresie kompetencji językowych: znajomość gramatyki języka łacińskiego oraz umiejętność rozumienia i tłumaczenia tekstu łacińskiego. Zdający zna i potrafi stosować podstawowe zjawiska morfologiczne i składniowe typowe dla języka łacińskiego. Zdający rozumie czytany ze słownikiem tekst łaciński i dokonuje poprawnego przekładu prozatorskiego tekstu łacińskiego na język polski, z wykorzystaniem słownika łacińsko-polskiego, w tłumaczeniu zachowując polską normę językową.	I. W zakresie kompetencji językowych. Zdający: 3) zna i rozpoznaje formy morfologiczne i strukturę składniową tłumaczonego tekstu; 4) identyfikuje, z wykorzystaniem posiadanej wiedzy na temat gramatyki łacińskiej, formy podstawowe słów występujących w tłumaczonym tekście; 6) zna podstawowe techniki przekładu tekstu łacińskiego; 7) zna zasady tworzenia spójnego i zgodnego z polską normą językową przekładu z języka łacińskiego na język polski; 8) dokonuje następujących transformacji [...]: o) potrafi korzystać ze słownika łacińsko-polskiego przy sporządzaniu przekładu, p) potrafi w przypadku wyrazów wieloznacznych wybrać znaczenie odpowiednie dla kontekstu (tematyki) tłumaczonego tekstu, q) dokonuje poprawnego przekładu prozatorskiego tekstu łacińskiego z zakresu tekstów określonych w kanonie na język polski, w tłumaczeniu zachowując polską normę językową.	57
2.	I. W zakresie kompetencji językowych: znajomość gramatyki języka łacińskiego [...]. Zdający zna i potrafi stosować podstawowe zjawiska morfologiczne i składniowe typowe dla języka łacińskiego [...].	I. W zakresie kompetencji językowych. Zdający: 1) zna i rozpoznaje następujące formy morfologiczne z zakresu gramatyki języka łacińskiego: h) formy strony czynnej [...] czasowników regularnych koniugacji I–IV w trybie orzekającym (<i>indicativus</i>) [...] w następujących czasach: [...] <i>perfectum</i> , [...] <i>futurum I</i> [...]; 8) dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie morfologii: g) odmienia czasowniki regularne koniugacji I–IV w trybie orzekającym (<i>indicativus</i>) [...] w następujących czasach: [...] <i>perfectum</i> , [...] <i>futurum I</i> [...].	42
3.	I. W zakresie kompetencji językowych: znajomość gramatyki języka łacińskiego [...]. Zdający zna i potrafi stosować podstawowe zjawiska morfologiczne i składniowe typowe dla języka łacińskiego [...].	I. W zakresie kompetencji językowych. Zdający: 1) zna i rozpoznaje następujące formy morfologiczne z zakresu gramatyki języka łacińskiego: g) zasady tworzenia i stopniowania przysłówków pochodzących od przymiotników deklinacji I–III; 8) dokonuje [...] transformacji gramatycznych w zakresie morfologii: f) [...] stopniuje przysłówki pochodzące od przymiotników deklinacji I–III.	50

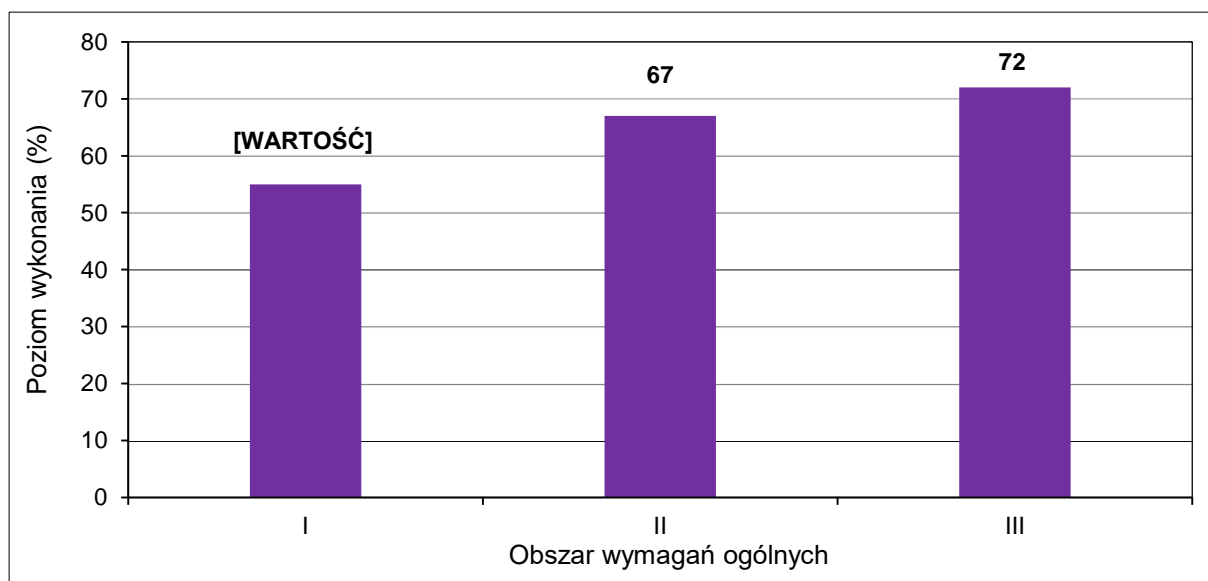
4.	III. W zakresie kompetencji społecznych: świadomość roli antyku w kształtowaniu się kultury i tożsamości polskiej [...].	III. W zakresie kompetencji społecznych. Zdający: 1) dostrzega znaczenie języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu dla kultury polskiej, europejskiej i światowej; 2) jest świadomy antycznych korzeni kultury polskiej, europejskiej i światowej.	67
5.	II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze. Zdający zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej [...].	II. W zakresie kompetencji kulturowych. Zdający: 1) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej; b) mity o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego, e) mity aitiologiczne, wyjaśniające powstanie zjawisk i rzeczy.	82
6.	II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze. Zdający zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej [...].	II. W zakresie kompetencji kulturowych. Zdający: 1) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej; b) mity o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego, f) związki mitologii greckiej z rzymską.	81
7.	I. W zakresie kompetencji językowych: znajomość gramatyki języka łacińskiego [...]. Zdający zna i potrafi stosować podstawowe zjawiska morfologiczne i składniowe typowe dla języka łacińskiego [...].	I. W zakresie kompetencji językowych. Zdający: 1) zna i rozpoznaje następujące formy morfologiczne z zakresu gramatyki języka łacińskiego: a) formy fleksyjne rzeczowników regularnych deklinacji I–V, h) formy strony czynnej i biernej czasowników regularnych koniugacji I–IV [...]; 2) zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego: b) strukturę składniową zdania w stronie czynnej i biernej; 8) dokonuje [...] transformacji gramatycznych w zakresie morfologii: a) odmienia rzeczowniki regularne deklinacji I–V, g) odmienia czasowniki regularne koniugacji I–IV [...], k) dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie zjawisk składniowych: – przekształca strukturę składniową zdania łacińskiego.	44
8.	I. W zakresie kompetencji językowych: znajomość gramatyki języka łacińskiego [...]. Zdający zna i potrafi stosować podstawowe zjawiska morfologiczne i składniowe typowe dla języka łacińskiego [...].	I. W zakresie kompetencji językowych. Zdający: 2) zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego: d) następujące konstrukcje składniowe charakterystyczne dla łaciny: accusativus cum infinitivo (ACI) [...]; 8) dokonuje [...] transformacji gramatycznych w zakresie morfologii: k) dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie zjawisk składniowych:	39

		<ul style="list-style-type: none"> – przekształca strukturę składniową zdania łacińskiego, – przy przekształcaniu zdań zawierających charakterystyczne dla łaciny zjawiska składniowe poprawnie posługuje się następującymi konstrukcjami składniowymi: <i>accusativus cum infinitivo</i> (ACI) [...]. 	
9.	<p>I. W zakresie kompetencji językowych: znajomość gramatyki języka łacińskiego [...]. Zdający zna i potrafi stosować podstawowe zjawiska morfologiczne i składniowe typowe dla języka łacińskiego [...].</p>	<p>I. W zakresie kompetencji językowych. Zdający:</p> <p>1) zna i rozpoznaje następujące formy morfologiczne z zakresu gramatyki języka łacińskiego:</p> <p>a) formy fleksyjne rzeczowników regularnych deklinacji I–V,</p> <p>h) formy strony czynnej i biernej czasowników regularnych koniugacji I–IV [...];</p> <p>2) zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:</p> <p>b) strukturę składniową zdania w stronie czynnej i biernej;</p> <p>8) dokonuje [...] transformacji gramatycznych w zakresie morfologii:</p> <p>a) odmienia rzeczowniki regularne deklinacji I–V,</p> <p>g) odmienia czasowniki regularne koniugacji I–IV [...].</p>	55
10.	<p>II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze. Zdający zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej [...].</p>	<p>II. W zakresie kompetencji kulturowych. Zdający:</p> <p>2) posiada podstawową wiedzę o [...] kluczowych zjawiskach z zakresu historii starożytnej:</p> <p>a) historia Grecji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wojny perskie, – wojna peloponeska, <p>b) historia Rzymu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upadek republiki i dyktatura Cezara; kluczowe postacie życia publicznego późnej republiki: Cezar, Pompejusz, Krassus, [...] Cynceron [...], – wojny punickie – Kartagina, postacie Hannibala, Scypiona Afrykańskiego i Katona Starszego. 	73
11.	<p>II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze. Zdający zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej, umieszczając je we właściwym dla nich kontekście [...].</p>	<p>II. W zakresie kompetencji kulturowych. Zdający:</p> <p>2) posiada podstawową wiedzę o [...] kluczowych zjawiskach z zakresu historii starożytnej:</p> <p>a) historia Grecji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wojny perskie; <p>3) posiada podstawową wiedzę o [...] kluczowych zjawiskach z zakresu historii literatury starożytnej:</p> <p>b) literatura rzymska:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Owidiusz, <i>Metamorfozy</i> (wybrane mity); <p>4) posiada podstawową wiedzę o [...] kluczowych zjawiskach [...] z zakresu filozofii starożytnej:</p> <p>a) początki filozofii greckiej: [...] Demokryt [...].</p>	49

12.	II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze. Zdający zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej [...].	II. W zakresie kompetencji kulturowych. Zdający: 3) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu historii literatury starożytnej: a) literatura grecka: – tragedia: wybrane dzieła [...] Eurypidesa (<i>Medea</i>), b) literatura rzymska: – Cezar [...] <i>Pamiętniki o wojnie domowej</i> , – Wergiliusz, <i>Eneida</i> [...]; 4) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych [...] dziełach z zakresu filozofii starożytnej: c) Platon: <i>Uczta</i> [...].	70
13.	II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze. Zdający zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej, umieszczając je we właściwym dla nich kontekście [...].	II. W zakresie kompetencji kulturowych. Zdający: 1) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej: c) mity o głównych herosach – [...] Herakles [...], d) mity o wojnie trojańskiej i powrocie bohaterów spod Troi. 14) potrafi rozpoznać i poddać interpretacji w kontekście kultury greckiej i rzymskiej oraz kultur późniejszych następujące kluczowe zjawiska z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku: a) obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym.	64
14.	II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze. Zdający zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej, umieszczając je we właściwym dla nich kontekście i zauważając ich cechy dystynktywne, oraz rozpoznaje i interpretuje elementy tradycji antycznej w tekstach kultury późniejszej. III. W zakresie kompetencji społecznych: świadomość roli antyku w kształtowaniu się kultury i tożsamości polskiej oraz znaczenia kultury grecko-rzymskiej dla kultury europejskiej i światowej. Zdający ma świadomość znaczenia tradycji antycznej dla kształtowania się i rozwoju kultury polskiej i światowej.	II. W zakresie kompetencji kulturowych. Zdający: 7) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku: a) obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym, b) przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej, polskiej i światowej na płaszczyznach: literackiej, sztuk plastycznych [...]; 14) potrafi rozpoznać i poddać interpretacji w kontekście kultury greckiej i rzymskiej oraz kultur późniejszych następujące kluczowe zjawiska z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku: a) obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym, b) przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej polskiej i światowej na płaszczyznach: literackiej, sztuk plastycznych [...]. III. W zakresie kompetencji społecznych. Zdający: 1) dostrzega znaczenie języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu dla kultury polskiej, europejskiej i światowej; 2) jest świadomy antycznych korzeni kultury polskiej, europejskiej i światowej.	65

15.	<p>II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze. Zdający zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej, umieszczając je we właściwym dla nich kontekście i zauważając ich cechy dystynktywne, oraz rozpoznaje i interpretuje elementy tradycji antycznej w tekstach kultury późniejszej.</p> <p>III. W zakresie kompetencji społecznych: świadomość roli antyku w kształtowaniu się kultury i tożsamości polskiej oraz znaczenia kultury grecko-rzymskiej dla kultury europejskiej i światowej. Zdający ma świadomość znaczenia tradycji antycznej dla kształtowania się i rozwoju kultury polskiej i światowej.</p>	<p>II. W zakresie kompetencji kulturowych. Zdający:</p> <p>7) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku:</p> <p>b) przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej, polskiej i światowej na płaszczyznach: [...] sztuk plastycznych [...];</p> <p>14) potrafi rozpoznać i poddać interpretacji w kontekście kultury greckiej i rzymskiej oraz kultur późniejszych następujące kluczowe zjawiska z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku:</p> <p>a) obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym,</p> <p>b) przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej polskiej i światowej na płaszczyznach: [...] sztuk plastycznych [...].</p> <p>III. W zakresie kompetencji społecznych. Zdający:</p> <p>1) dostrzega znaczenie języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu dla kultury polskiej, europejskiej i światowej;</p> <p>2) jest świadomy antycznych korzeni kultury polskiej, europejskiej i światowej.</p>	73
-----	--	---	----

WYKRES 2. POZIOM WYKONANIA ZADAŃ W OBSZARZE WYMAGAŃ OGÓLNYCH

Komentarz

Wstęp

W 2023 roku zdający po raz pierwszy rozwiązywali zadania zgodne z nową formułą egzaminu, w której zrezygnowano z obecnego w poprzedniej formule zadania polegającego na tworzeniu dłuższej wypowiedzi w oparciu o analizę zamieszczonych w arkuszu materiałów źródłowym. W nowej formule pojawiły się natomiast dwa zadania interpretacyjne. Średni wynik uzyskany przez zdających egzamin maturalny z języka łacińskiego i kultury antycznej w 2023 roku wyniósł 60%

Maturzyści najlepiej poradzili sobie z zadaniami z zakresu III obszaru wymagań ogólnych (*Kompetencje społeczne*), dla którego poziom wykonania zadań wyniósł 72%. Na poziomie 67% wykonane zostały zadania z zakresu II obszaru wymagań ogólnych (*Kompetencje kulturowe*). Najslabiej zdający poradzili sobie z zadaniami z zakresu I obszaru wymagań ogólnych (*Kompetencje językowe*), gdzie uzyskany wynik poziomu wykonania to 55%. Oznacza to, że najtrudniejsze okazały się dla zdających zadania językowe, tj. tłumaczenie tekstu łacińskiego na język polski oraz zadania sprawdzające znajomość morfologii i składni języka łacińskiego, w tym umiejętność dokonywania transformacji gramatycznych.

Arkusz składał się z 15 zadań, spośród których jedno polegało na tłumaczeniu tekstu łacińskiego na język polski (zadanie 1.), pięć kolejnych to zadania językowe (2.–4.) i kulturowe (5.–6.) związane z tłumaczonym tekstem, których celem było sprawdzenie znajomości kontekstu językowego, kulturowego i historyczno-literackiego tekstu. Kolejne zadania to test kulturowo-gramatyczny, w tym trzy zadania sprawdzające kompetencje językowe (zadania 7.–9.) i cztery sprawdzające kompetencje kulturowe (zadania 10.–13.). Zadania z testu kulturowo-gramatycznego nie były powiązane z tłumaczonym tekstem łacińskim. Dwa ostatnie zadania (14.–15.) miały charakter interpretacyjny, w tym jedno (zadanie 14.) polegało na tłumaczeniu i interpretacji dewizy łacińskiej, a drugie (zadanie 15.) oparte było na analizie materiału ikonograficznego.

Analiza jakościowa zadań

I. Przekład tekstu łacińskiego na język polski (zadanie 1.) i zadania do tłumaczonego tekstu (zadania 2.-6.).

Zadanie 1. polegało na przetłumaczeniu tekstu łacińskiego opracowanego na podstawie passusu jednej z mów Cyncerona przeciwko Werresowi (*In Verrem actio II*, IV 106–107. Treść tekstu stanowiła zamkniętą całość, odnoszącą się do przywołanej przez Cyncerona opowieści o mitologicznych początkach kultu Cerery i Prozerpiny na Sycylii. Pod tekstem zamieszczone zostały objaśnienia imion i nazw własnych oraz znaczenie rzadkich wyrażen idiomatycznych, użytych w nietypowym kontekście semantycznym. W czasie tłumaczenia tekstu zdający mogli korzystać ze słownika łacińsko-polskiego.

W tłumaczeniu tekstu łacińskiego zdający muszą wykazać się znajomością form morfologicznych i charakterystycznych dla łaciny struktur składniowych oraz wieloma umiejętnościami z zakresu kompetencji językowych, kulturowych i translacyjnych. Do prawidłowego wykonania zadania niezbędne są umiejętności poprawnego rozpoznawania form i struktur gramatycznych, identyfikowania form podstawowych zawartych w tekście jednostek leksykalnych, wyszukiwania ich w słowniku oraz dobierania odpowiednich i właściwych dla danego kontekstu ekwiwalentów semantycznych.

Złożonym i wymagającym zadaniem jest wreszcie konstruowanie poprawnego pod względem językowym przekładu, w którym zdający muszą oddać treść tekstu łacińskiego. Zadanie translacyjne wymaga więc od zdających także znajomości podstawowych technik przekładu tekstu, umiejętności rozpoznawania kontekstu kulturowego tłumaczonego tekstu oraz znajomości głównych cech gatunkowych i stylu autora dzieła, na podstawie którego skonstruowany został tekst egzaminacyjny.

Poziom wykonania zadania (57%) wskazuje na to, że tłumaczenie tekstu łacińskiego na język polski jest dla zdających trudne: nie było ani przekładów całkowicie niepoprawnych, ani bardzo dobrych. Zdający najczęściej poprawnie tłumaczyli poszczególne frazy, ale nie potrafili skonstruować poprawnego przekładu całego tekstu. Często nie oddawali też lub zmieniali treść opowieści. Szczególnie trudna okazała się dla zdających środkowa część tekstu, w której pojawiły się zdania podrzędnie złożone i bardziej zaawansowane struktury składniowe, a ponadto zdający musieli przypomnieć sobie treść mitu odnoszącego się do porwania Prozerpiny. Bardzo często popełniane były błędy wynikające z niewystarczającej znajomości mitologii (zmiana treści mitu), składni łacińskiej (niepoprawne tłumaczenie, zły wybór znaczenia wieloznacznych spójników zdań podrzędnych) lub braku umiejętności poprawnego tłumaczenia wielokrotnie złożonych i rozbudowanych zdań, które są jedną z głównych cech stylu Cyncerona. Przekłady tej części tekstu bardzo często były niespójne, nielogiczne i niepoprawne pod względem językowym albo nie oddawały rzeczywistego sensu i treści tekstu łacińskiego. Poniżej zamieszczone zostały przykłady dobrego (przykład 1.), przeciętnego (przykład 2.) i słabego (przykład 3.) tłumaczenia tekstu.

Przykład 1.

CZYSTOPIS

Stary jest ten pogląd który opiera się na najważniejszych rekonstrukcjach Greków że wyspa Sycylia cała poświęcona jest Cererze i Hibernie (AKI). Bowiem zostali wprowadzeni w tych miejscach bogowie i na tej ziemi Sycylijskiej uważają. Z hennuskiego lasu została porwana Hiberna która była nazywana Proserpina (nazwała się Proserpina). Kiedy Cerera chciała ją wyśledzić i wyzłaskać, mówi się że zapaliła las sosnowy (sosny) tymi pochodniami, które ze świętej Etny się wyłoniły (AKI). Kiedy same sosny ~~zapaliły~~ ^{wznieśli} się, cały świat przesiał. ~~W~~ Bliżko lasu hennuskiego jest jaskinia, która Plutona niespodziewanie kiedy z wami występował, gwałtują, porwana i z tego miejsca dziewczę wzięta. Nagle, nie daleko ~~od Syrakuz~~ ~~od Syrakuz~~ od Syrakuz Pluton dotarł na ziemię. W tym miejscu ~~na~~ niespodziewanie pojawiło się jezioro, gdzie ciągle od tego czasu Syrakuzjczycy ~~do~~ obchodzą wotowanie święta.

Przykład 2.

CZYSTOPIŚ

Stary jest tutaj pogląd, który opiera się na prastarych greckich...
 Greców, że cała wyspa Sycylia została poświęcona Cereze i Liberze...
 Uważa się bowiem, że w tych stronach obie boginie zostały narodzone...
 i na tej ziemi Sycylijczycy odnaleźli urodzaj Liberę, którą nazywa się...
 Prozerpiną, została porwana z hennńskiego lasu. Gdy Cereza...
 wyrusza wysłedzić ją i gorliwie szukać, mówi się, że jej sny zostają...
 przepalone przez ogień, który wylatuje z góry Etny. Wówczas...
 ona sama okazuje swoje sny, obwidzając całą kulę ziemską...
 Blisko lasu hennńskiego jest jaskinia, ~~skąd~~ skąd jak nieś...
 niesie, ^{nieoczekiwanie zjawia} ~~nieoczekiwanie zjawia~~ się Pluton, i przypomina, że z tego...
 miejsca uprawadają swoją dziewicę. ^{W niespodziewanie} ~~W niespodziewanie~~ niedługo przez...
 syrakuzanckiego ~~Plutona~~ Plutona pod ziemię wkroczyła Jeziora...
~~w tym miejscu~~ ~~zjawia~~ Pajawito się w tym miejscu...
 nowe jezioro, gdzie do tej pory Syrakuzanie co rok...
 obchodzą święta.

Przykład 3.

CZYSTOPIŚ

Stare jest to pojęcie, które opiera się na antycznych greckich piśmiach, że wyspa Syzyllia, w całości Cererze i Liberze jest poświęcona. Syzyllijczycy myśleli, że bawiem (gdy) córki są wydawane za mąż, mają boginie i płony na swej ziemi (Cererze czuwa nad miodymi mężatkami, dbając o ich dobrostan i szczęście). Z henniskiego świętego gaju Libera uprawiana jest, gdzie Prozerpinę zwana (rośnie). Gdy Cerera dochodzi i poszukiwać pogowie, powiedziała (jej) prawdę, zapalona pochodnią wesełna, a z Etny zaczęły dochodzić wybuchy (erupcja wulkanu). Ona sama [pochodnię wesełną] przed sobą, wzięła, wzięła wszystkie miasta przemierzała. W pobliżu henniskiego świętego gaju jest jaskinia, gdzie Pluton nagle na wozie ujawnił się, niósł ze sobą postanowienie, by siedzieć (ustatkować) i dowieść sobie zabrać (uprowadzić). Nagle, nieopodal Syrakuz Pluton do ziemi (wgiął) przesunął. Ją tam znajduje się, gdzie niespodziewanie wydana za mąż (Prozerpinę), gdzie wciąż w tym czasie Syrakuzianicy obchodzą corocznie święta.

W tej części arkusza znalazło się także 5 zadań do tłumaczonego tekstu:

- dwa zadania otwarte (2., 3.) sprawdzające znajomość gramatyki łacińskiej i umiejętność tworzenia form fleksyjnych
- jedno zadanie otwarte (4.) sprawdzające umiejętność rozpoznawania i wskazywania związków współczesnej polszczyzny z łacińskim dziedzictwem językowym
- dwa zadania (5. – zamknięte, 6. – otwarte) sprawdzające znajomość kontekstu kulturowego tłumaczonego tekstu łacińskiego.

Poziom wykonania tych zadań jest zróżnicowany. Znacznie gorzej wypadły zadania językowe, polegające na tworzeniu form morfologicznych (czasownikowych w zadaniu 2. I stopniowanie regularne przysłówka w zadaniu 3.). Poziom wykonania tych zadań (2. – 42%, 3 – 50%) świadczy o przeciętnej znajomości fleksji łacińskiej. Poniżej zamieszczone zostały przykłady poprawnego (przykład 4.), częściowo poprawnego (przykład 5.) i niepoprawnego (przykład 6.) rozwiązania zadań.

Przykład 4.

Zadanie 2. (0–1)

Obok form czasownika *peragrar*e wpisz odpowiadające im formy czasownika *erumpere*.

peragravit – ..... *erupit* .....

peragrabimus – ..... *erumpemus* .....

Zadanie 3. (0–1)

Uzupełnij stopniowanie przysłówka *longe* – wpisz w odpowiednie miejsca tabeli właściwe formy.

gradus positivus	gradus comparativus	gradus superlativus
longe	<i>longior longius</i>	<i>longissime</i>

Przykład 5.

Zadanie 2. (0–1)

Obok form czasownika *peragrar*e wpisz odpowiadające im formy czasownika *erumpere*.

peragravit – ..... *erupit* .....

peragrabimus – ..... *erumpemus* .....

Zadanie 3. (0–1)

Uzupełnij stopniowanie przysłówka *longe* – wpisz w odpowiednie miejsca tabeli właściwe formy.

gradus positivus	gradus comparativus	gradus superlativus
longe	<i>longis</i>	<i>longissime</i>

Przykład 6.

Zadanie 2. (0–1)

Obok form czasownika *peragrare* wpisz odpowiadające im formy czasownika *erumpere*.

peragravit – ..... *erumpavit* *erumpavit* .....

peragrabimus – ..... *erumpēbimus* *erumpēbimus* .....

Zadanie 3. (0–1)

Uzupełnij stopniowanie przysłówka *longe* – wpisz w odpowiednie miejsca tabeli właściwe formy.

gradus positivus	gradus comparativus	gradus superlativus
longe	<i>longeris</i>	<i>longessem</i>

Lepiej niż zadania językowe wypadły zadania odnoszące się do mitologicznego kontekstu tekstu łacińskiego (zadania 5. – 6.) oraz zadanie sprawdzające znajomość związków języka polskiego z dziedzictwem łacińskim, polegające na podaniu funkcjonujących w polszczyźnie latynizmów (zadanie 4). Wysoki poziom wykonania tych zadań z zakresu mitologii (5. – 82%, 6 – 81%) świadczy o dobrym przygotowaniu zdających w tym zakresie wiedzy z kultury antycznej. Poziom wykonania zadania 4. to 67%, co może wskazywać na to, że nie wszyscy zdający rozumieją pojęcie latynizmów i występujących zależności pomiędzy językiem polskim i łacińskim. Poprawne rozwiązanie ilustruje przykład 7.).

Przykład 7.

Zadanie 4. (0–1)

Obok słów łacińskich wpisz po jednym przykładzie polskich wyrazów od nich pochodzących.

antiquus – ..... *antyczny* .....

consecrare – ..... *konsekracyjny* .....

Zadanie 5. (0–1)

Dokończ zdanie. Zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Pluton, by zatrzymać Prozerpinę w podziemiach, podał jej

- A. figę.
- B. granat.
- C. jabłko.
- D. winogrono.

Zadanie 6. (0–1)

Podaj greckie imiona bogiń wymienionych w tłumaczonym tekście.

Cerera – ..... *Demeter* .....

Prozerpina – ..... *Persefona* .....

II. Test kulturowo-gramatyczny.

W tej części znalazło się łącznie siedem zadań: trzy zadania otwarte (7., 8., 9.) sprawdzające umiejętności językowe oraz dwa zadania otwarte (11., 13.) i dwa zadania zamknięte (10., 12.) sprawdzające umiejętności kulturowe.

Podobnie jak w zadaniach odnoszących się do tekstu także w teście kulturowo-gramatycznym widoczna jest wyraźna różnica poziomu wykonania zadań. Zdający znacznie lepiej poradzili sobie z zadaniami kulturowymi (10. – 73%, 12. – 70%, 13. – 64%) niż z zadaniami gramatycznymi (7. – 44%, 8. – 39%, 9. – 55%). Wśród zadań kulturowych największe trudności sprawiło zdającym zadanie 11., w którym poziom wykonania wyniósł 49%. W zadaniu tym należało wpisać imiona postaci historycznych (Demokryta, Leonidas, Owidiusz), zgodnie z podanymi krótkimi charakterystykami. Pozostałe zadania kulturowe odnosiły się do historii starożytnej (zadanie 10.), historii literatury (zadanie 12.) i obecności motywów mitologicznych i związków frazeologicznych we współczesnej polszczyźnie (zadanie 13.). Poziom wykonania tych zadań świadczy o dobrym przygotowaniu zdających w zakresie kultury antycznej.

Zdający gorzej poradzili sobie z rozwiązaniem zadań językowych w tej części arkusza. Zadania te sprawdzały umiejętność rozpoznawania struktury i transformacji zdań łacińskich. Poziom wykonania (zadanie 7. – 44%, zadanie 8. – 39%, zadanie 9. – 55%) świadczy o przeciętnym, a w niektórych przypadkach niewystarczającym przygotowaniu zdających do rozwiązywania tego typu zadań, chociaż były to zadania standardowe, odnoszące się do zagadnień absolutnie podstawowych w gramatyce łacińskiej. W zadaniu 7. należało przekształcić zdanie w stronie czynnej na zdanie w stronie biernej, a w zadaniu 9. zdanie w liczbie mnogiej na zdanie w liczbie pojedynczej. Transformacja w zadaniu 8. natomiast polegała na zastosowaniu składni *accusativus cum infinitivo*. Dodatkowo, dla uniknięcia wieloznaczności, w zadaniu egzaminacyjnym podano *verbum regens*, od którego trzeba było uzależnić zastosowaną strukturę. We wszystkich zdaniach łacińskich pojawiły się formy wyłącznie regularne i typowe. Pojawiające się błędy, przede wszystkim w zakresie rozpoznawania i tworzenia form fleksyjnych, świadczą o niskim stopniu opanowania przez zdających zagadnień gramatycznych z zakresu morfologii i elementarnych dla łaciny struktur składniowych, takich jak *accusativus cum infinitivo*. Poniżej zamieszczone zostały przykłady poprawnego (przykład 8.), częściowo poprawnego (przykład 9.) i niepoprawnego (przykład 10.) rozwiązania zadań.

Przykład 8.

Zadanie 7. (0–1)

Przekształć zdanie w stronie czynnej na zdanie w stronie biernej.

Mater filiam quaerit.

..... *Filia a matre quaeritur.* .....**Zadanie 8. (0–1)**Dokonaj transformacji zdania, stosując składnię *accusativus cum infinitivo*.

Proserpina rapta est.

Cicero scripsit ..... *Proserpinam raptam esse.* .....**Zadanie 9. (0–1)**

Przekształć zdanie w liczbie mnogiej na zdanie w liczbie pojedynczej. Uwzględnij wszystkie wyrazy możliwe do przekształcenia.

Corpora dormiunt, vigilant animae.

..... *Corpus dormit, vigilant anima.* .....

Przykład 9.

Zadanie 7. (0–1)

Przekształć zdanie w stronie czynnej na zdanie w stronie biernej.

Mater filiam quaerit.

..... *Filia a matre quaeritur.* .....**Zadanie 8. (0–1)**Dokonaj transformacji zdania, stosując składnię *accusativus cum infinitivo*.

Proserpina rapta est.

Cicero scripsit ..... *Proserpinam raptam esse.* .....**Zadanie 9. (0–1)**

Przekształć zdanie w liczbie mnogiej na zdanie w liczbie pojedynczej. Uwzględnij wszystkie wyrazy możliwe do przekształcenia.

Corpora dormiunt, vigilant animae.

..... *Corpus dormit, ~~vigilat~~ vigilant anima.* .....

Przykład 10.

Zadanie 7. (0–1)

Przekształć zdanie w stronie czynnej na zdanie w stronie biernej.

Mater filiam quaerit.

...Fili esse Mater quaeritur.....

Zadanie 8. (0–1)

Dokonaj transformacji zdania, stosując składnię *accusativus cum infinitivo*.

Proserpina rapta est.

Cicero scripsit ...Proserpina raptam est.....

Zadanie 9. (0–1)

Przekształć zdanie w liczbie mnogiej na zdanie w liczbie pojedynczej. Uwzględnij wszystkie wyrazy możliwe do przekształcenia.

Corpora dormiunt, vigilant animae.

...Corpus dormiunt, vigilans animus.....

III. Zadania interpretacyjne.

W tej części znalazły się łącznie dwa zadania otwarte: jedno zadanie sprawdzające rozumienie, przekład i umiejętność interpretacji dewizy łacińskiej „*Verba volant, scripta manent*” (zadanie 14.) oraz jedno sprawdzające umiejętność rozpoznawania, opisywania i interpretacji sceny przedstawionej w materiale ikonograficznym – obrazie Domenica Tiepola przedstawiającym motyw konia trojańskiego (zadanie 15.).

Ważnym elementem w zadaniach był: umiejętność wyjaśniania uniwersalnego sensu dewizy i wskazywania dziedziny życia, w której może mieć ona zastosowanie, umiejętność wyjaśniania uniwersalnego przekazu sceny mitologicznej oraz umiejętność formułowania krótkiej wypowiedzi w języku polskim, z uwzględnieniem poprawności językowej i właściwej argumentacji. Poziom wykonania zadań był wysoki: zadanie 14. – 65%, zadanie 15. – 73%, co oznacza, że nowy typ zadań egzaminacyjnych okazał się dla zdających przystępny. Polecenia zostały sformułowane jasno i precyzyjnie, dzięki czemu zdający wiedzieli, jakie elementy powinni zawrzeć w swoich wypowiedziach. Wykorzystana w zadaniu 15. scena mitologiczna przedstawiała scenę absolutnie kluczową z punktu widzenia kultury antycznej. Najczęściej pojawiające się błędy w tym zadaniu polegały na niewystarczającym lub niewłaściwym wyjaśnianiu kontekstu kulturowego (np. informacja, że motyw konia trojańskiego pojawia się w *Iliadzie*) lub zbyt pobieżnym omówieniu uniwersalnego przekazu sceny. Więcej błędów pojawiło się w zadaniu 14., gdzie zdarzało się, że zdający podawali niewłaściwy przekład sentencji (mimo że wykorzystana w zadaniu dewiza jest jedną

z częściej przywoływanych, nie tylko na lekcjach języka łacińskiego). Niepoprawne zrozumienie i przekład dewizy mógł prowadzić do błędnej jej interpretacji. Typowym, powtarzającym się błędem, był też brak omówienia uniwersalnego sensu dewizy oraz pobieżne lub niewłaściwe uzasadnienie własnego stanowiska. Bardzo rzadko zdarzały się rozwiązania w całości niepoprawne, ale rzadko też były w pełni poprawne. W wielu wypowiedziach brakowało pojedynczych elementów lub wypowiedzi nie były poprawne pod względem językowym. Poniżej zamieszczone zostały przykłady dobrych rozwiązań zadania 14. (przykład 11,) i zadania 15. (przykład 12.), z których jednak żadne nie może być uznane za w pełni poprawne.

Przykład 11.

Tłumaczenie: ^(pisane) mowa melistuje, to co napisane zostaje

Interpretacja: Dewiza to wskazuje, że ~~te słowa~~ ^{te słowa} ~~nie~~ ^{są} słowa, które są wiotkie ~~nie~~ ^{zostają zapamiętane wraz} z upływem czasu. To co ~~jest~~ ^{jest} na piśmie jest trwałe i niezmienne. Przekaz ustny charakteryzuje się tym, że szybko może zostać zapomniany, a tymczasem ~~jest~~ ^{trwałym} nośnikiem słowa. Dewiza ta może mieć zastosowanie w sztuce i kulturze, a także prawie. Dzieła, które są ~~pisane~~ ^{spisane} melistują, mogą zostać. To dlatego współczesni ludzie mogą czytać utwory na przykład antycznych autorów, takich jak Homery. Gdyby jego liryka nie została umieszczona w rękopisie, zapewne zostałaby zapomniana, lub przynajmniej. Istotną rolę w tym, które jest ~~spisane~~ ^{spisane}, będzie przetrwanie barażu, niż w inny przekazywane ustnie. Słowa ~~te~~ ^{te}, które są ~~spisane~~ ^{spisane} mają większą szansę na przetrwanie, niż przekazywane ustnie.

Mowa jest zmienna, zapiski stałe.
 Tłumaczenie: ~~Słowa są atomowe, mowa jest ulana, dźwięka stałe~~
 Interpretacja: Dewiza widoczna na powyższym zdjęciu ma przebudzić, że dzieła spisane zostaną, na zawsze zapamiętane. Przyszłe pokolenia będą mieć do nich dostęp; sens zostanie utrzymany, niezmienny. Mowa zaś, przelatywa słowna, założenia niespisane mogą ulec zmianie przez osoby trzecie. Podawanie informacji słownie ostatecznie doprowadzi do zmian. N samej tej początkowej historii. Dewiza ta może mieć zastosowanie w filozofii, ponieważ chociażby na przykładzie Sokratesa, który swoich myśli nie spisywał. Wiemy, że zapiski Platona na temat jego nauki zostały już wątpliwe pod względem prawdziwości. Uczeń dodał do nich prawdopodobnie odrobinez własnych poglądów.

Przykład 12.

<https://pl.wikipedia.org>
 Obraz przedstawia wprowadzenie konia trojańskiego do Troju - element mitu o wojnie trojańskiej, opisanego w „Iliadzie” Homera i „Eneidzie” Wergiliusza (przedstawiona scena pojawia się w tej drugiej). Achajowie - Grecy - nie mogli zdobyć Troi przez dziewięć lat, odwokali się do podstępny. Za radą Odyszeusza upozorowali odwrot i wzniesli rezbę konia, udającą dar dla niewyjązonych obrońców, w której ukryli najbliższych herosów w swojej armii. Gdy Trojanie wciągnęli konia do miasta, Grecy pod okoną nocy wyszli z ukrycia i otworzyli bramy dla reszty swych wojsk. Mit ten stanowi ~~swa~~ podstawę eposów dwójga cywilizacji: dla Greców „Iliada” jest podsumowaniem przytaczających im wartości; „Eneida” to dla Rzymian mit założycielski. Uciekający ze zniszczonego Troju Eneas miał dać początek ludowi rzymskiemu.

przede wszystkim II i III obszar wymagań określonych w podstawie programowej (kompetencje kulturowe i kompetencje społeczne), ale zadanie oparte na dewizie łacińskiej nawiązuje także do obszaru I (kompetencji językowych).

Problem pod lupą

Umiejętność odbioru, rozumienia i tłumaczenia tekstu łacińskiego oraz kompetencja translacyjna zdających.

Umiejętność odbioru i rozumienia tekstu łacińskiego jest absolutnie podstawowym celem nauczania przedmiotu język łaciński i kultura antyczna. Wtórna, ale ściśle połączoną z rozumieniem tekstu, jest kompetencja translacyjna, czyli umiejętność tworzenia polskojęzycznego tekstu, w pełni poprawnego pod względem językowym, w którym zdający oddaje treść zawartą w tekście łacińskim. Jest to więc złożony proces, w którym zdający muszą wykazać się receptywnymi i produktywnymi sprawnościami językowymi, dzięki którym wykonywane są intra- i interlingwalne czynności umożliwiające dekodowanie komunikatu językowego zawartego w tekście łacińskim. Tekst ten ma charakter wyłącznie informacyjny, niekomunikacyjny i nieużytkowy, co stanowi podstawową różnicę formalną pomiędzy nauczaniem i uczeniem się języka łacińskiego i języków nowożytnych. Ponadto łacińskie teksty egzaminacyjne do tłumaczenia są fragmentami tekstów literackich, często arcydziełami literatury starożytnej, a zatem charakteryzują się słownictwem i idiomatyką wysokiego rejestru języka, wysokimi walorami estetycznymi i retorycznymi obejmującymi różnorodne tropy i figury stylistyczne, a wreszcie są zróżnicowane pod względem tematyki i cech charakterystycznych dla stylu pisarskiego danego autora. To wszystko sprawia, że tłumaczenie tekstu jest niezwykle złożonym i trudnym zadaniem, wymagającym znajomości gramatyki, techniki przekładu i zaawansowanych sprawności składających się na kompetencję translacyjną.

Popelniane przez zdających błędy typowe dla zadania translacyjnego wskazują na niewystarczające opanowanie przez nich umiejętności związanych z tłumaczeniem tekstu, w tym przede wszystkim rozpoznawaniem struktury gramatycznej i leksykalnej tłumaczonego tekstu, odczytywaniem sensu i odbiorem treści tekstu, identyfikowaniem form podstawowych słów występujących w tekście, doбором odpowiednich ekwiwalentów znaczeniowych łacińskich form morfologicznych, struktur składniowych, leksyki i idiomatyki, tworzeniem logicznego, spójnego i poprawnego pod względem językowym przekładu w języku polskim.

Ponadto tłumaczenie tekstu utrudniać może brak umiejętności sprawnego i umiejętnego posługiwania się słownikiem łacińsko-polskim. Ze względu na niski poziom wykonania zadań gramatycznych i średni poziom wykonania zadania translacyjnego można wysunąć wniosek, że przynajmniej część błędów popełnianych w przekładzie wynika z niewystraszającego poziomu znajomości morfologii i składni łacińskiej. Niepoprawny przekład tekstu łacińskiego, w którym większość popełnionych błędów wynika z niskiej znajomości gramatyki języka łacińskiego i nierozpoznanie przez zdającego struktury gramatycznej, leksykalnej i stylistycznej tekstu ilustruje poniższy przykład 13.

Przykład 13.

~~Pluton~~ dawniej była pomyłka, która pochodzi z ~~z piosenki~~
~~antycznych Pluton~~, Panował dawniej pogląd o którym
 pisali antyczni Grecy, polegający na ~~na~~ ocenianiu przez całą
 Sycylię Cererę i Libę. Lokalnie uchodziły one za boginie
 urodzaju. ~~na~~ tej ziemi, jak Sycylijczycy świadczą. Z hennestiej
 ziemi porwana zostaje Liba, jak głosi Prozerpina. Z poszukiwaniem
 rusza Cerera, podpalając przy tym ~~z~~ z adraży
 ziemi, ~~z~~ przyczyniając do wybuchu Etny. Jej zemsta
 pochłania całą ziemię. Gdy Menna jest zniszczona, Pluton
 nadchodzi, odnajdując ~~dziwnie~~ ratując. Dzięki temu Pluton
 zaplądnia ziemię Syrakuz. Po tych wydarzeniach Syrakuzanie
 odchodzą ~~się~~ i poślubia Libę, to on
 ją porwał. Liba oddaje ziemię. Ślub Plutona ratuje
 Syrakuzy. Po tych wydarzeniach Syrakuzanie ~~obracają~~ świątka
 serożenie.

Dużym problemem jest także kwestia braku należytej staranności i precyzji w tłumaczeniu tekstu, a także liczne błędy językowe popełniane przez zdających w polszczyźnie. Tłumaczenie nie tylko ma oddawać strukturę i treść tekstu łacińskiego, ale także powinno być napisane starannie, sformułowane logicznie i poprawnie pod względem gramatycznym, składniowym, stylistycznym, ortograficznym i interpunkcyjnym. Zgodnie z zapisem w wymaganiach szczegółowych podstawy programowej w zadaniu translacyjnym sprawdzana jest umiejętność dokonywania poprawnego przekładu tekstu łacińskiego, z zachowaniem w tłumaczeniu zasad poprawnościowych języka polskiego. Tymczasem rozwiązania zdających często są niestaranne, niepoprawne językowo i nielogiczne, przez co trudno jest ocenić poziom zrozumienia przez zdającego treści tekstu łacińskiego. Problem ten ilustruje poniższy fragment tłumaczenia (przykład 14.).

Przykład 14.

.....
 która była wolana przez Procerpina. Równocześnie gdy ją poszukiwano i se
 Ceres niszczyła, mówi się, że Hércules zajął: pászor pochodniami i ich piómi-
 niami, które z niechęcią Einy wybuchają. Ponieważ je same [pochodnic]...
 przed sobą niosła, cały świat przetrząsał ziemię. A w pobliżu hennyskiego gaju...
 znajduje się jaskinia, do której ~~zatrudniają~~ ^{zakraduszy} się Pluton wraz z tydwanem.
~~głaz~~ ^{głaz} ugniatając się, zabił ją (w sensie libera) z tego miejsca i dziewczinę
 wraz ze sobą uyniósł. Niespodziewanie Pluton przez Syrakuzanczyków nie...
 był uważany ~~za~~ ^{je} już dłużej ~~za~~ ^{za} przychwytywanego pod ziemię. Neglekt tym
 miejscem powstało jezioro, gdzie aż do tych czasów Syrakuzanicy obchodzą
 corocznie świątkę.....

Wnioski i rekomendacje

Wnioski i rekomendacje

1. Średni wynik na poziomie 60%, wyraźnie wyższy od wyników w poprzednich latach pokazuje, że arkusz egzaminacyjny w nowej formule okazał się dla zdających bardziej przystępny. Skrócenie tekstu do tłumaczenia, dopuszczenie tekstów nieoryginalnych, zamknięty katalog zagadnień kulturowych określony w podstawie programowej i zastąpienie wypracowania zadaniami interpretacyjnymi było dobrym rozwiązaniem. Arkusz egzaminacyjny w obecnej formie jest lepiej dostosowany do czasu przeznaczanego na jego rozwiązanie.

2. Najtrudniejsze dla zdających były zadania językowe, w tym przede wszystkim transformacje gramatyczne i tworzenie form morfologicznych, ale także tłumaczenie tekstu łacińskiego na język polski. Należy zatem zwrócić większą uwagę na doskonalenie i rozwijanie kompetencji językowych i translacyjnych uczniów przygotowujących się do egzaminu maturalnego w kolejnych latach.

3. Lepiej niż z zadaniami językowymi zdający poradzili sobie z zadaniami z zakresu kultury antycznej. Należy jednak zwrócić uwagę na głębszą korelację treści nauczanych na lekcjach języka łacińskiego i innych przedmiotów humanistycznych, w tym przede wszystkim historii, języka polskiego, filozofii, itp. Szersze spojrzenie na kulturę antyczną i znajomość kontekstu historycznego i kulturowego ułatwi zdającym rozwiązywanie zadań egzaminacyjnych.

4. Należy zwracać szczególną uwagę na nabywanie przez uczniów i doskonalenie umiejętności odbioru, rozumienia i tłumaczenia tekstu łacińskiego. Nauczanie gramatyki powinno mieć charakter funkcjonalny i służyć budowaniu i rozwijaniu kompetencji translacyjnej uczniów.

6. W procesie nauczania należy zwracać większą uwagę na analizę i twórczą interpretację materiałów źródłowych, w tym także materiałów ikonograficznych. Materiały źródłowe powinny stanowić punkt wyjścia do zaprezentowania przez zdających szerszego kontekstu kulturowego, uwzględniającego nie tylko wiedzę z zakresu kultury antycznej, ale także recepcję antyku i umiejętność dostrzegania i wskazywania związków językowych i kulturowych współczesnej kultury i polszczyzny z dziedzictwem grecko-rzymskiego antyku.

7. Należy zwracać uwagę na precyzyjne czytanie poleceń i rozwiązywanie zadań. Część popełnionych przez zdających błędów wynika bowiem z braku uwagi i należytej dokładności. Precyzja i staranność szczególnie istotne są w rozwiązywaniu zadań gramatycznych i w tłumaczeniu tekstu.

8. Należy zwracać uwagę na poprawność językową tłumaczeń i wypowiedzi tworzonych przez uczniów.